

**ROVANIEMEN HOVIOIKEUSPIIRIN
TUOMIOISTUINTEN
LAATUHANKKEEN
TYÖRYHMÄRAPORTTEJA III
esipuheineen**

Rovaniemen hovioikeuspiirin laatuhanke

Toimittaja:

Käräjätuomari, laatukoordinaattori Pekka Louhelainen, Oulun
kärjäoikeus

ISBN 951-53-2430-0 (nid.)
ISBN 951-53-2432-7 (PDF)
ISBN 951-53-2433-5 (HTML)
ISSN 1458-9702

Gummerus Kirjapaino Oy
Saarijärvi 2002

SISÄLTÖ

Toimittajan huomautus	3
Laamanni Harri Mäkinen Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten laadunparannushankkeen historiikka	5
Presidentti Esko Oikarinen Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten laatuhankeista ja niiden vaikuttavuudesta	23
Työryhmäraportit:	
Todistelun johtamisen ongelmat (seuranta, työryhmä 1/2001)	41
Huumausainerikosten rangaistuskäytännön yhtenäisyys (seuranta, työryhmä 2/2001)	67
Tuomarin materiaallinen prosessinjohto rikosasioissa (uusi, työryhmä 3/2001)	83
Juttujen hallinnointi (case management) laajoissa riita-asioissa (uusi, työryhmän 4/2001)	95
Summary	115
Liitteet:	
Rovaniemen hovioikeuspiirin laatupäivillä hyväksytty taulukko soveltamisohjeineen seuraamusten määräämisestä rattijuopumusrikoksissa	LIITE 1
Lainkäytön laadunparannushankkeen aikataulu 2001-2004	LIITE 2
Kysely todistelun johtamisesta (taulukko)	LIITE 3
Esimerkkiasiakirjat riita-asioiden case managementistä tuomaritasolla	LIITE 4

Toimittajan huomautus

Tämä julkaisu sisältää Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten kolmansilla laatupäivillä Rovaniemellä **25.-26.10.2001** käsitellyt työryhmäraportit. Myöhemmin on tarkoitus julkaista painettuina myös kaksilla aikaisemmilla laatupäivillä käsitellyt työryhmäraportit. On syytä korostaa, että nuo raportit perustuvat niiden työryhmien jäseninä olleiden ammattituomareiden keskusteluun kustakin teemasta eikä raporteja ole tarkoitettu oikeustieteellisiksi julkaisuiksi.

Koska ensimmäisenä julkaistaan painettuna nuo kolmansien laatupäivien raportit, tähän käsillä olevaan julkaisuun on lisäksi sisällytetty Rovaniemen hovioikeuden presidentti Esko Oikarisen ja laatuhankekehittämistyöryhmän puheenjohtajan, Oulun kärjäoikeuden laamannin Harri Mäkinen tätä laatuhankekehittämistä tarkemmin käsittelevät kirjoitukset.

Toimittajana lausun kiitokset paitsi heille myös jokaisen työryhmän puheenjohtajalle ja jäsenelle. Lisäksi lausun kiitokset oikeusministeriölle laatuhankekehittämisen rahoittamisesta. Vielä lausun kiitokset atk-suunnittelija Ulla Mansikka-aholle hänen suuresta avustaan julkaisun käsikirjoituksen tekniseen painokuntoon saattamisesta.

Laamanni Harri Mäkinen
Oulun käräjäoikeus

ROVANIEMEN HOVIOIKEUSPIIRIN
TUOMIOISTUINTEN
LAADUNPARANNUSHANKKEEN
HISTORIIKKIA

1. Johdannoksi

Rajoitun tässä kirjoituksessani minulle esitetyn yleiskatsauspyynnön mukaisesti esittämään pääpiirteittäin Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten laadunparannushankkeen (jäljempänä laatuhanke) tapahtumainkulkua.

Sen vuoksi en käsittele tässä yhteydessä laatuhankeen sisältöä enemmälti kuin mitä yleiskatsaus edellyttää. Luettelen kuitenkin sovitut toimintaperiaatteet sekä vuotuiset laatuteemat ja täydennyskoulutuspäivät, jotta lukijalle syntyisi kokonaiskuva laatuhankeesta. Siihen liittyvien periaatteellisten ongelmien käsittelyä kirjoitukseni ei sisällä. Rovaniemen hovioikeuden presidentti Esko Oikarinen on toisaalla tässä julkaisussa käsitellyt laatuhankeen vaikuttavuutta.

2. Tuomioistuinten tulosohtausprosessista

Hallinnon tulosohtauksella on oma säädös- ja päätöstaustansa. Valtion talousarvion toimeenpanoa varten hyväksytään vuosittain hallinnonalan ja sen virastojen ja laitosten tulostavoitteet. Tulosohtausprosessissa kehysohjaus kuuluu eduskunnalle ja valtioneuvostolle, tulosohtaus ministeriöille ja tulosohtaminen virastoille. Tulosohtaus otettiin tuomioistuimissa käyttöön vuosina 1992 - 1995.

Tuomioistuimet ovat riippumattomia ja puolueettomia lainkäyttöyksiköitä. Mikään ulkopuolinen taho ei saa vaikuttaa tuomioistuinten tuomitsemistoimintaan. Tuomioistuimet ovat toisaalta luonteeltaan kuitenkin myös virastoja, joiden tulee seurata yhteiskunnallista kehitystä ja olla perillä kansalaisten oikeusturvaodotuksista ja joiden toiminnan tuloksellisuudesta vastaa viraston päällikkönä toimiva tuomari.

Oikeusministeriö asetti 13.2.1998 työryhmän arvioimaan tuomioistuinlaitoksen tulosohtauksista ja sitä, miten tulosohtauksen avulla voidaan parantaa tuomioistuinten edellytyksiä hoitaa oikeusturvatehtäväänsä, sekä laatimaan ehdotuksia tulosoht-

jauksen kehittämiseksi tuomioistuinlaitoksessa. Työryhmä antoi 17.12.1998 oikeusministeriölle mietintönsä "Laatu ja tuoksellisuus tuomioistuimessa".

3. Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten laatu- hankkeen ensimmäinen toimintavuosi 1999

3.1. Hankkeen käynnistyminen

Rovaniemen hovioikeuspiirissä käydyissä tulosneuvotteluissa, joissa neuvotteluosapuolina olivat olleet käräjäoikeus ja oikeusministeriö, oli syksyllä 1998 kokeiltu menettelyä, jossa tulosneuvotteluihin osallistui myös hovioikeus kolmantena osapuolena.

Yhteisen näkemyksen löytämiseksi tulosohjausmenettelystä ja sen sisällöstä Rovaniemen hovioikeudessa pidettiin 8.4.1999 kokous, joka oli nimetty Rovaniemen hovioikeuden tulosohjauspäiväksi. Kokouksessa olivat edustettuina kaikki hovioikeuspiirin seitsemän käräjäoikeutta, hovioikeus ja oikeusministeriö.

Puheenvuoroissaan hovioikeuspiirin käräjäoikeuksien laamannit kuvasivat edellisenä syksynä toteutetusta tulosneuvottelukokeilusta saamiaan kokemuksia. Laamannien mielestä kokeilu oli onnistunut ja kokemukset siitä olivat myönteisiä. Vuorovaikutus käräjäoikeuksien ja hovioikeuden välillä oli lisääntynyt.

Kokouksessa käydyn keskustelun pohjana oli edellä mainittu tuomioistuinten tulosohjaustyöryhmän mietintö "Laatu ja tuoksellisuus tuomioistuimessa". Mietinnössä on yhtenä muotona tulosneuvottelumenettelyksi esitelty kolmikantamalli, jossa tulosneuvotteluihin osallistuvat alempi ja ylempi tuomioistuin sekä ministeriö.

Kokouksessa käräjäoikeuksien edustajat pohtivat kahdessa työryhmässä

- * laatutavoitteiden kytkemistä tulosneuvottelumekanismiin
- * yhteisiä laatuteemoja ja niiden työstämistä ja
- * käräjäoikeuksien sisäisiä laatutavoitteita.

Ryhmätöiden jälkeen käydyssä keskustelussa sovittiin, että kehittämistyön organisointia ja muuta suunnittelua jatketaan seuraavien suuntaviivojen mukaisesti:

- * Tuomitsemistoiminnan laatua koskevan kehittämistyön kohteeksi otetaan aluksi rangaistuskäytännön yhtenäisyys anastusrikosten, liikennejuopumusten ja pahoinpitelyrikosten osalta sekä tuomion rakenne
- * kaikki hovioikeuspiirin alioikeustuomarit ja osa hovioikeuden tuomareista ovat mukana kehittämistyössä
- * käräjäoikeuksien tuomarit jaetaan työryhmiin
- * kuhunkin työryhmään tulee edustajia eri käräjäoikeuksista ja myös hovioikeuden edustaja
- * kukin työryhmä saa työstääkseen jonkin edellä mainituista laatuteemoista
- * työryhmät selvittävät laatuteemansa osalta eri käräjäoikeuksien käytäntöjä, määrittelevät korkeatasoisen ja yhteisesti hyväksyttävissä olevan menettelytavan ja tekevät ehdotuksen siitä, miten erilaisia käytäntöjä saadaan yhtenäistetyksi,
- * työryhmien työn valmistuttua järjestetään Oulun käräjäoikeudessa syksyllä ennen tulosneuvotteluja neuvottelupäivät (kehittämisseminaari), johon osallistuvat hovioikeuspiirin käräjäoikeuksien koko lainkäyttöhenkilöstö ja hovioikeuden edustajat
- * neuvottelupäivillä työryhmien työt käydään yhdessä läpi ja asetetaan yhdessä laatutavoitteet vuodelle 2000
- * vuoden 2000 laatutavoitteista sovitaan kolmikantamallin mukaisissa tulosneuvotteluissa käräjäoikeuksien ja hovioikeuden kesken
- * laatutyön kuten muunkin toiminnan edellyttämistä resursseista sovitaan tulosneuvotteluissa käräjäoikeuksien ja ministeriön kesken

- * kärjäoikeuksien sisäiset kehittämistarpeet liittyvät johtamisen kehittämiseen, toiminnan organisoimiseen ja työprosessien toimivuuteen.

3.2. Konkreettisen laatutyön alkaminen

Kehittämistyössä oli nyt siirrytty tuumasta toimeen, juhlapuheista ja julistuksista kouraantuntuviin tekoihin.

Sovittujen suuntaviivojen mukaisesti hovioikeuden presidentti Esko Oikarinen asetti 26.5.1999 neljä työryhmää, joihin kunkin kuului tuomareita ja kärjäviskaaleja eri kärjäoikeuksista ja hovioikeuden edustaja. Tuomion rakenne teeman asemesta neljänneksi teemaksi tuli riita-asiain valmistelu menettelynä. Työryhmien asettamisajankohdasta ja kesälomista johtuen työryhmille jäi ennen 22.10.1999 järjestettäväksi sovittuja yhteisiä neuvottelupäiviä suhteellisen vähän työskentelyaikaa.

Kaikki hovioikeuspiirin kärjätuomarit ja kärjäviskaalit osallistuivat työryhmien työskentelyyn. Kussakin työryhmässä oli myös hovioikeuden edustus. Työryhmien kokouksiin osallistuminen oli kuitenkin henkilöittäin vaihtelevaa heidän työkiireistään ynnä muista seikoista johtuen.

Työryhmien työt esiteltiin Oulun kärjäoikeudessa 22.10.1999 pidetyssä kokouksessa (*laatupäivät*), johon osallistuivat sekä kärjäoikeuksien että hovioikeuden lainkäyttöhenkilökunnat. Työryhmien kirjalliset raportit koottiin yhteen seuraavan vuoden laatutavoitteita koskeväksi *loppuraportiksi*.

Työryhmien tekemän pohjatyön ja laatupäivillä käydyin keskustelun perusteella hovioikeuspiirin kärjäoikeudet sopivat oikeusministeriön ja hovioikeuden kanssa käytyjen tulosneuvottelujen (*yhteisneuvottelut*) yhteydessä hovioikeuden kanssa seuraavan vuoden 2000 lainkäytölle asetettavista laatutavoitteista.

4. Toinen toimintavuosi 2000

4.1. Laatuteemoista ja työskentelystä sopiminen

Kehittämistyön eteenpäin viemiseksi pidettiin Rovaniemen hovioikeudessa 3.3.2000 neuvottelukokous, jossa olivat edustettuina käräjäoikeudet, hovioikeus ja oikeusministeriö.

Kokouksessa sovittiin, että vuonna 2000 työstettävänä laatuteemoina vuoden 2001 laatutavoitteiksi olivat

- * huumausainerikosten rangaistuskäytäntö
- * todistelun johtaminen
- * vuodelle 2000 lainkäytön laatutavoitteiksi sovittujen riita-asiain valmistelun ja liikennejuopumusrikosten rangaistuskäytännön yhtenäisyyden toteutumisen seuranta ja
- * vuodelle 2000 laatutavoitteiksi sovittujen anastusrikosten ja pahoinpitelyrikosten rangaistuskäytännön yhtenäisyyden toteutumisen seuranta.

Työryhmät päätettiin muodostaa jatkossa Rovaniemen hovioikeuden ja käräjäoikeuksien yhteistyönä.

Lisäksi sovittiin, että käräjäoikeuksien sisäisessä kehittämissä kiinnitetään huomiota oikeudenkäyntimenettelyyn, ratkaisun, asiakaspalvelun ja organisaation laatutekijöihin.

4.2. Konkreettisen laatutyön jatkuminen

Hovioikeuspiirin alioikeustuomareista ja käräjäviskaaleista muodostettiin 28.3.2000 neljä työryhmää. Kuhunkin työryhmään kuului käräjätuomareita ja käräjäviskaaleja eri käräjäoikeuksista ja hovioikeuden edustaja. Kukin ryhmä sai työstettäväkseen yhden edellä mainituista neljästä laatuteemasta.

Hankkeen järjestyksessä toiset laatupäivät pidettiin Rovaniemen käräjäoikeudessa 3.11.2000. Kokoukseen osallistuivat käräjäoikeuksien ja hovioikeuden lainkäyttöhenkilökunnat. Työryhmien kirjallisista raporteista muodostettiin keskustelun jälkeen vuoden 2001 laatutavoitteita koskeva loppuraportti.

Vuoden 2000 kuluessa alettiin paremmin kuin aikaisemmin käsittää laatuhankkeen vaativuus ja todelliset mittasuhteet. Varsin ilmeistä oli, että hankkeen siihen asti hataraa hallinnointia tuli tehostaa ja toiminnan suunnitelmallisuutta ja järjestelmällisyyttä kaikin puolin lisätä.

Laatupäivillä 3.11.2000 käydyn keskustelun pohjalta hovioikeuden presidentti Esko Oikarinen pyysi tämän kirjoittajaa muodostamaan kehittämistyöryhmän, jonka tuli tammikuun loppuun 2001 mennessä valmistella ehdotuksensa laatuprojektin kehittämistoimenpiteiksi.

Työryhmään tulivat muiksi jäseniksi presidentti Esko Oikarinen, kärjätuomari Seppo Karvonen, kärjätuomari Kauko Kempainen ja hallintopäällikkö Antti Savela. Kehittämistyöryhmä työskenteli puhelinta ja sähköpostia hyväksi käyttäen ja kokoontui vain yhden kerran. Presidentti Oikarisen asemesta kokouksessa oli läsnä hovioikeuden edustajana kansliapäällikkö Riitta Saarenpää.

5. Kolmas toimintavuosi 2001

5.1. Kehittämistyöryhmän ehdotukset

Kehittämistyöryhmän raportti valmistui 31.1.2001. Siinä ehdotettiin seuraavaa toimintatapaa.

5.1.1. Yleiset periaatteet

- * Laatutyö perustuu myös jatkossa tuomareiden keskuudessaan käymään keskusteluun, johon kaikki hovioikeuspiirin tuomarit osallistuvat
- * laatuteemat määritellään niin konkreettisiksi, että todellisia parannuksia on käytännössä mahdollista saavuttaa
- * kerrallaan kehitetään riittävän pieniä kokonaisuuksia ja osa-alueita, jotta todellisia parannuksia saadaan aikaan
- * tuomareiden täydennyskoulutus kytketään aikaisempaa paremmin tukemaan laatutyötä

- * laamannien johdolla tehtävä kärjäoikeuden sisäinen lainkäytön laatua ja kärjäoikeutta organisaationa koskeva kehittämistyö suunnataan tukemaan hovioikeuspiirin laatu-hanketta
- * lainkäytön laatutavoitteiden seuranta suunnitellaan jo laatu-tavoitteita asetettaessa
- * laamanni kiinnittää huomiota myös valittujen laateemojen toteutumiseen valvoessaan asioiden käsittelyä kärjäoi-keudessa ja
- * laatuhankeeseen kutsutaan yhteistyön kehittämiseksi osal-listumaan myös asianajajat, yleiset oikeusavustajat ja muut oikeudenkäyntiasiamiehet sekä syyttäjät siten, että nämä sidosryhmät ovat lainkäytön laatua koskevassa keskustelussa mukana silloin, kun laatu työllä on kosketuskohtia heidän työhönsä.

5.1.2. Laateemojen valinta

- * Hovioikeuspiirin laatu työn teemat valitaan jatkossa siten, että ne palvelevat oikeudenkäyntimenettelyn ja ratkaisun laadun parantamista
- * aiheet valitaan niin suppeina ja konkreettisina, että niiden työstämisen kautta on mahdollista saavuttaa parannuksia myös käytännössä ja
- * asiakaspalvelun ja organisaation laatekijöitä kehitetään ja parannetaan kunkin kärjäoikeuden sisäisellä laatu työllä.

5.1.3. Suunnitelmallisuus

- * Laatu työn järjestelmällisyyttä ja suunnitelmallisuutta lisätään
- * kehittämistyöryhmä laatii runkosuunnitelman työstettävistä aiheista kolmeksi vuodeksi eteenpäin kerrallaan (kolmi-vuotissuunnitelma)
- * teemavalintojen oikea-aikaiseksi kohdentamiseksi suunnitelma tarkistetaan ja päivitetään vuosittain kehittämistyö-ryhmän toimesta ja
- * teemat valitaan vuosittain kolmivaiheisesti kehittämistyö-ryhmän suorittaman valmistelun pohjalta kärjäoikeuksien

ja hovioikeuden johdon välisen keskustelun ja syksyisin pidettävillä laatupäivillä käytävän laajan keskustelun pohjalta.

5.1.4. Laatuteemojen työstäminen

- * Laatuteemoja työstetään kuten aikaisemminkin työryhmissä, joihin osallistuvat kaikki hovioikeuspiirin käräjäoikeuksien tuomarit
- * hovioikeuden esittelijöiden ja tuomareiden edustusta työryhmissä vahvistetaan aikaisemmasta siten, että kuhunkin työryhmään osallistuu yksi hovioikeudenneuvos ja yksi hovioikeuden esittelijä, ja
- * työryhmien työskentelyssä kokouksiin valmistauduttaessa käytetään aikaisempaa enemmän hyväksi puhelinta ja sähköpostia.

5.1.5. Raportointi

- * Työryhmät raportoivat töistään syksyisin pidettävillä laatupäivillä, joille osallistuvat aikaisempaan tapaan kaikki hovioikeuspiirin tuomarit
- * työryhmien loppuraporteista kootaan vuosittain laatuhaan-keen loppuraportti ja
- * loppuraportin ulkoasua kehitetään aikaisempaa tasokkaampaan ja yhtenäisempään suuntaan.

5.1.6. Kytkeä tulosneuvotteluihin

Laatutyön perusteella hovioikeuspiirin käräjäoikeudet sopivat hovioikeuden kanssa vuosittain tulosneuvottelujen yhteydessä seuraavan vuoden lainkäytön laadulle asetettavista laatutavoitteista.

5.1.7. Seuranta

- * Jo laatuteemaa työstettäessä ja siihen liittyviä parannusehdotuksia tehtäessä suunnitellaan seurannan käytännön toteutus

- * laatutavoitteiden toteutumista seurataan ja tuloksista raportoidaan seuraavan vuoden laatupäivillä sekä tulosneuvotte- luissa
- * laatutavoitteiden toteutumista seurataan jatkuvasti myös käräjäoikeuksissa niiden jokapäiväisessä työssä
- * seurannan käytännön toteuttaminen on käräjäoikeuksien laamannien vastuulla
- * seuranta voidaan toteuttaa esimerkiksi järjestämällä asian puitteissa säännöllisiä keskustelutilaisuuksia tuomareiden kanssa ja seuraamalla käräjäoikeuden menettely- ja ratkai- sukäytäntöä ja
- * myös hovioikeus seuraa laatutavoitteiden toteutumista ja antaa palautetta käräjäoikeuksille muutoinkin kuin ratkai- suissaan, esimerkiksi internet-kotisivujensa välityksin.

5.1.8. Koulutuksen kytkentä laatutyöhön

Kehittämistyöryhmä ehdotti, että Pohjois-Suomen tuomari- koulun päätyttyä vuoden 2001 lopussa (opetus päättyi tosiasi- assa vasta 15.2.2002) tuomareiden täydennyskoulutusta jatke- taan siten, että koulutusaiheet valitaan tukemaan laatutyösken- telyä.

Ehdotuksen mukaan laatuhankeen puitteissa järjestetään vuosittain kuudesta kahdeksaan koulutuspäivää seuraavasti:

- * yhdistettyinä työryhmien työskentelyyn yksi - kaksi koulu- tuspäivää koskien vuosittain valittuja laatuteemoja
- * kolme - viisi koulutuspäivää yhdeltä vuosittain valitulta oi- keudenalalta, jolloin opetuksessa käydään lävitse muun muassa oikeudenalan yleiset opit, voimassa olevan lain si- sältö, oikeuskäytäntö ja liittymäkohdat perus - ja ihmisoikeuksiin sekä EU-oikeuteen ja
- * kaksipäiväiset laatupäivät koko hovioikeuspiirin lainkäyt- töhenkilökunnalle syksyisin.

5.1.9. Yhteydet sidosryhmiin

Ehdotuksen mukaan asianajajien ja muiden oikeudenkäynti- avustajien sekä syyttäjien kanssa järjestetään käräjäoikeus-

kohtaisesti tai yhteistyössä useamman käräjäoikeuden kesken taikka laatupäivien yhteydessä yhteisiä keskustelu- ja koulutustilaisuuksia sen mukaan kuin laatutavoitteiden toteuttaminen sitä vaatii.

5.1.10. Laatutyön resursointi

Ehdotuksen mukaan laatutyö tehdään pääosin normaalina virkatyönä. Erityisesti työryhmien puheenjohtajille aiheutuu tehtävän hoitamisesta tuntuvasti lisätyötä. Laamannit ottavat lisätyön mahdollisuuksien mukaan huomioon puheenjohtajien muussa työmäärässä. Laatutyö tarvitsee tehostuakseen vuosittain käräjätuomareiden keskuudesta nimetyn suunnittelijan (*laatukoordinaattori*). Hänen tehtävänä on suunnitella ja toteuttaa laatutyöhön liittyvä koulutus ja yhteydenpito sidosryhmiin, tukea työryhmiä niiden työskentelyssä ja toimittaa työryhmien töistä koostettava loppuraportti.

5.1.11. Kehittämistyöryhmän ehdotus kolmivuotissuunnitelmaksi

Aiheet vuonna 2001

- 1) Vuodelle 2001 laatutavoitteeksi asetetun todistelun johtamisen ongelmien parantamisen seuranta
- 2) Vuodelle 2001 laatutavoitteeksi asetetun huumausaineriikosten rangaistuskäytännön yhtenäisyyden toteutumisen seuranta
- 3) Tuomarin materiaallinen prosessinjohto (erityisesti tuomarin kyselyoikeus ja -velvollisuus) rikosasioissa
- 4) Juttujen hallinnointi (case management) laajoissa riita-asioissa tavoitteena käsittelyaikojen minimoiminen ja juttujen jännevä käsittelytapa.

Kehittämistyöryhmä tarkistaa ja päivittää syksyllä pidettävillä laatupäivillä uudelleen keskusteltavaksi aikaisemmin kertaalleen jo käsitellyn liikennejuopumusten rangaistustaulukon.

Aiheet vuonna 2002

- 1) Vuodelle 2002 laatutavoitteeksi asetetun tuomarin materiaalsen prosessinjohtoon rikosasioissa seuranta
- 2) Vuodelle 2002 laatutavoitteeksi asetetun case management -ajattelun laajoissa riita-asioissa toteutumisen seuranta
- 3) Tuomarin materiaalsen prosessinjohto (erityisesti tuomarin kyselyoikeus ja -velvollisuus) riita-asioissa
- 4) Juttujen hallinnointi (case management) velkajärjestelyasioissa tavoitteena käsittelyaikojen minimoiminen ja juttujen jäntevä käsittelytapa

Aiheet vuonna 2003

- 1) Vuodelle 2003 laatutavoitteeksi asetetun tuomarin materiaalsen prosessinjohtoon riita-asioissa seuranta
- 2) Vuodelle 2003 laatutavoitteeksi asetetun case management -ajattelun velkajärjestelyasioissa toteutumisen seuranta
- 3) Näyttöratkaisun perustelevuus
- 4) Rangaistuslain valinnan ja ehdollisen rangaistuksen täytäntöönpanokäytäntöjen yhdenmukaistaminen

Vuosien 2001- 2003 koulutuskalenteri ja aiheet

Vuosi 2001

- * Pohjois-Suomen tuomarikoulu jatkuu
- * kaksipäiväiset laatupäivät syksyllä

Vuosi 2002

- * puoli päivää - yhden päivän kestävä koulutus tuomarin materiaalsesta prosessinjohtosta riita-asioissa (laatuteemaa tukevaa koulutusta)
- * puoli päivää - yhden päivän kestävä koulutus case management -ajattelusta velkajärjestelyasioissa (laatuteemaa tukevaa koulutusta)
- * neljä päivää (kaksi päivää keväällä ja kaksi päivää syksyllä) koulutusta sopimusoikeudesta
- * kaksipäiväiset laatupäivät syksyllä

Vuosi 2003

- * puoli päivää - yhden päivän kestävä koulutus näyttöratkaisun perustelemisesta (laatuteemaa tukevaa koulutusta)
- * puoli päivää - yhden päivän kestävä koulutus rangaistuslajin valinnasta ja ehdollisen rangaistuksen täytäntöönpanosta (laatuteemaa tukevaa koulutusta)
- * neljä päivää (kaksi päivää keväällä ja kaksi päivää syksyllä) koulutusta rikoslain muutoksista
- * kaksipäiväiset laatupäivät syksyllä

Kehittämistyöryhmän ehdotukset hyväksyttiin Rovaniemen hovioikeudessa 27.3.2001 pidetyssä kokouksessa.

5.2. Konkreettisen laatutyön jatkuminen vuonna 2001

Laatutyötä jatkettiin vuonna 2001 samaan tapaan kuin aikaisemminkin. Hovioikeuspiirin alioikeustuomareista, kärjäviskaaleista ja hovioikeuden edustajista muodostettiin neljä työryhmää kuten aikaisempinakin vuosina. Keskustelun aiheena olivat edellä mainitusta kolmivuotissuunnitelmasta ilmenevät teemat.

Laatuhanketta esiteltiin tämän kirjoittajan toimesta 23.5.2001 Turun hovioikeuspiirin virastopäällikköpäivillä Aulangolla.

Eri kärjäoikeuksissa järjestettiin tuomareille, syyttäjille ja oikeudenkäyntiasiamiehille yhteisiä koulutus ja keskustelutilaisuuksia.

Hovioikeuden presidentti Esko Oikarinen määräsi 18.6.2001 päivätyllä kirjeellään laatuhankkeen ensimmäiseksi laatukoordinaattoriksi 1.7.2001 lukien kärjätuomari Pekka Louhelaisen, jonka Oulun kärjäoikeus oli tehtävään esittänyt. Oikeusministeriö puolestaan määräsi päätöksellään 13.7.2001 Louhelaiselle tehtävästä suoritettavan palkkion määrän.

Laatuhankkeen kolmannet laatupäivät pidettiin Rovaniemen hovioikeudessa 25.-26.10.2001. Työryhmien tekemän pohja-

työn ja laatupäivillä käydyin keskustelun perusteella hovioikeuspiirin käräjäoikeudet sopivat oikeusministeriön ja hovioikeuden kanssa käytyjen tulosneuvottelujen yhteydessä hovioikeuden kanssa vuodelle 2002 lainkäytön laadulle asetettavista tavoitteista.

Laatuhanketta esiteltiin oikeusturva-asiain neuvottelukunnalle sen kokouksessa Rovaniemellä 20.-21.9. 2001.

6. Neljäs toimintavuosi 2002

Vuonna 2002 laatutyötä on jatkettu aikaisempaan tapaan kolmivuotissuunnitelman pohjalta. Työryhmät asetettiin 17.1. 2002 ja niitä on yhteensä neljä kuten aikaisemminkin.

Laatukoordinaattori on hyväksytyn kolmivuotissuunnitelman pohjalta laatinut ohjelman ja aikataulun tuomarien jatkokoulutuksen toteuttamiseksi vuonna 2002.

Käsillä olevan loppuraportin lisäksi myös aikaisemmat vain monisteina julkaistut loppuraportit on saatettu painettuun muotoon.

7. Laatuhankkeen leimalliset piirteet

Lainsäädännön muuttumisen ja käytännössä omaksuttujen toimintatapojen myötä käräjäoikeuksien tuomarikunta on ammattikuntana pirstoutunut. Tuomarit toimivat yksin ja toisistaan erillään ja lähes tietämättöminä muiden noudattamasta käytännöstä. Tuomitsemistradition siirtyminen vanhemmilta tuomareilta nuoremmille on lähes katkennut. Menettelytavat ovat saattaneet erilaistua ei vain tuomioistuin vaan jopa tuomarikohtaisiksi.

Laatuhankkeen ydinajatuksena on vaikuttaa siihen keskeiseen tekijään, josta lainkäytön laatu on riippuvainen eli tuomarin ammattitaitoon.

Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomarikunta on vuodesta 1999 lukien laaja-alaisesti osallistunut edellä kuvattuun laatuhankkeeseen. Käräjäoikeuksien keskinäinen ja niiden ja hovioikeuden välinen yhteistyö ja sen myötä tuomarien keskinäinen kanssakäyminen ovat lisääntyneet. Tämä on merkinnyt keskustelun lisääntymistä.

Tuomarien välinen keskustelu on omiaan avartamaan näkemystä, ylläpitämään ammattitaitoa ja edistämään oikeuskäytännön yhtenäisyyttä. Keskustelu ja sitä tukeva koulutus yhdessä ovat omiaan parantamaan osaamista ja sitä kautta oikeudenkäyntimenettelyn ja tuomioiden laatua.

Tuomarit itse valitsevat keskustelun kohteiksi laatuteemat ja tekevät niitä koskevat parannusehdotukset laatutavoitteiksi. Mikään sivullinen taho ei voi vaikuttaa teemojen valintaan tai laatutavoitteiden asettamiseen. Tuomarien välinen keskustelu tapahtuu yleisellä tasolla ja vapaaehtoisesti. Ehdotukset laatuteemoiksi ovat tulleet alioikeustuomareilta. Hovioikeus ei ohjaa keskustelua, vaan osallistuu siihen edustajiensa välityksin. Tuomarien riippumattomuus, myös oikeusasteellinen, on varmistettu.

Laadunparannushanke ei ole itsetarkoitus. Sen tarkoituksena on tukea tuomioistuinten perustyötä. Toiminnan laadun parantumisen muina myönteisinä vaikutuksina on lupa odottaa työn helpottumista ja sen rasittavuuden vähentymistä.

8. Asiantuntija-arvio

Professori Aulis Aarnio on arvioinut Rovaniemen hovioikeuspiirin laatuhanketta 20.3.2002 päivätyssä lainkäytön laatuhankkeita koskevassa asiantuntija-arviossaan.

9. Lopuksi

Laatuhanketta tullaan jatkamaan kulumassa olevan kolmivuotiskauden päätyttyäkin. Kuluvana vuonna valitaan uusi kehittämissuunnitelma, joka tekee kolmivuotissuunnitelman vuosiksi 2004-2006. Myös työtä käräjäoikeuksien organisaation ja asiakaspalvelun laadun parantamiseksi jatketaan.

**Presidentti Esko Oikarinen
Rovaniemen hovioikeus**

**ROVANIEMEN HOVIOIKEUSPIIRIN
TUOMIOISTUINTEN
LAATUHANKKEISTA JA NIIDEN
VAIKUTTAVUUDESTA**

1. Laatuhankkeiden kuvaus, lähtökohdat ja päämäärät

Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten laatuhankkeilla tarkoitetaan vuoden 1999 alusta käynnissä olleita hovioikeuspiirin käräjäoikeuksien lainkäytön laadunparannushanketta ja Pohjois-Suomen tuomarikoulua. Tuomarikoulu, jonka käytännön toteutuksesta on vastannut Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta, on korkealuokkaisen koulutuksen keinoin paitisi tukenut laadunparannushankkeen tavoitteiden saavuttamista myös päivittänyt tuomioistuinten henkilökunnan tiedollisia ja taidollisia valmiuksia. Laatuhankkeilla on tietoisesti lähdetty vastaamaan toimintaympäristön muutosten ja uudistuvan oikeusvaltion tuomioistuinten toiminnalle sekä tuomareiden ja muun henkilökunnan osaamiselle ja ammattitaidolle asettamiin uusiin vaatimuksiin ja haasteisiin. Pilottihankkeiden tapaan kummallakin laatukokeilulla on lisäksi hankittu kokemuksia muissakin hovioikeuspiireissä mahdollisesti käynnistettävälle laatuprojekteilte sekä valtakunnallisen tuomarikoulutusjärjestelmän suunnittelulle ja käytännön toteutukselle.

Hovioikeuspiirin käräjäoikeuksien laadunparannushankkeessa tehtävä laatutyö on alusta alkaen perustunut tulohjauksen puitteissa tapahtuvaan keskustelu- ja sopimisprosessiin, johon ovat osallistuneet oikeusministeriö sekä hovioikeus ja hovioikeuspiirin käräjäoikeudet. Tässä kolmikantamallin mukaisessa tulohjausjärjestelmässä oikeusministeriölle on kuulunut resurssiohjaus, kun taas hovioikeus on omasta valvontatehtävästään käsin osallistunut käräjäoikeuksien laadulliseen tulohjaukseen laatukseskustelujen muodossa. Keskeistä laatutyössä on ollut lainkäytön laatutavoitteiden määrittely ja asettaminen sekä asetettujen tavoitteiden toteutumisen seuranta. Laatutyön käytännön toteutuksessa on varmistettu, ettei tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuutta millään tavalla vaaranneta.

Laadunparannushankkeen lähtökohtana on ollut tuomioistuinten perustuslaillinen tehtävä; oikeusturvan takaaminen. Tuomiovaltaa käyttävien riippumattomien tuomioistuinten tehtävänä on ratkaista riita-, rikos- ja hakemusasioita. Jokaisen perusoikeuksiin kuuluvan oikeusturvan toteutuminen edellyttää,

että oikeudenkäynti on varmaa, luotettavaa, nopeaa ja kustannuksiltaan kohtuullista. Oikeudellistuvassa yhteiskunnassa tuomioistuimet ovat laadun näkökulmasta tavanomaista tärkeämpiä organisaatioita.

Hovioikeuspiirin laatutyön päämääränä on parantaa ja kehittää tuomioistuinten työtä niin, että ihmis- ja perusoikeuksiin perustuva oikeudenmukainen oikeudenkäynti toteutuu, tuomiot ovat oikeita ja hyvin perusteltuja, menettelyllinen ja asiallinen yhtenäisyys lisääntyvät ja tuomioistuinten palvelut ovat myös kustannustensa puolesta kansalaisten saavutettavissa. Laatu-työllä pyritään siihen, että tuomioistuinten toiminta vastaa entistä paremmin, tehokkaammin ja tuloksellisemmin kansalaisten ja yhteiskunnan oikeusturvaodotuksiin. Asiakas arvioi viime kädessä toiminnan laadun. Siksi laadun kehittämisen on painotettava asiakaslähtöisyyden parantamiselle huomioon ottaen tuomioistuinten perustehtävän ja toiminta-ajatuksen sekä lainkäytön riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimukset.

Pohjois-Suomen tuomarikoulu on ollut kolmivuotinen ja suunnitelmallinen, selkeän kokonaisuuden sisällään pitänyt tuomarikoulutusjärjestelmä. Koulutusohjelmassa on paneuduttu tuomarin ammattitaidon kannalta keskeisten taitojen kehittämiseen, syvälliseen perehtymiseen eri oikeusalojen ydinkäsitteisiin ja tuomareiden oikeudellisen yleissivistyksen lisäämiseen. Tämän vuoksi koulutusohjelmaan on valittu sellaisia tuomariaineita, joita tuomarin viran menestyksellisessä hoitamisessa tarvitaan. Tuomioistuinten kansliahenkilökunnalle, jonka tehtävät ovat oikeuslaitosuudistuksessa merkittävästi ”tuomarisoituneet”, on suunniteltu osaksi erillinen koulutusohjelma.

Pohjois-Suomen tuomarikoulutuksen peruslähtökohtana on ollut havahtuminen siihen tosiasiaan, että uudistuva oikeusvaltio edellyttää tuomareilta ja muulta henkilökunnalta uudenlaisia tiedollisia ja taidollisia valmiuksia. Ihmis- ja perusoikeuksien turvaajana tuomioistuimilla on keskeinen rooli ja asema. Oikeudellisen osaamisen lisäksi tuomareiden on kyettävä tule-

maan toimeen erilaisten ihmisten kanssa suullisissa oikeudenkäynneissä, analysoimaan nopeasti ja tuloksellisesti näytöllisiä ja oikeudellisia ongelmia sekä ratkaisemaan käsiteltävät asiat oikein ja oikeudenmukaisesti. Oikeusvaltiokehitys synnyttää tuomioistuinten henkilökunnalle jatkuvaa koulutusvajetta, jota tuomarikoululla on tietoisesti ja pitkäjänteisesti lähdetty pienentämään.

Tuomarikoulutuksen keskeisenä päämääränä on paitsi taata tuomareiden korkea ammattitaito ja osaaminen myös varmistaa tuomioistuinten vankka yhteiskunnallinen merkitys ja asema sekä ennen muuta niiden riippumattomuus oikeudellistuvassa yhteiskunnassa. Tuomareiden ja muun henkilöstön suorituskyky perustuu tiedon hallintaan ja jakamiseen sekä jatkuvaa oppimista, parantamista ja innovatiivisuutta edistävään organisaatiokulttuuriin.

Tuomioistuinten ja niiden henkilöstön pitkän tähtäimen etua vaalitaan parhaiten omaksumalla eettiset toimintaperiaatteet ja ylittämällä ympäröivän yhteiskunnan asettamat oikeusturvoodotukset sekä lainsäädännön tavoitteet ja vaatimukset. Tämä tuomioistuimille kuuluva yhteiskunnallinen vastuu on tuloksellisimmin hoidettavissa laadunhallinnan kautta. Toiminnan laadun parantaminen ja sen kehityksen seuraaminen edellyttävät järjestelmällistä työtä ja arviointia. Jatkuva oppiminen ja ammattitaidon ylläpitäminen ovat osaamis- ja vuorovaikutusyhteiskunnassa laatutyön keskeisiä ulottuvuuksia. Laatutyön tulee perustua organisaation johdon ja henkilöstön väliseen saumattomaan yhteistyöhön, jossa puolin ja toisin sitoudutaan laadun parantamiseen yhdessä sovitun laatupolitiikan mukaan. Laatutie on pitkä, mutta se tulee kulkea.

Lainkäytön laadunparannushanketta on jo kertaalleen tarkistettu 31.1.2001 valmistuneen kehittämistyöryhmän ehdotuksen mukaisesti. Siinä on laatutyön järjestelmällisyyttä ja pitkäjänteisyyttä lisätty kolmivuotissuunnitelmalla, jossa laatuteemat ja niitä tukevat koulutusaiheet on jo etukäteen valittu seuraaville kolmelle vuodelle. Näitä teema- ja koulutusaihevalintoja aina vuosittain tarkistetaan ja päivitetään. Vaikka tuoma-

rikoulun aktiiviopetus päättyi 15.2.2002 pidettävään päätöseminaariin, tuomarikoulu ja tuomarikoulutus sinänsä eivät ole päätöksessään, vaan yliopiston opetus "räätälöidään" jatkossa aikaisempaa kiinteämmin tukemaan laatutyötä. Lisäksi tuomarikoulu jatkuu opinnäytetöiden kirjoittamisella ja ammatillisesti painottuneiden jatkotutkintojen suorittamisella.

2. Lainkäytön laatutavoitteet

Rovaniemen hovioikeuspiirin käräjäoikeuksien laatutyö on perustunut ja perustuu jatkossakin uuteen keskustelukulttuuriin, johon ovat osallistuneet hovioikeuspiirin tuomarit. Lisäksi keskusteluissa ovat olleet mukana oikeusministeriön edustajat (hallitusneuvos Heikki Liljeroos ja ylitarkastaja Kyllikki Torssonen) tukemassa laatutyön onnistumista sekä varmistamassa tuomioistuimille riittävät voimavarat ja muut välttämättömät toimintaedellytykset. Tulevaisuudessa keskusteluihin on tarkoitus aikaisempaa laajemmin kutsua myös oikeudenhoidon muut osapuolet eli syyttäjät, asianajajat, yleiset oikeusavustajat ja muut oikeudenkäyntiasiamiehet silloin, kun laatutyöllä on kosketuskohtia heidän työhönsä. Laatutavoitteita on asetettu oikeudenkäyntimenettelyn ja ratkaisun laatutekijöiden suhteen. Sen sijaan asiakaspalvelun ja organisaation laatutekijät on jätetty kunkin käräjäoikeuden sisäisen laatutyön varaan.

Kunkin vuoden laatutavoitteiden asettamisprosessi on edennyt vaiheittain. Keväällä on valittu laatutyön teemat, joiden valinnassa on kiinnitetty huomiota niiden toteuttamiskelpoisuuteen ja ajankohtaisuuteen. Tämän jälkeen teemoja on työstetty laaturyhmissä, joihin ovat osallistuneet kaikki hovioikeuspiirin käräjäoikeuksien tuomarit sekä edustajat hovioikeuden jäsen- ja esittelijäkunnasta. Loka - marraskuussa pidetyillä hovioikeuspiirin laatupäivillä on käyty läpi laaturyhmien työt ja niistä on keskustelun jälkeen muodostettu tuomarikunnan yhteinen näkemys seuraavan vuoden lainkäytön laatutavoitteiksi. Työryhmien töistä on koottu laatuhankkeen loppuraportti, jota tulevaisuudessa kehitetään aikaisempaa tasokkaammaksi. Marraskuussa käydyissä tulosneuvotteluissa, joihin ovat osallistu-

neet oikeusministeriö, hovioikeus ja käräjäoikeudet, laatutavoitteet on kirjattu osaksi tulosohjaussopimusta. Laatutavoitteiden toteutumista on seurattu niin, että tuloksista on raportoitu seuraavan vuoden laatupäivillä ja tulosneuvotteluissa. Jo laatuteemaa työstettäessä on suunniteltu seurannan ja arvioinnin käytännön toteuttaminen. Käytännössä seuranta on perustunut tuomareiden itsearviointiin ja oikeudenhoidon eri sidosryhmien kuulemiseen. Myös hovioikeus on seurannut laatutavoitteiden toteutumista ja tarvittaessa antanut palautetta paitsi ratkaisuisaan myös kotisivujensa välityksellä, vapaa-muotoisilla yhteydenotoillaan ja ennen muuta olemalla mukana hovioikeuspiirin laatukeskusteluissa.

Laatutavoitteita on vuosina 1999-2002 asetettu seuraavasti:

Vuonna 1999

- 1) Huomion kiinnittäminen rangaistuskäytännön yhtenäisyyteen
- 2) Tuomioiden perustelujen parantaminen
- 3) Viestintäsuunnitelmien laatiminen
- 4) Uuden keskustelukulttuurin synnyttäminen
- 5) Pohjois-Suomen tuomarikoulun aloittaminen ja siihen osallistuminen

Vuonna 2000

- 1) Rangaistuskäytännön yhtenäisyys anastus-, liikennejuopumus- ja pahoinpitelyrikoksissa
- 2) Riita-asiain valmistelu
- 3) Tuomioiden perustelujen parantaminen
- 4) Keskustelukulttuurin syventäminen
- 5) Pohjois-Suomen tuomarikouluun osallistuminen

Vuonna 2001

- 1) Huumausainerikosten rangaistuskäytännön yhtenäisyys
- 2) Todistelun johtaminen
- 3) Tuomioiden perustelujen parantaminen

- 4) Vuodelle 2000 laatutavoitteiksi asetettujen riita-asiain valmistelun ja liikennejuopumusrikosten rangaistuskäytännön yhtenäisyyden toteutumisen seuranta
- 5) Vuodelle 2000 laatutavoitteiksi asetettujen anastusrikosten ja pahoinpitelyrikosten rangaistuskäytäntöjen yhtenäisyyden toteutumisen seuranta
- 6) Keskustelukulttuurin syventäminen
- 7) Pohjois-Suomen tuomarikouluun osallistuminen

Vuonna 2002

- 1) Vuodelle 2001 laatutavoitteeksi asetetun huumausainerikosten rangaistuskäytännön yhtenäisyyden toteutumisen seuranta
- 2) Vuodelle 2001 laatutavoitteeksi asetetun todistelun johtamisen toteutumisen seuranta
- 3) Tuomarin materiaallinen prosessinjohto (erityisesti tuomarin kyselyoikeus ja velvollisuus) rikosasioissa
- 4) Juttujen hallinnointi (case management) laajoissa riita-asioissa; käsittelyaikojen minimoiminen ja juttujen jäntevä käsittelytapa

Edellä mainitussa kolmivuotissuunnitelmassa on vuosien 2003 ja 2004 laatutavoitteiksi valittu seuraavat työstettävät teemat:

Vuonna 2003

- 1) Vuodelle 2002 laatutavoitteeksi asetetun tuomarin materiaallisen prosessinjohtoon rikosasioissa toteutumisen seuranta
- 2) Vuodelle 2002 laatutavoitteeksi asetetun case management-ajattelun laajoissa riita-asioissa toteutumisen seuranta
- 3) Juttujen hallinnointi (case management) velkajärjestelyasioissa; käsittelyaikojen minimoiminen ja juttujen jäntevä käsittelytapa
- 4) Tuomarin materiaallinen prosessinjohto (erityisesti tuomarin kyselyoikeus ja velvollisuus) riita-asioissa

Vuonna 2004

- 1) Vuodelle 2003 laatutavoitteeksi asetetun case management-ajattelun velkajärjestelyasioissa toteutumisen seuranta
- 2) Vuodelle 2003 laatutavoitteeksi asetetun tuomarin materiaalisen prosessin johdon riita-asioissa toteutumisen seuranta
- 3) Näyttöratkaisun perusteleminen
- 4) Rangaistuslajin valinnan ja ehdollisen rangaistuksen täytäntöönpanon käytäntöjen yhdenmukaistaminen

3. Korkealuokkaista koulutusta Pohjois-Suomen tuomarikoulussa

Pohjois-Suomen tuomarikoulun kolmivuotisella ja systemaattisella opetusohjelmalla on alkuperäisen tavoitteensa mukaan lähdetty vastaamaan oikeusvaltion muutosten synnyttämään koulutukselliseen tarpeeseen. Opetusohjelmaa on koulutusjakson aikana valppaasti päivitetty oikeusvaltiossa tapahtuneen kehityksen mukaisesti. Havahduttavasta, tiedollisesti aktivoivasta ja virkistävästä sekä korkealuokkaisesta opetuksesta on vastannut arvostettu opettajakuntamme professori Aulis Aarnion ja tuomarikoulun johtajan, professori Ahti Saarenpään johdolla. Opettajina ovat heidän lisäksi toimineet korkeimman oikeuden presidentti Olavi Heinonen, valtakunnansyyttäjä Matti Kuusimäki, EU-tuomarit Leif Sevón (nykyinen korkeimman oikeuden presidentti) ja Virpi Tiili, ihmisoikeustuomari Raimo Pekkanen ja useat muut eri alojen johtavat asiantuntijat. Koulutuksessa on osuvasti ja oikeudellista tiedonjanoa herättävästi yhdistetty korkeatasoinen akateeminen tietämys ja asiantuntijuus sekä käytännön työelämän kokemus ja tieto tuomitsemistoimintaa palvelevaksi kokonaisuudeksi. Koulutusohjelma on tarkoitettu tuomioistuimissa jo työskenteleville lakimiehille ja kansliahenkilökuntaan kuuluville työntekijöille. Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunnan toteuttama koulutus on luonteensa puolesta ollut täydennys- ja jatko-opetusta. Keskeisen rintamavastuun on kantanut tuomarikoulun johtaja, professori Saarenpää, joka on omaan väkevään ja ammattitaitoiseen tapansa johtanut tuomarikoulua ja pitänyt

sen opetuksellisen annin hienosti koossa sekä hyvällä suhdeverkostollaan saanut tuomarikoulun kouluttajiksi maan eturivin opettajat ja asiantuntijat. Tuomarikoulun opettajina on toiminut 37 asiantuntijaa, joista osa on osallistunut opetustehtäviin useammin kuin kerran.

Koulutusohjelman sisällöllinen anti puhuu puolestaan ja osoittaa sen ajankohtaisuuden ja vastaavuuden oikeusvaltiokehitykseen. Ensimmäisen vuoden (1999) ohjelmassa on keskitytty oikeudellisen tiedonhallinnan ja tulkinnan muuttamiseen modernissa tietoyhteiskunnassa, oikeudelliseen tiedonhakuun, perus- ja ihmisoikeuksiin sekä lainkäyttöön liittyviin viestinnällisiin kysymyksiin, julkisuuteen ja yksityisyyteen. Toisen vuoden (2000) ohjelmassa ovat olleet psykologia; ihmisen toiminnan tunteminen, todistelun säännöt ja mallit, oikeuslääketiede ja psykiatria todistelussa, metodikurssi, vero ja oikeus sekä oikeudenmukaisuus ja sen esteet. Viimeisenä vuonna (2001) opetuksessa on keskitytty oikeuteen ja vastuuseen, oikeuteen ja terveyteen, oikeuteen ja kieleen, oikeuteen ja teknologiaan sekä ennakkoratkaisuihin oikeuslähteinä. Ylimääräisessä opetuksessa on käyty läpi tietoverkko- ja tiedonhakukysymyksiä sekä perhe- ja jäämistöoikeutta uusimman oikeuskäytännön valossa.

Kansliahenkilökunnalle suunnattu erillinen koulutusohjelma on pitänyt sisällään virkaan ja vastuuseen, lapsioikeuteen, perhe- ja jäämistöoikeuteen, esineoikeuteen ja massa-asioihin liittyvää opetusta. Puheviestintä on myös kuulunut kansliahenkilökunnan opetusohjelmaan. Tällä opetustarjonnalla on pyritty vastaamaan kansliahenkilökunnan muuttuneiden tehtävien synnyttämään koulutukselliseen vajeeseen.

Osallistumisaktiivisuus tuomarikouluun on ollut kiitettävää ja vastuullista sekä ylittänyt kaikki ennakkoarviot. Koulutuksessa ovat olleet mukana lähes kaikki tuomarit hovioikeudesta ja käräjäoikeuksista sekä suuri osa näiden tuomioistuinten kansliahenkilökuntaan kuuluvista työntekijöistä. Lisäksi koulutukseen ovat osallistuneet Oulun ja Rovaniemen hallinto-oikeuksien tuomarit sekä entisen vesioikeuden, nykyisen ympäristö-

lupaviraston tuomarit ja lakimiehet. Asianajajat ja yleiset oikeusavustajat ovat myös osallistuneet koulutustapahtumiin omien kiintiöidensä sallimissa rajoissa. Osanottajien koulutuspäivät ovat nousseet lähes 4 000 päivään. Luku on komea ja antaa hyvän kuvan koulutushankkeen mittavuudesta.

Koulutusohjelman sisälle rakennettu jatko-opiskelujen mahdollisuus on tuottamassa huomattavan määrän ammatillisesti painottuneita jatkotutkintoja niin tuomareiden kuin kansliahenkilökunnankin suorittamina. Jatko-opiskelijoiksi on ilmoittautunut 30 henkilöä.

Koulutuksen toteuttamistavoissa on huomioitu käytännön työelämän vaatimukset. Opetuksen perusrungon ovat muodostaneet tiiviit yhden tai kahden päivän opetuskokonaisuudet. Koulutuksessa on hyödynnetty uutta opetusteknologiaa ja uusia opetusmenetelmiä oppimisen varmistamiseksi. Koulutusta on annettu sekä Rovaniemellä että Oulussa. Koulutustilaisuuksia on kaiken kaikkiaan ollut yli 80.

Tuomarikoululla on ollut oma kirjallinen julkaisu, jolle on ollut selvä tarve ja josta on muodostunut osa pohjoista oikeudellista identiteettiä. Julkaisuja on ilmestynyt 14 numeroa ja niiden toimittamisesta on vastannut tuomarikoulun johtaja Ahti Saarenpää. Julkaisun kirjoitukset ovat olleet korkeatasoisia ja niiden joukossa on myös ollut runsaasti tuomarikoulun osanottajien puheenvuoroja käytännössä esille nousseista aiheista. Itse asiassa tuomarikoulun julkaisun yhtenä tavoitteena onkin ollut luoda luonteva väylä ammattituomareiden kirjoituksille.

Oikeusministeriö sekä sen osastopäällikkö Tuomo Rapola ja koulutuspäällikkö Jorma Hirvonen ovat suhtautuneet koulutushankkeeseen kannustavasti ja myötämielisesti sekä rahoituksellaan mahdollistaneet koulutuksen toteutumisen. Oikeusministeriön näkökulmasta kysymys on ollut pilottihankkeesta, josta on saatu hyödyllisiä kokemuksia laajempaankin käyttöön.

4. Näkökohtia laatutyön ja tuomarikoulun vaikuttamisesta

Jo nyt saatujen kokemusten mukaan, vaikka tuota kokemusta on vasta runsaat kolme vuotta, on selvästi havaittavissa, että tuomareiden keskuudessaan tekemällä laatutyöllä ja sitä tukevalla korkealuokkaisella koulutuksella sekä niiden yhteydessä käytävällä keskustelulla on mahdollista saavuttaa lainkäytön laadullista parantumista. Laatutyölle ja tuomarikoululle alunperin asetetut tavoitteet on saavutettu kirkaasti yli sen, mitä niiltä hankkeiden suunnitteluvaiheessa uskallettiin edes odottaa. Tärkein menestystekijä on ollut tuomareiden ja muun henkilökunnan tinkimätön sitoutuminen kumpaankin laatuhankeeseen, mikä on merkinnyt kattavaa osallistumista oman työn kehittämiseen ja työn tuloksellisuuden arvioimiseen sekä kiitettävää osallistumisaktiivisuutta tuomarikoulun kolmivuotiseen opetusohjelmaan. Hankkeella on koko ajan ollut tuomarikunnan tuki, mikä onkin tuomareiden kehitysmuutosten ohella ollut välttämätön edellytys laatuhankeissa onnistumisessa.

Uusi keskustelukulttuuri on lisännyt yhteydenpitoa hovioikeuspiirin tuomareiden, kärjäoikeuksien ja hovioikeuden sekä kärjäoikeuksien välillä. Keskustelut ovat mahdollistaneet tuomareiden ja tuomioistuinten keskinäisen vuorovaikutuksen sekä parhaiden käytäntöjen vertailun (”benchmarking”). Hovioikeuden ”avautumista” näihin keskusteluihin on pidetty myönteisenä asiana. Seurannassa on saatu selviä viitteitä siitä, että hovioikeuspiirin lainkäytön menettelyllinen ja asiallinen yhtenäisyys on käytyjen keskustelujen, laaturyhmien loppuraporttien hyödyntämisen ja laatuavoitteisiin sitoutumisen myötä lisääntynyt. Laatutyöllä ja koulutuksella on myös ollut ilmeinen vaikutus osaamisen ja ammattitaidon lisääntymiseen. Kaikki tämä on vahventanut Pohjoisen tuomarikulttuuria, nostanut tuomareiden motivaatiota sekä herättänyt itsetuntoa kohottavaa, mutta nöyrää ammattitaitoa.

Lainkäytön painopiste on Rovaniemen hovioikeuspiirissä siirtynyt enenevässä määrin kärjäoikeuksiin, kun niiden lainkäyttötyössä toteutuu yhä paremmin oikeusturva oikeuden-

käynnin varmuuden, luotettavuuden, nopeuden ja halpuuden parantumisen kautta. Rovaniemen hovioikeuteen saapuneiden muutoksenhakuasioiden määrä on useana vuonna peräkkäin laskenut. Viime vuonna hovioikeuteen saapui muutoksenhakuasioita 5,6 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2000. Muutoksenhakualttiutta kuvaava muutoksenhakuprosentti on hovioikeuspiirissä koko ajan alentunut ja se on jo monena vuonna ollut muun maan keskimääräistä muutoksenhakuprosenttia alempi. Hovioikeuspiirin käräjäoikeuksissa vuonna 2000 vireille tulleissa laajoissa riita-asioissa oikeudenkäynnit päättyivät sovintoon 41 prosentissa tapauksista. Sovintoprosentti lienee vuonna 2001 samaa luokkaa. Sovintojen yleisyyteen varmaankin vaikuttaa riita-asiain valmistelun tietoinen tehostaminen ja laadukas toteuttaminen. Kun lisäksi otetaan huomioon, että hovioikeuspiirin väestömäärä on vuodesta 1997 kasvanut muutamalla tuhannella henkilöllä Oulun alueen kasvun johdosta ja että käräjäoikeuksien ratkaisemien asioiden määrä ei ole juurikaan vähentynyt, varovaisemmin arvion mukaan voidaan katsoa, että viime vuosina tehty laatutyö ja sen tavoitteita tukeva tuomarikoulutus ovat vähitellen vaikuttamassa hyvään tuomioistuinjärjestelmään kuuluvan alioikeusastepainotuksen syntymiseen Rovaniemen hovioikeuspiirissä. On syytä korostaa, että vain hyvin toimivan alioikeusjärjestelmän yläpuolelle voidaan rakentaa toimiva muutoksenhakujärjestelmä. Hovioikeus voi tämän jälkeen keskittyä todellisessa muutoksenhakutarpeessa olevien valitusasioiden käsittelyyn ja ratkaisuun.

Havaintojeni mukaan hovioikeuspiirin käräjäoikeuksien ratkaisujen taso on koko ajan parantunut. Ratkaisun laatutekijöitä korostamalla tuomioiden lainmukaisuus ja yhdenmukaisuus sekä perustelujen selkeys, ymmärrettävyys ja rakenne ovat vuosi vuodelta lisääntyneet. Normiperustelujen syventäminen ja oikeusperiaatteiden kuvaaminen tuomioissa ovat olleet keskeisiä kirjoitustavan kehittämiskohteita. Tuomioiden kirjoitustapa on muutettu yhä enemmän oikeudesta kertovaksi. Laatutyö ja tuomarikoulutus ovat antaneet impulsseja käräjäoikeuksien ja hovioikeuden sisäiseen kehitystyöhön. Organisaation sisäinen laatu (organisaation ja asiakaspalvelun laatu-

tekijät) on välttämätön edellytys ulkoisen laadun (oikeudenkäyntimenettelyn ja ratkaisun laatutekijät) toteutumiselle. Tuomioistuimen sisäisellä laatutyöllä tuetaan ulkoisen laatutyön tavoitteiden saavuttamista ja päinvastoin. Ulkoisen laadun paraneminen helpottaa tuomareiden ja muun henkilökunnan työtä, vähentää työn rasittavuutta sekä edistää tuomareiden työkyvyn säilymistä ja työssä jaksamista.

Tulevaisuudessa oikeushoidon muita osapuolia on tarkoitus aikaisempaa enemmän kytkeä mukaan laatutyöhön ja tuomarikoulutuksen ohjelmiin. Tavoitteena on, että syyttäjien, asianajajien, yleisten oikeusavustajien ja muiden oikeudenkäyntiasiamiesten kanssa järjestetään käräjäoikeuskohtaisesti tai yhteistyössä useamman käräjäoikeuden kesken taikka laatupäivien yhteydessä yhteisiä keskustelu- ja koulutustilaisuuksia sen mukaan kuin laatutavoitteiden asettaminen ja toteuttaminen sitä vaatii. Tämänkaltaisia yhteistapaamisia onkin jo järjestetty eri puolilla hovioikeuspiiriä. Ulkoisten kumppanuussuhteiden hoitamisen on nähty parantavan toiminnan eettisyyttä ja ennen muuta lisäävän työn tehokkuutta, tuloksellisuutta ja nopeutta. Lisäksi sen on katsottu vähentävän oikeudenkäynnistä syntyviä kustannuksia.

Laatuhankkeiden kylkiäisenä on ainakin Rovaniemen käräjäoikeudessa kehitetty oikeudellista tietohuoltoa palveleva järjestelmä, jossa kiinnitetään erityistä huomiota oikeuslähteiden saavutettavuuteen laajuuden ja laadun näkökulmasta.

Pohjois-Suomen tuomarikoulu on ollut menestys. Vaikka tuomarikoulu ei ole vielä kaikilta osiltaan päätöksessään, on jo tämänhetkisten tietojen valossa helppo todeta, että tuomarikoulu on komealla tavalla saavuttanut ja jopa ylittänyt sille alunperin asetetut tavoitteet. Tuomarikoulun korkeatasoinen ja haastava opetus on merkittäväällä tavalla tukenut hovioikeuspiirin laatutyön tavoitteiden saavuttamista, lisännyt osaamistamme ja kehittänyt niitä taitoja, joita hyvältä tuomarilta tänä päivänä edellytetään viran menestyksellisessä ja täysipainoisessa hoitamisessa. Koulutus ja sen rinnalla tehty laatutyö ovat vahvistaneet tuomareiden yhteiskunnallista roolia ja riippuma-

tonta asemaa. Tehty työ kantaa hedelmää pitkään ja papillisin sanoin koituu siunaukseksi hovioikeuspiirin oikeudenhoidolle.

Toimintaympäristön ja profession muutokset, tuomarin perusmetodiin vaikuttavat muutospainheet sekä ihmis- ja perusoikeuksiin perustuva oikeusvaltio oikeudenmukaisine oikeudenkäynteineen edellyttävät tuomareilta ja tuomioistuinten muulta henkilökunnalta aikaisempaa parempia ja uudenslaisiakin tiedollisia ja taidollisia valmiuksia. Keskeisimmin uusista osaamisvaatimuksista nousevat esille perus- ja ihmisoikeudet perus- ja ihmisoikeusvelvoitteisine tulkintoineen ja soveltamiseksi, kansainvälistyminen, oikeuden lähdesyvyys, materiaallisen oikeuden syvä tuntemus ja hallinta, tulkintataidot, tiedonhallinta ja tiedonhakuvalmiudet sekä hyvä tiedonhallintatapa ja lainkäyttöön liittyvät viestinnälliset kysymykset. Juuri näihin aiheisiin liittyvää koulutusvajetta Pohjois-Suomen tuomarikoulun opetusohjelmalla on onnistuneesti pienennetty. Uudistuva oikeusvaltio asettaa tuomioistuinten henkilöstön osaamiselle ja ammattitaidolle aivan uusia haasteita ja nimenomaan näihin haasteisiin Pohjois-Suomen tuomarikoulu on vastannut ajankohtaisella ja tarkkaan hiotulla opetusohjelmallaan.

Tuomarikoulu on ollut hovioikeuspiirin tuomareille väylä osaamisen ja ammattitaidon osoittamiseen myös koulutukseen ja kirjoittamiseen osallistumalla. Tulevissa tuomareiden nimityksissä nämä seikat eivät voi olla merkitystä vailla, kun nimittäjä arvioi nimitysperusteita.

Pohjois-Suomen tuomarikoulusta saadut myönteiset kokemukset ovat synnyttäneet jatkosuunnitelmia, joissa yliopiston opetus "räätälöidään" jatkossa aikaisempaa kiinteämmin tukemaan Rovaniemen hovioikeuspiirissä tehtävää laatutyötä ja joissa yliopiston koulutusta kohdennetaan sekä yhteisin että erillisin osiin myös oikeudenhoidon muille osapuolille: virallisille syyttäjille, asianajajille ja yleisille oikeusavustajille. Tässä tarkoituksessa Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta on perustamassa oikeudenhoidon koulutuskeskusta, joka tulee tarjoamaan eri pituisia, riippumatonta ja tieteen vapau-

den puitteissa kriittistä koulutusta koko Pohjois-Suomen lakimieskunnalle. Hanke on kannatettava ja uskon, että sen tarjoamalle koulutukselle on uudistuvassa oikeusvaltiossa kysyntää myös valtakunnallisesti.

Laatuhankkeiden taival siis jatkuu ja kehittyy. Viime kesästä alkaen laatuhankkeita on oman työnsä ohella tukenut käräjätuomari Pekka Louhelainen, hovioikeuspiirin ensimmäinen laatukoordinaattori. Hänen tehtävänä on muun muassa suunnitella ja toteuttaa laatutyöhön liittyvä koulutus ja yhteydenpito sidosryhmiin, tukea laaturyhmiä niiden työskentelyssä ja toimittaa laaturyhmien töistä koostettava loppuraportti. Pohjoisen laatuhankkeet ovat herättäneet myös kansainvälistä kiinnostusta. Laatuhankkeiden vaikuttavuuden tieteellinen tutkimus on parhaillaan käynnissä ja sen toteuttaa Tampereen yliopisto professori Aulis Aarnion johdolla.

Oikeusturva-asiain neuvottelukunta on viime syksyisessä arviossaan pitänyt molempia Rovaniemen hovioikeuspiirin laatuhankkeita sekä kansallisesti että kansainvälisesti urauurtavina. Neuvottelukunnan mielestä laatuhankkeet ovat hyviä esimerkkejä laadun kehittämistä. Neuvottelukunta on suositellut, että tuomioistuintyön hyvää laatua tukevia toimintatapoja kehitettäisiin mahdollisuuksien mukaan myös muissa hovioikeuspiireissä.

Kunnioitettu opettajamme, professori Aulis Aarnio on Lakimiesuutisten numerossa 1/2002 julkaisemassaan kolumnissa lausunut tuomarikoulun vaikuttavuudesta ja merkityksestä kovin kauniisti: “Sen merkitys saattaa jo nyt olla näkyvissä. En osaa sitä arvioida, mutta tuomarikoulun kyntämä jälki on syvempi kuin hetken merkki. Se on pysyvä jälki suomalaisen oikeuskulttuurin kehittämisessä. Sitä jälkeä on etelän päättäjien helppoa seurata. Ja sydämestäni soisin niin tapahtuvan, että samanlainen innostus oman alan pohtimiseen syntyisi kaikissa käräjä- ja hovioikeuksissa kuin Napapiirin tuntumassa.” Kiitos Aulis Aarniolle noista sanoista. Kiitos hänelle myös niistä sanoista, jotka hän on eri yhteyksissä tuomarikoulun aikana sanonut: “Suomalaiset tuomarit ovat turhan vaatimattomia.

Osaamisensa ja ammattitaitonsa perusteella he voivat mennä takki auki Eurooppaan.” Nuo sanat ovat jääneet mieliimme lähtemättömästi ja itsetuntoa kohottavasti, etenkin kun sanat ovat meidän kansainvälisesti tunnetuimman tiedemiehemme lausumat.

Ja lopuksi, minulla on erityisen suuri ilo ja kunnia esittää mitä parhaimmat kiitokset kaikille tuomarikoulussa mukana olleille, erinomaisille opettajillemme ja tuomarikoulun johtajallemme, professori Ahti Saarenpäälle, joka on onnistunut tehtävässään erinomaisesti esimerkillisen johtajan tavoin itsensä peliin laittaen koko sielullaan ja ruumiillaan, sekä aktiivisille tuomarikoulun osanottajille niin tuomari- ja esittelijäkunnasta kuin kansliahenkilökunnastakin. Lämpimät kiitokset myös oikeusministeriölle ja kaikille sen edustajille kannustavasta, rohkaisevasta ja taloudellisesta tuesta laatuhankeitamme kohtaan. Reilut kiitokset myös Oulun käräjäoikeuden laamannille Harri Mäkiselle kehittämistyöryhmän puheenjohtajuudesta sekä laadun lähettiläänä toimimisesta.

Siispä, eespäin eespäin avatulla laadun tiellä.
Laatu, koulutus ja luottamus kulkevat käsi kädessä.

**TODISTELUN JOHTAMISEN
ONGELMAT (seuranta)**

Työryhmän 1/2001 raportti

Työryhmän jäsenet:

Käräjätuomari Seppo Kankkunen,
puheenjohtaja
Laamanni Ilpo Aapola
Käräjätuomari Kauko Kontio
Käräjätuomari Jorma Korvuo
Käräjätuomari Kirsti Leino
Käräjätuomari Paula Ramstedt
Käräjätuomari Ritva Toivola
Käräjätuomari Ilkka Ylönen
Maaoyikeusinsinööri Markku Markkola
Maaoyikeusinsinööri Tapio Mikkola
Hovioikeudenlaamanni Simo Simola
Viskaali Vesa Kota-aho

SISÄLLYSLUETTELO

A. Todistelun johtaminen oikeusturvan osatekijänä

B. Seurantatyöryhmän tehtävä ja sen toteuttaminen

C. Vastausten tulkinnassa huomioon otettavia seikkoja

1. Riita-asiat

2. Rikosasiat

D. Tarpeettoman todistelun rajoittaminen

1. Riita-asiat

a) Ongelmakohdat

b) Esitetyt kysymykset

c) Yhteenveto ja seurantatyöryhmän
suositukset/esitykset toimenpiteiksi

*2. Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevat
asiat*

a) Ongelmakohdat

b) Esitetyt kysymykset

c) Yhteenveto ja seurantatyöryhmän
suositukset/esitykset toimenpiteiksi

3. Rikosasiat

a) Ongelmakohdat

b) Esitetyt kysymykset

c) Yhteenveto ja seurantatyöryhmän
suositukset/esitykset toimenpiteiksi

E. Todistelun vaiheistaminen ja kysymysten esittäminen

a) Ongelmakohdat

b) Esitetyt kysymykset

c) Yhteenveto ja seurantatyöryhmän
suositukset/esitykset toimenpiteiksi

F. Kirjallisten todisteiden esittäminen ja esitutkintapöytäkirja

a) Ongelmakohdat

b) Esitetyt kysymykset

c) Yhteenveto ja seurantatyöryhmän
suositukset/esitykset toimenpiteiksi

G. Menettelytavoista informointi

- a) Ongelmakohdat
- b) Esitetyt kysymykset
- c) Yhteenveto ja seurantatyöryhmän suositukset/esitykset toimenpiteiksi

H. Todistelua koskeva koulutus

- a) Esitetyt kysymykset
- b) Seurantatyöryhmän suositukset/esitykset toimenpiteiksi

I. Yhteenveto

- a) Tavoite
- b) Nykytila
- c) Keinot tavoitteen saavuttamiseksi

Liite 3 Kysely todistamisen johtamisesta (taulukko)

TODISTELUN JOHTAMISEN ONGELMAT

A. Todistelun johtaminen oikeusturvan osatekijänä

Tuomioistuin tekee ratkaisunsa kertyneen oikeudenkäyntiaineiston perusteella. Todistelulla on aineiston kokoamisessa keskeinen osa.

Todistelussa pyritään saamaan esille asian ratkaisulle relevantit tosiseikat. Todisteiden esiin tuominen on lähes yksinomaan asianosaisten tehtävänä (OK 17:8 §). Sen sijaan menettelytavoista määrittäminen todisteiden kartoittamisessa ja esittämisessä jää tuomioistuimen ja lähinnä sen puheenjohtajan vastuulle.

Oikeusturvaan kuuluu, että menettely tuomioistuimissa on paitsi lainmukaista myös sillä tavoin yhdenmukaista, ettei asiointia häiritse epätietoisuus menettelytavoista.

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamiseksi käräjäoikeuksien menettelytavat olisikin saatava yhdenmukaisiksi.

Näistä menettelytavoista on myös tiedotettava siten, että ne tulevat oikeudenkäyntiin osallistuvien tietoon.

Todistelun johtaminen on katsottu niin tärkeäksi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin osatekijäksi, että hovioikeuden lainkäytön laatuhankeessa vuonna 2000 se otettiin yhdeksi teemaksi.

B. Seurantatyöryhmän tehtävä ja sen toteuttaminen

Hovioikeuden lainkäytön laatuhankkeessa vuonna 2000 käräjätuomari Seppo Karvosen johtama työryhmä kartoitti todistelun johtamisen ongelmakohtia. Työryhmän raportissa käsiteltiin seuraavia aiheita:

1. Tarpeettoman todistelun epääminen
2. Todistelun vaiheistaminen ja kysymysten esittäminen eri vaiheissa
3. Kirjallisten todisteiden esittäminen ja läpikäyminen tuomioistuimessa
4. Syyttäjien, asianajajien ja todistajien informointi todistelusta.

Tänä vuonna annettiin laaturyhmän numero 1 tehtäväksi Karvosen työryhmän raportissa todettujen ongelmakohtien seuranta.

Seurantatyöryhmä laati tehtävän toteuttamista varten kyselyn, joka toimitettiin kaikille hovioikeuspiirin tuomareille, syyttäjille, asianajajille ja yleisille oikeusavustajille.

Kyselyssä tiedusteltiin vastaajien käsitystä käräjäoikeuksien menettelytavoista Karvosen työryhmän nimeämässä todistelun johtamiseen liittyvissä ongelmakohdissa.

Vastaukset tuli pääasiallisesti antaa numeroilla seuraavien vaihtoehtojen mukaan:

- 1 = aina tai lähes aina
- 2 = usein
- 3 = joskus
- 4 = hyvin harvoin tai ei koskaan.

Kysely suoritettiin kesä-heinäkuussa 2001. Se toimitettiin 36:lle tuomarille, 27:lle syyttäjälle, 72:lle asianajajalle ja 27:lle yleiselle oikeusavustajalle. Siihen vastasi tuomareista 75 %, syyttäjistä 44 %, oikeusavustajista 22 % ja asianajajista 19 %.

C. Vastausten tulkinnassa huomioon otettavia seikkoja

1. Riita-asiat

Riita-asioiden osalta kyselyyn tuli vastauksia 45 henkilöltä. Viimeisen vuoden aikana riita-asian pääkäsittelyssä oli vastanneista ollut 1-5 kertaa 17 (= 38 %), 5-10 kertaa 14 (= 31 %) ja useammin kuin 10 kertaa 14 (= 31 %).

Näin ollen huomattava osa vastaajista on tehnyt johtopäätöksiä melko vähäisen kokemuksen perusteella. Harkittavana oli, tulisiko tuloksista poistaa ne vastaajat, jotka olivat olleet pääkäsittelyssä enintään viisi kertaa. Jos näin olisi menetelty, tuloksiin olisi jäänyt vain 28 vastaajaa, joista 20 tuomaria, 6 asianajajaa ja 2 yleistä oikeusavustajaa. Tällöin tuomarien painoarvo olisi muodostunut vielä suuremmaksi kuin siinä tapauksessa, että kaikki vastaukset otetaan huomioon.

Työryhmän käsityksen mukaan vastauksissa esitetyt kannanotot perustuvat henkilökohtaisten kokemusten lisäksi kollegoiden kanssa käytyihin keskusteluihin. Työryhmä pitää myös ilmeisenä sitä, että tuomareilla, kuten epäilemättä muillakin vastaajaryhmillä, on taipumus nähdä oma menettely mieluummin sellaisena kuin sen pitäisi olla, eikä sellaisena kuin se todellisuudessa on. Sen vuoksi ja jotta tulokset eivät painottuisi liiaksi tuomareiden käsitysten mukaisiksi, katsottiin, että myös muutaman kerran mukana olleiden vastaukset voidaan ottaa tuloksiin.

Erityisesti asianajajien ja yleisten oikeusavustajien osalta, joiden vastausprosentti oli varsin alhainen, vastaajien valikoitumisella saattaa olla huomattava merkitys. Mahdollista on, että huomattava määrä vastauksista perustuu vain yhden tai kahden tuomioistuimen toimintaan ja että joidenkin tuomioistuimien toiminnan osalta kenelläkään vastaajista ei ole ollut kokemusta.

Eri vastaajaryhmien käsityksissä näyttää olevan useissakin kohdissa selviä eroavaisuuksia. Tähän on voinut vaikuttaa edellä todettu taipumus nähdä oma menettely mieluummin sellai-

sena kuin sen pitäisi olla eikä sellaisena kuin se todellisuudessa on. Toisaalta mahdollista on myös, että tuomareiden ja avustajien vastaukset painottuvat eri tuomioistuimiin.

2. Rikosasiat

Rikosasioiden osalta vastauksia tuli 57. Vastanneista oli pääkäsittelyssä ollut viimeisen vuoden aikana 41 (= 72 %) yli 10 kertaa, 8 (= 14 %) oli ollut 5-10 kertaa ja 8 (= 14 %) enintään 5 kertaa.

Näin ollen suurella enemmistöllä vastaajista on riittävä oma-kohtainen kokemus käytännöstä.

D. Tarpeettoman todistelun rajoittaminen

1. Riita-asiat

a) Ongelmakohdat

Riita-asioiden käsittelyssä valmistelulla on keskeinen merkitys. Oikeudenkäymiskaaren mukaan todisteet ja todistusteemat tulee ilmoittaa jo kirjallisessa valmistelussa. Vain riitaisista seikoista saa ottaa vastaan todistelua.

Tarpeettoman todistelun rajoittamisen kannalta on tärkeää mahdollisimman varhaisessa vaiheessa selvittää, mitkä seikat ovat riidattomia ja mitkä riitaisia. Tämä on selvitettävä viimeistään valmisteluistunnossa.

Karvosen työryhmä kiinnitti tarpeettoman todistelun rajoittamisen osalta riita-asioissa huomiota seuraaviin seikkoihin:

1. Puheenjohtajan yhteenveto.
2. Todistusteemojen määrittely ja todisteiden kohdistaminen todistusteemoihin.
3. Todistusarvokeskustelu ja parhaan todistelun periaate.
4. Harmaa kirjallinen aineisto.

5. Asiantuntijatodistelu.

b. Esitetyt kysymykset

Seurantatyöryhmä on pyrkinyt selvittämään käräjäoikeuksien käytäntöä seuraavilla kysymyksillä:

Kysymys 1

Kysymyksessä tiedusteltiin, **ilmoittavatko asianosaiset todisteet ja todistusteemat jo kirjallisessa valmistelussa.**

Vastauksista käy selville, että todisteet ja todistusteemat ilmoitetaan useimmiten jo kirjallisessa valmistelussa. Vain 4 prosenttia oli sitä mieltä, että näin tehdään vain joskus. (1 = 47 %, 2 = 49 %, 3 = 4 %, 4 = 0 %)

Kysymys 2

Kysymyksessä tiedusteltiin, **tekevätkö puheenjohtajat yhteenvedon riitakysymyksistä.**

Yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että puheenjohtaja tekee yhteenvedon riitakysymyksistä aina tai lähes aina. Puutteitakin näyttää olevan, koska 13 prosenttia ilmoitti, että yhteenvedo tehdään hyvin harvoin tai ei koskaan. (1 = 55 %, 2 = 23 %, 3 = 9 %, 4 = 13 %)

Kysymys 3

Kysymyksessä tiedusteltiin, **ryhmitelläänkö todisteet riitakysymyksittäin.**

Todisteiden ryhmittelyä riitakysymyksittäin harrastetaan jo melko paljon. Pääsääntö se ei kuitenkaan näytä olevan. (1 = 21 %, 2 = 28 %, 3 = 38 %, 4 = 13 %)

Kysymys 4

Kysymyksessä tiedusteltiin, **osallistuuko puheenjohtaja todistusteemojen määrittelyyn.**

Puheenjohtajien aktiivisuus todistusteemojen määrittelyssä näyttää vaihtelevan melkoisesti. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että puheenjohtajat osallistuvat usein todistusteemojen määrittelyyn. (1 = 19 %, 2 = 38 %, 3 = 23 %, 4 = 19 %.)

Kysymys 5

Kysymyksessä tiedusteltiin **keskustellaanko todisteiden todistusarvosta.**

Vastauksista ilmenee, että todistusarvokeskustelun käyminen ei ole yleistä. (1 = 9 %, 2 = 27 %, 3 = 44 %, 4 = 20 %)

Kysymys 6

Kysymyksessä tiedusteltiin, **luopuvatko asianosaiset todisteista.**

Kysely osoittaa, että tällaista tapahtuu varsin usein. (1 = 9 %, 2 = 48 %, 3 = 39 %, 4 = 4 %)

Kysymys 7

Kysymyksessä tiedusteltiin, **epäävätkö puheenjohtajat todisteiden käyttämistä.**

Todisteiden epäminen näyttää olevan jokseenkin harvinaista. (1 = 2 %, 2 = 2 %, 3 = 36 %, 4 = 60%)

Kysymys 8

Kysymyksessä tiedusteltiin, **otetaanko oikeudenkäyntiaineistoksi ns. harmaata kirjallista aineistoa.**

Tässä suhteessa näyttää käytännössä olevan vielä selvästi parantamisen varaa, sillä enemmistön mukaan harmaata aineistoa otetaan oikeudenkäyntiaineistoksi vähintäänkin usein. (1 = 31 %, 2 = 24 %, 3 = 27 %, 4 = 18 %)

Kysymykset 9 ja 10

Kysymyksissä tiedusteltiin, **nimeäkö kuulusteltavat asian-tuntijat kärjäoikeus vai asianosaiset (OK 17:44 § ja 55 §).**

Asianosaiusten nimeämien asiantuntevien todistajien käyttäminen näyttää edelleenkin olevan yleisempää kuin tuomioistuinten nimeämien asiantuntijien käyttäminen.

Lähes 80 % oli sitä mieltä, että käräjäoikeus nimeää asiantuntijan hyvin harvoin tai ei koskaan. (KO nimeää: 1 = 15 %, 2 = 5 %, 3 = 2 %, 4 = 78 %) (Asianosaiset nimeävät: 1 = 35 %, 2 = 23 %, 3 = 25 %, 4 = 18 %)

c. Yhteenveto ja seurantatyöryhmän suositukset/esitykset toimenpiteiksi

Tutkimuksen mukaan käräjäoikeuksissa noudatetaan enimmäkseen Karvosen työryhmän suosittelemia menettelytapoja tarpeettoman todistelun rajoittamiseksi riita-asioissa.

Työryhmä katsoo kuitenkin, että puheenjohtajien aktiivista roolia tulisi vieläkin korostaa erityisesti yhteenvedon laatimisessa, todistusteemojen määrittelyssä ja todistusarvokeskustelussa.

Työryhmä suosittelee riita-asioissa seuraavia Karvosenkin työryhmän raportista ilmeneviä menettelytapoja:

1. Puheenjohtajan tulee tehdä yhteenveto, jossa todetaan, mikä asiassa on riidatonta ja mikä riidanalaista, ja saada asianosaisen kanta siihen.
2. Puheenjohtajan tulee huolehtia siitä, että todistusteemat määritellään.
3. Jokainen kirjallinen todiste ja henkilötodistelu on kohdistettava johonkin todistusteemaan.
4. Puheenjohtajan tulee informoida asianosaisia parhaan todistelun periaatteesta ja tarvittaessa evätä tarpeeton todistelu.
5. Riidan kannalta keskeinen asiakirja on otettava oikeudenkäyntiaineistoon.

6. Niin sanottua harmaata kirjallista aineistoa, jolle ei ole nimetty todistusteemaa, ei saa ottaa oikeudenkäyntiaineistoon vaan se on palautettava sen antajalle.

7. Asiantuntijatodistelussa tulee pyrkiä siihen, että tuomioistuimien nimeää asiantuntijan (OK17:44) sen sijaan, että asianosaiset nimeävät asiantuntevia todistajia (OK17:55).

2. Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevat asiat

a. Ongelmakohdat

Karvosen työryhmä kiinnitti huomiota lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien asioiden osalta seuraaviin seikkoihin:

1. Sovinnon edellytysten selvittäminen riidan kohteen rajoittamiseksi.
2. Kysymysten esittäminen sosiaalilautakunnille tehtävissä selvityspyynnöissä.
3. Selvityksen tekijöiden kuuleminen todistajina.
4. Asiantuntijoiden määrääminen.
5. Mieliäiditodistelu.

b. Esitetyt kysymykset

Seurantatyöryhmä on pyrkinyt selvittämään käräjäoikeuksien käytäntöä seuraavilla kysymyksillä:

Kysymys 11

Kysymyksessä tiedusteltiin, **pyydetäänkö sosiaalilautakunnalta selvitys lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevis-
sa asioissa.**

Selvä pääsääntö näyttää olevan, että selvitys pyydetään. (1 = 74 %, 2 = 19 %, 3 = 7 %, 4 = 0 %)

Kysymys 12

Kysymyksessä tiedusteltiin, **pyydetäänkö sosiaalilautakunnan selvitys yksilöidyistä kysymyksistä.**

Vastaajien enemmistön mukaan yksilöityjä kysymyksiä selvityspyynnöissä ei esitetä kovin usein. (1 = 20 %, 2 = 17%, 3 = 44 %, 4 = 20 %)

Kysymys 13

Kysymyksessä tiedusteltiin, **kuullaanko selvityksen tekijöitä todistajina.**

Selvityksen tekijöiden kuuleminen todistajana ei ole kovin yleistä. (1 = 5 %, 2 = 17 %, 3 = 45 %, 4 = 33 %)

Kysymys 14

Kysymyksessä tiedusteltiin, **otetaanko mielipidetodistelua vastaan.**

Yli neljäsosa vastaajista oli sitä mieltä, että mielipidetodistelua otetaan edelleen vähintäänkin usein vastaan. (1 = 12 %, 2 = 15 %, 3 = 51 %, 4 = 22 %)

c. Yhteenveto ja seurantatyöryhmän suositukset/esitykset toimenpiteiksi tarpeettoman todistelun rajoittamisen osalta lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa asioissa

Työryhmän käsityksen mukaan suurimmat todistelun johtamiseen liittyvät ongelmat lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa asioissa ovat mielipidetodistelun ja asiaan vaikuttamattoman todistelun rajoittamisessa.

Työryhmä suosittelee näissä asioissa seuraavia Karvosenkin työryhmän raportista ilmeneviä menettelytapoja

1. Sovinnon edellytykset on selvitettävä paitsi kokonaisratkaisun myös erikseen kaikkien riitakohtien osalta (huolto, asuminen, tapaamisoikeus, elatus).

2. Sosiaalilautakunnille tehtävissä selvityspyynnöissä tulee tarvittaessa esittää yksilöityjä kysymyksiä.
3. Selvityksen tekijöitä tulee kuulla todistajina vain niiltä osin kuin selvitys on riitautettu (asiantunteva todistaja).
4. Muussa asiantuntijatodistelussa tulee pyrkiä siihen, että tuomioistuin nimeää asiantuntijan (OK 17:44) sen sijaan, että asianosaiset nimeävät asiantuntevia todistajia (OK 17:55).
5. Puheenjohtajan tulee kiinnittää asianosaisten huomiota siihen, että mielipidetodistelua ja asiaan vaikuttamatonta todistelua ei hyväksytä eikä oteta vastaan.

3. *Rikosasiat*

a. *Ongelmakohtat*

Karvosen työryhmä kiinnitti tarpeettoman todistelun osalta rikosprosessissa huomiota seuraaviin seikkoihin:

1. Todistusteeman määrittely konkreettisten tunnusmerkistökijöiden perusteella. "Tapahtumainkulkua" ei tule hyväksyä todistusteemaksi.
2. Kuulustelun toimittaneen poliisin kuulusteleminen todistajana.
3. Uuden todistelun ilmoittaminen vasta pääkäsittelyssä.
4. Kirjallisen vastauksen pyytäminen vastaajalta ennen pääkäsittelyä.
5. Esitutinnan täydentäminen uuden todistajan johdosta.
6. Esitutkintapöytäkirjan merkinnät muiden kuin esitutkinnassa kuultujen henkilöiden puhuttelemisesta.

b. *Esitetyt kysymykset*

Seurantatyöryhmä on pyrkinyt selvittämään käräjäoikeuksien käytäntöä seuraavilla kysymyksillä:

Kysymys 15

Kysymyksessä tiedusteltiin, **kuka aloittaa vastaajan pääkuulustelun.**

Karvosen työryhmän raportissa ei tätä kysymystä käsitelty. Kun työryhmän käsityksen mukaan oli epäiltävissä, että käytäntö tältä osin oli epäyhtenäistä, päätettiin tämänkin asia ottaa tutkimuksen kohteeksi.

Tutkimus osoitti, että vastaajan pääkuulustelun aloittajasta ei ole päästy yksimielisyyteen. Kyselyn mukaan yleisin käytäntö on, että kuulustelun aloittaa virallinen syyttäjä. Jokseenkin usein sen tekee myös puheenjohtaja. Harvinaisin käytäntö on, että kuulustelun aloittaa vastaajan avustaja. (Sjä: 1 = 39 %, 2 = 18 %, 3 = 24 %, 4 = 18 %) (Pj : 1 = 28 %, 2 = 11 %, 3 = 25 %, 4 = 36 %) (Vjan av: 1 = 12 %, 2 = 18 %, 3 = 35 %, 4 = 35 %)

Kysymys 16

Kysymyksessä tiedusteltiin, **ilmoitetaanko ja hyväksytäänkö todistusteemaksi "Tapahtumainkulku".**

Kysely osoittaa, että edelleenkin tapahtumainkulku varsin usein ilmoitetaan ja hyväksytään todistusteemaksi. (1 = 28 %, 2 = 30 %, 3 = 26 %, 4 = 17 %)

Kysymys 17

Kysymyksessä tiedusteltiin, **kuulustellaanko esitutkinnan suorittanutta poliisia todistajana.**

Vastausten mukaan tällaista todistelua harrastetaan enää varsin vähän. (1 = 0 %, 2 = 2 %, 3 = 36 %, 4 = 62 %)

Kysymys 18

Kysymyksessä tiedusteltiin, **pyydetäänkö vastaajalta kirjallinen vastaus ennen pääkäsittelyä.**

Vastauksista käy selville, että useimmiten vastaus pyydetään. (1 = 33 %, 2 = 33 %, 3 = 27 %, 4 = 7 %)

Kysymys 19

Kysymyksessä tiedusteltiin, **nimetäänkö uusia todistajia vielä pääkäsittelyssä.**

Vastaajien selvän enemmistön mukaan uusia todistajia nimitetään jokseenkin harvoin pääkäsittelyssä. (1 = 0 %, 2 = 7 %, 3 = 51 %, 4 = 42 %)

Kysymys 20

Kysymyksessä tiedusteltiin, **täydennetäänkö esitutkintaa, jos asian vireille tulon jälkeen nimetään uusia todistajia.**

Esitutinnan täydentämisessä käytäntö näyttää vaihtelevan melkoisesti. Yleisempää näyttäisi olevan, että täydentämistä ei suoriteta. (1 = 22 %, 2 = 20 %, 3 = 33 %, 4 = 24 %)

Kysymys 21

Kysymyksessä tiedusteltiin, **merkitäänkö esitutkintapöytäkirjaan asianosaisten ja todistajien lisäksi ne muut henkilöt, joita on kuultu ja mitä kuulemisessa on tullut esiin.**

Vastausten perusteella näyttää olevan yleisempää, että tällaisia merkintöjä ei tehdä. (1 = 17 %, 2 = 27 %, 3 = 31 %, 4 = 25 %)

c. Yhteenveto ja seurantatyöryhmän suositukset/esitykset toimenpiteiksi tarpeettoman todistelun rajoittamisen osalta

Puutteita näyttäisi olevan lähinnä todistusteeman määrittelyssä liian epämääräiseksi ja esitutinnan täydentämisessä.

Vastaajan pääkuulustelun aloittajan osalta käytäntö näyttää olevan varsin kirjava.

Työryhmä suosittelee rikosasioissa seuraavia Karvosenkin työryhmän raportista ilmeneviä menettelytapoja

1. Todistelu tulee kohdistaa johonkin konkreettiseen tunnusmerkistötekijään. "Tapahtumainkulkua" ei tule hyväksyä todistusteemaksi.

2. Kuulustelun toimittaneen poliisin kuulemista todistajana tulee yleensä välttää.
3. Vastaajat ja heidän avustajansa on saatava toimimaan niin, ettei uutta todistelua ilmoiteta vasta pääkäsittelyssä.
4. Muissa kuin selvissä asioissa vastaajilta pyydetään kirjallinen vastaus ennen pääkäsittelyä.
5. Jos ilmoitetaan sellaisia todistajia, joita ei ole kuulusteltu esitutkinnassa, esitutkintaa täydennytetään.
6. Poliisin tulee merkitä esitutkintapöytäkirjaan, onko asiassa puhuteltu muita kuin esitutkinnassa kuultuja henkilöitä ja miksi heitä ei ole kuultu esitutkinnassa.

E. Todistelun vaiheistaminen ja kysymysten esittäminen

a) Ongelmakohdat

OK 17 luvun 33 §:n mukaan todistelu jakautuu pääkuulusteluun, vastakuulusteluun ja täydentävään kuulusteluun. Siinä säädetään myös siitä, millaisia kysymyksiä saa missäkin vaiheessa esittää.

Tuomioistuimen on estettävä asiaan kuulumattomat, eksyttävät tai muuten sopimattomat kysymykset.

Todistelu perustuu vapaan kerronnan periaatteelle. Kertomus tulee antaa oma-aloitteisesti ja yhtäjaksoisesti.

Todistajankuulustelun keskeinen ongelma on se, että asianosaiset eivät ole valmistautuneet kuulusteluun.

Karvosen työryhmä on kiinnittänyt todistajankuulustelun vaiheistamisessa ja kysymysten esittämisessä huomiota seuraaviin seikkoihin.

1. Todistelun vaiheistaminen pääkuulusteluun, vastakuulusteluun ja täydentävään kuulusteluun.
2. Asianosaisten ja todistajien informointi menettelytavoista todistelun alussa.
3. Johdattelevat kysymykset pääkuulustelussa.
4. Asiaan kuulumattomat, todistusteemojen ulkopuolelle menevät ja sopimattomat kysymykset.
5. Todistelun aikatauluttaminen.

b) *Esitetyt kysymykset*

Seurantatyöryhmä on pyrkinyt selvittämään käräjäoikeuksien käytäntöä seuraavilla kysymyksillä:

Kysymys 22

Kysymyksessä tiedusteltiin, toteutuuko oikeudenkäynnissä jako **pääkuulusteluun, vastakuulusteluun ja täydentävään kuulusteluun**.

Noin 80 % vastaajista katsoi, että useimmiten tämä jako toteutuu oikeudenkäynnissä. Epäkohtiakin on vielä, koska noin 7 % katsoi, että jako tapahtuu vain harvoin tai ei koskaan. (1 = 29 %, 2 = 51 %, 3 = 14 %, 4 = 7 %)-

Kysymys 23

Kysymyksessä tiedusteltiin, **aikataulutetaanko todistajien kuulustelu**.

Vastaajista 70 % ilmoitti, että aikatauluttaminen tapahtuu aina tai ainakin usein. (1 = 29 %, 2 = 41 %, 3 = 15 %, 4 = 15 %)

Kysymys 24

Kysymyksessä tiedusteltiin, **sallitaanko pääkuulustelussa esittää johdattelevia kysymyksiä.**

Suuri enemmistö vastaajista oli sitä mieltä, että pääkuulustelussa sallitaan johdattelevia kysymyksiä jokseenkin harvoin. (1 = 2 %, 2 = 8 %, 3 = 42 %, 4 = 47 %)

Kysymys 25

Kysymyksessä tiedusteltiin, **sallitaanko todistajankuulustelussa esittää todistusteemojen ulkopuolelle meneviä kysymyksiä.**

Vastaukset osoittavat, että tällaisia kysymyksiä sallitaan usein. (1 = 15 %, 2 = 42 %, 3 = 36 %, 4 = 7 %)

Kysymys 26

Kysymyksessä tiedusteltiin, **sallitaanko todistajankuulustelussa esittää kiellettyjä tai muuten sopimattomia kysymyksiä.**

Vastausten mukaan tällaisia kysymyksiä ei yleensä sallita. (1 = 0 %, 2 = 12 %, 3 = 39 %, 4 = 49 %)

c. Yhteenveto ja seurantatyöryhmän suositukset/esitykset toimenpiteiksi todistelun vaiheistamisen ja kysymysten esittämisen osalta

Eniten korjaamista näyttäisi olevan todistusteemojen ulkopuolelle menevien kysymysten sallimisen suhteen.

Työryhmä suosittelee seuraavia Karvosenkin työryhmän raportista ilmeneviä menettelytapoja

1. Todistelu tulee selkeästi vaiheistaa pääkuulusteluun, vasta-kuulusteluun ja täydentävään kuulusteluun.

2. Asianosaisia, avustajia ja todistajia tulee tarpeen mukaan informoida menettelytavoista todistelun alussa.

3. Puheenjohtajan tulee estää johdattelevien kysymysten esittäminen pääkuulustelussa.
4. Puheenjohtajan tulee estää asiaan kuulumattomien todistusteemojen ulkopuolelle menevien ja sopimattomien kysymysten esittäminen.
5. Todistelu tulee aikatauluttaa tarpeen vaatiessa.

F. Kirjallisten todisteiden esittäminen ja esitutkintapöytäkirja

a) Ongelmakohdat

Kirjallinen todiste voidaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 8 e §:n 3 momentissa asetetun pääsäännön mukaan ottaa oikeudenkäyntiaineistoksi lukemalla se.

Esitutkintapöytäkirjaan merkittyä lausumaa ei saa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11 §:n mukaan käyttää kirjallisena todisteena. Se voidaan kuitenkin lukemalla saattaa oikeudenkäyntiaineistoksi vastakuulustelussa tai täydentävässä kuulustelussa siltä osin kuin lausuma poikkeaa pääkuulustelussa kerrotusta.

Karvosen työryhmä on kiinnittänyt kirjallisten todisteiden esittämisessä ja esitutkintapöytäkirjan käyttämisessä huomiota seuraaviin seikkoihin:

1. Kirjallisten todisteiden esittämistapa.
2. Esitutkintapöytäkirjaan merkityn lausuman käsittely.
3. Vastahakoisen todistajan käsittely.

b) Esitetyt kysymykset

Seurantatyöryhmä on pyrkinyt selvittämään kirjallisten todisteiden ja esitutkintapöytäkirjan käyttöä todistelussa seuraavilla kysymyksillä:

Kysymys 27

Kysymyksessä tiedusteltiin, **luetaanko kirjalliset todisteet niiltä osin kuin ne halutaan oikeudenkäyntiaineistoon.**

Lähes 70 % vastaajista oli sitä mieltä, että kirjalliset todisteet luetaan aina tai lähes aina. (1 = 67 %, 2 = 21 %, 3 = 10 %, 4 = 2 %)

Kysymykset 28-31

Kysymyksissä selviteltiin **esitutkintapöytäkirjaan merkityn lausuman käsittelyä oikeudenkäynnissä.**

Vastausten mukaan esitutkintapöytäkirjaan merkitty lausuma otetaan yleensä oikeudenkäyntiaineistoksi (1 = 62 %, 2 = 25 %, 3 = 5 %, 4 = 7 %) vastakuulustelussa tai täydentävässä kuulustelussa (1 = 31 %, 2 = 30 %, 3 = 28 %, 4 = 11 %) luke-
malla siltä osin kuin siihen merkittyyn lausumaan vedotaan.

Jotkut tuomioistuimet ottavat kuitenkin lausumat oikeudenkäyntiaineistoksi jo pääkuulustelussa (1 = 11 %, 2 = 26 %, 3 = 36 %, 4 = 26 %) ja jotkut ottavat ne edelleen kirjalliseksi todisteeksi (1 = 17 %, 2 = 15 %, 3 = 21 %, 4 = 47 %).

Kysymys 32

Kysymyksessä tiedusteltiin **puheenjohtajan toimenpiteitä todistajan kieltäytyessä kertomasta asiasta.**

Vastaajista 20 % oli sitä mieltä, että puheenjohtaja yrittää vain hyvin harvoin tai ei koskaan saada todistajan puhumaan informoimalla tätä menettelystä ja todistajan velvollisuuksista ennen kuin esitutkintakertomusta ryhdytään lukemaan. Vastaajista 30 % prosenttia oli sitä mieltä, että näin menetellään vain joskus. (1 = 31 %, 2 = 19 %, 3 = 30 %, 4 = 20 %)

c. Yhteenveto ja seurantatyöryhmän suositukset/esitykset toimenpiteiksi

Puutteita näyttää olevan eniten vastahakoisen todistajan käsittelyn osalta.

Työryhmä suosittelee seuraavia Karvosenkin työryhmän raportista ilmeneviä menettelytapoja

1. Kirjalliset todisteet tulee lukea niiltä osin kuin ne halutaan oikeudenkäyntiaineistoksi.
2. Esitutkintapöytäkirjaan merkittyä lausumaa ei oteta kirjalliseksi todisteeksi.

Lausuma voidaan ottaa oikeudenkäyntiaineistoksi lukemalla se vastakuulustelussa tai täydentävässä kuulustelussa siltä osin kuin lausuma poikkeaa käräjäoikeuden pääkäsittelyssä kerrotusta.

3. Jos todistaja ilmoittaa, että hän ei halua kertoa asiasta mitään, puheenjohtajan tulee informoimalla todistajaa menettelystä ja todistajan velvollisuuksista yrittää saada tämä kertomaan ennen kuin esitutkintakertomusta ryhdytään lukemaan.

G. Menettelytavoista informointi

a. Ongelmakohdat

Tuomioistuimissa asioivilla ei ole aina tietoa siitä, miten asian käsittelyssä tulisi menetellä.

Karvosen työryhmä on kiinnittänyt huomiota seuraaviin seikkoihin:

1. Tuomarien, syyttäjien ja avustajien yhteiset palaverit.
2. Informointi yksittäisten juttujen yhteydessä.

b. Esitetyt kysymykset

Kysymys 33

Kysymyksessä tiedusteltiin, **onko syyttäjille ja avustajille annettu yhteisissä tapaamisissa yleisohjeita todistelumenetelystä.**

Useimmat kärjäoikeudet näyttävät järjestäneen tällaisen yhteispalaverin tai palavereita. (Kyllä = 79 %, ei = 21 %)

Kysymys 34

Kysymyksessä tiedusteltiin, **annetaanko syyttäjille, asianosaisille ja avustajille yleisohjeita ennen kuulustelua.**

Yleisohjeiden antaminen käsittelyn yhteydessä ei näytä olevan tavanomaista. (1 = 36 %, 2 = 7 %, 3 = 21 %, 4 = 36 %)

Kysymys 35

Kysymyksessä tiedusteltiin, **informoidaanko todistajia ja vapautetaan ilmapiiri ennen kuulustelua.**

Todistajien informointi näyttää olevan melko yleistä. (1 = 57 %, 2 = 7 %, 3 = 19 %, 4 = 17 %)

b. Yhteenveto ja seurantatyöryhmän suositukset/esitykset toimenpiteiksi

Työryhmä suosittelee näissä asioissa seuraavia Karvosenkin työryhmän raportista ilmeneviä menettelytapoja:

1. Kärjäoikeuksien tulee pitää määräjain syyttäjien ja avustajien kanssa yhteisiä tapaamisia, joissa käsitellään muun muassa todisteluun liittyviä ongelmia.
2. Puheenjohtajan tulee informoida asianosaisia ja avustajia tarpeen mukaan todistelumenettelystä myös yksittäisten juttujen yhteydessä.
3. Todistajia tulee aina ennen todistelun alkamista informoida todistelumenettelystä ja tarvittaessa "vapauttaa" tunnelma ennen kuulustelun aloittamista

H. Todistelua koskeva koulutus

a. Esitetyt kysymykset

Kysymys 36

Kysymyksessä tiedusteltiin **tarvetta osallistua todistelua koskevaan koulutukseen.**

Ainoastaan 3 vastaajaa 59:stä katsoi, ettei todistelua koskeva koulutus ole tarpeen. (Kyllä = 95 %, ei = 5 %)

Kysymys 37

Kysymyksessä tiedusteltiin, **tulisiko koulutus järjestää yhteiskoulutuksena tuomarien, syyttäjien ja avustajien kesken.**

Kaikkien vastanneiden mielestä koulutus tulisi järjestää yhteiskoulutuksena.

b. Seurantatyöryhmän suositukset/esitykset toimenpiteiksi

1. Koulutusta tulee järjestää ensisijaisesti laatuhankeeseen yhteydessä tapahtuvana yhteiskoulutuksena.

2. Yhden tai useamman käräjäoikeuden toimipiirissä tulee määräjain pitää palavereja tuomarien, syyttäjien ja avustajien kesken.

I. Yhteenveto

a) Tavoite

Todistelun johtamisen osalta tavoitteena tulee olla, että menettelytavat käräjäoikeuksissa ovat

-lainmukaisia,

-yhdenmukaisia ja

-käräjäoikeuksissa asioivien tiedossa.

b) *Nykytila*

Suoritettu tutkimus antaa pääpiirteittäisen kuvan käräjäoikeuksien käytännöistä. Sen perusteella voidaan todeta, että käräjäoikeuksissa menetellään enimmäkseen viime vuoden laatuhankeeseen yhteydessä sovitulla tavalla, vaikka kirjavuuttakin on vielä havaittavissa.

c) *Keinot tavoitteen saavuttamiseksi*

Tavoitteeseen pyrittäessä ovat avainasemassa hovioikeuspiirin laatuhankeeseen yhteydessä käytävät keskustelut ja saatava koulutus. Yksinomaan tuomarien toimenpitein tavoitteeseen ei kuitenkaan voida päästä. Siihen pääseminen edellyttää myös avustajien ja syyttäjien aktiivista mukanaoloa ja sitoutumista.

Avustajat ja syyttäjät onkin saatava mukaan laatuhankeeseen. Heidän sitoutumistaan tulee edistää myös tuomarien, avustajien ja syyttäjien yhteispalavereilla yhden tai useamman käräjäoikeuden piirissä. Jokaisen käräjäoikeuden laamannin tulee huolehtia siitä, että palavereja järjestetään kyseisen käräjäoikeuden piirissä. Koko hovioikeuspiirin käsittävän yhteistyön organisointi jää laatuhankeeseen yhteydessä toteutettavaksi.

Tulosneuvottelujen yhteydessä tulee huolehtia siitä, että käräjäoikeuksille saadaan riittävät resurssit osallistua kehittämistyöhön.

**HUUMAUSAINERIKOSTEN
RANGAISTUSKÄYTÄNNÖN
YHTENÄISYYS (seuranta)**

Työryhmän 2/2001 raportti

Työryhmän jäsenet:

käräjätuomari Kaisa Helevä-
Vuoti, puheenjohtaja
laamanni Ilkka Lindström
käräjätuomari Tuula Hiukka-
Poikela
käräjätuomari Kauko
Kemppainen
käräjätuomari Jyrki Kiviniemi
käräjätuomari Anne Kurtti
käräjätuomari Sirkka Ristiluoma
käräjätuomari Ritva Väisänen
käräjätuomari Pirjo Yli-Kokkila
käräjätuomari Kari Ylönen
käräjäviskaali Teija Simula-
Moberg
käräjäviskaali Aimo Rabinä
hovioikeudenneuvos Anu
Hämäläinen
viskaali Liisa Rintala

1. Työryhmän tehtävä ja sen toteutus

Rovaniemen hovioikeuspiirin laatupäivillä 3.11.2000 on esitelty käräjätuomari Ritva Toivolan johdolla toimineen työryhmän laatima muistio huumausainerikosten rangaistuskäytännöstä.

Yhdeksi vuoden 2001 laatutavoitteeksi on määritelty huumausainerikosten rangaistuskäytännön yhtenäisyys, jonka toteutumisen seurantaan varten laaturyhmä II on asetettu. Tämän tehtävän lisäksi laaturyhmässä on pohdittu jonkin verran 1.9.2001 voimaan tulleen rikoslain 50 luvun muutosten vaikutuksia käytännön ratkaisutoiminnassa.

Laaturyhmä on edellä mainitun seurantatyön toteuttamista varten kerännyt Rovaniemen hovioikeuspiirin käräjäoikeuksilta huumausainerikoksia koskevia tuomioita. Seuranta-ajanjaksoksi on otettu 1.1.2001-31.8.2001 välinen aika. Tarkastelun kohteeksi ovat siten valikoituneet mainittuna aikana annetut huumausainerikoksia koskevat tuomiot.

Huumausainerikostuomioita on tuolta ajanjaksolta kertynyt vastaajien lukumäärän mukaan laskettuna yhteensä 134 kappaletta. Näistä tuomioista Oulun käräjäoikeudessa on annettu 96 tuomiota, Rovaniemen käräjäoikeudessa 18, Kemin käräjäoikeudessa 8, Tornion käräjäoikeudessa ja Kuusamon käräjäoikeudessa molemmissa 5 sekä Kemijärven käräjäoikeudessa 2 tuomiota. Lapin käräjäoikeudessa ei tarkasteluajanjaksona ole ollut yhtään huumausainerikostuomiota.

Kerätyissä tuomioissa on ollut mukana myös sellaisia tuomioita, joissa vastaaja on huumausainerikoksen ohella tuomittu myös muista rikoksista. Pelkästään huumausainerikoksia koskevia tuomioita on kerätyssä aineistossa ollut kaikkiaan 97 kappaletta.

Oletettavaa on, että huumausainerikoksia koskevia tuomioita on annettu 1.1.-31.8.2001 välisenä aikana enemmänkin kuin edellä mainitut 134 kappaletta. Aineiston kerääminen on aloi-

tettu laaturyhmän asettamisen jälkeen loppukeväästä 2001, jolloin seurantatyö on osittain kohdistunut jo ratkaistuihin juttuihin. Seuranta-aineiston kerääminen arkistosta on jossain määrin ollut ongelmallista. Tästä on ollut seurauksena se, että kaikkia huumausainerikostuomioita ei ole enää saatu koottua. On kuitenkin todennäköistä, että kysymys on ollut lähinnä aivan pienistä huumausainerikoksista, joista on tuomittu yhteinen rangaistus muiden toisentyyppisten rikosten kanssa eivätkä ne olisi muuttaneet aineistosta saatua kuvaa.

2. Seurantatyössä käytetyn aineiston lähempi tarkastelu

Pääosa seuranta-ajanjaksoon valikoituneista tuomioista on koskenut huumausaineen käyttöä tai huumausaineen hallussapitoa omaa käyttöä varten. Sellaisia tapauksia, joissa henkilö on tuomittu huumausaineen välittämisestä tai myynnistä taikka hallussapidosta myyntitarkoitusta varten, on ollut vain yksittäisiä. Aineistossa on ollut myös tuomioita, joissa on ollut kysymys huumausaineen viljelystä eli siitä, että henkilö on viljellyt Cannabis Sativa -kasveja huumausaineena käytettäväksi.

Noin joka toisessa tuomiossa huumausaineena on ollut hasis. Amfetamiini on esiintynyt 33 tuomiossa. Saman verran on ollut erilaisia lääkeaineita (esimerkiksi diapam, rivatril, tenox, xanor, opamox, oxepam, subutex, temgesic) koskevia tuomioita. Marihuanasta on ollut kysymys 22 tapauksessa. Heroiini on ollut huumausaineena vain kolmessa tuomiossa ja ekstaasitabletit kahdeksassa tuomiossa.

Huumausaineiden määrät ovat kaiken kaikkiaan olleet pieniä. Hallussapidetyn/käytetyn hasiksen määrät ovat olleet suuruusluokaltaan pääosin 0-10 gr ja 10-50 gr. Silloinkin, kun kysymys on ollut muusta kuin omasta käytöstä tai hallussapidosta omaa käyttöä varten, määrät ovat yleensä olleet alle 100 grammaa. Ainoastaan viidessä tuomiossa on esiintynyt yli 100 gramman hasiserä. Amfetamiinissakin erät ovat olleet pieniä, pääosin alle 10 grammaa. Aineistossa on ollut ainoastaan kak-

si huumausainerikoksia koskevaa juttua, joissa huumausaineen määrät ovat olleet tavallista isompia: toisessa 200 grammaa hasista, 100 grammaa amfetamiinia sekä 210 tablettia ekstaasia ja toisessa noin 100 grammaa amfetamiinia.

Vastaajista 30 on ollut alle 18 -vuotiaita.

Aineistossa olevat huumausainerikokset ovat suurelta osin olleet tunnustettuja tekoja. Ainoastaan muutamissa jutuissa on ollut riitaa huumausaineen määrästä ja/tai siitä, onko huumausaine hankittu myyntitarkoitusta varten.

Huumausainerikoksista on tuomittu pääosin sakkorangaistuksia. Vankeusrangaistuksia on määrätty yhteensä yhdeksän. Kymmenen vastaajaa on jätetty rangaistukseen tuomitsematta.

Ainoastaan yhdessä jutussa vastaajat on tuomittu törkeästä huumausainerikoksesta.

3. Rangaistuksen mittaaminen

Huumausainerikoksista tuomittavan rangaistuksen määräämiseen vaikuttavat ennen kaikkea huumausaineen laatu ja määrä sekä se, onko kysymyksessä huumausaineen hallussapito tai hankkiminen omaa käyttöä varten vai huumausaineen myyminen tai muu levittäminen.

Huumausainerikostyöryhmän muistiossa esitelty Helsingin käräjäoikeudessa laadittu huumausainerikosten rangaistustaulukko lähtee ensinnäkin siitä, että huumausaineen käytöstä tai hallussapidosta omaa käyttöä varten tuomitaan vain sakkorangaistus. Sen sijaan muihin tekotapoihin kuten esimerkiksi huumausaineen myyntiin tai muulla tavoin tapahtuvaan välittämiseen suhtaudutaan ankarammin. Taulukossa on esitetty kutakin huumausainetta koskevat määrät, joista lähtien huumausaineen myynnistä/välittämisestä tuomitaan lähtökohtaisesti vankeutta.

Taulukosta ilmenevät myös ne määrät, joista lähtien asianomaisen huumausaineen kertahallussapidosta tuomitaan vankeusrangaistus. Vankeusrangaistukseen siirrytään siinä vaiheessa, kun on lähtökohtaisesti epäuskottavaa, että henkilön tarkoitus on ollut käyttää itse kaikki hänen hallustaan tavattu huumausaine huomioon ottaen huumausaineen vaarallisuus, huumausaineen arvo, käyttöannosten lukumäärä sekä henkilön taloudelliset ja muut olosuhteet.

Seuranta-ajanjaksoon valikoituneet huumausainerikostuomiot osoittavat, että huumausaineen käytöstä tai huumausaineen hallussapidosta omaa käyttöä varten on tuomittu yhtä poikkeusta lukuun ottamatta sakkorangaistus. Aineistosta on edelleen pääteltävissä, että sakkorangaistuksen ankaruuteen ovat vaikuttaneet rangaistustaulukon mukaisesti paitsi huumausaineen laatu myös käytetyn/hallussapidetyn huumausaineen määrä. Tuomitut sakkorangaistukset ovat liikkuneet pääosin 5-50 päiväsakon välillä siten, että yli 50 päiväsakon sakkorangaistuksia on ollut vain joissakin tapauksissa. Tämä on ollut seurausta siitä, että hasis on tarkastelujakson tuomioissa ollut ylivoimaisesti yleisin huumausaine ja käytetyt/hallussapidetyt määrät ovat olleet vähäisiä.

Vankeusrangaistuksia on tuomittu kaiken kaikkiaan yhdeksässä tapauksessa (Oulun KO: RD 00/1556, 01/225, 01/581, 00/1128, 01/752 ja 00/1976, Rovaniemen KO: RD 00/752 ja 00/792 sekä Kemin KO: RD 01/149).

Edellä mainituista tuomioista kahdeksassa on ollut nimenomaisesti kysymys huumausaineen levittämisestä tai hallussapidosta myyntitarkoitusta varten. Näissä tapauksissa huumausaineen määrät ovat ylittäneet ne rajat, joista lähtien rangaistustaulukon mukaan sakkorangaistuksesta siirrytään vankeusrangaistukseen.

Yhdessä tapauksessa vastaaja on välittänyt heroïinia 1,2 grammaa lähettämällä heroïinin kirjeessä erääseen osoitteeseen. Tästä on tuomittu 70 päivän vankeusrangaistus.

Eräissä toisessa jutussa on ollut kysymys paitsi huumausaineen omasta käytöstä myös siitä, että henkilö on valmistanut kaksi väärää lääkemääräystä (Rivatriil ja Xanor), jotka henkilö on luovuttanut eräälle toiselle henkilölle sopimuksin, että tämä toimittaa hänelle korvaukseksi lääkemääräyksistä niillä hankittuja lääkkeitä. Tämän jälkeen henkilö onkin käyttänyt hänelle toimitettuja, huumausaineeksi luettavia Xanor –tabletteja 30 kappaletta. Henkilö on tuomittu kahdesta huumausainerikoksesta ja väärennyksestä 40 päivän ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Vankeusrangaistusta on perusteltu vastaajan menettelyn suunnitelmallisuudella.

Vankeusrangaistus on määrätty yhdessä tapauksessa myös silloin, kun on ollut kysymys huumausaineen hallussapidosta omaa käyttöä varten. Tässä jutussa henkilö on noin neljän vuoden ajan käyttänyt hasista yhteensä 200 grammaa. Vankeusrangaistus on tässä tapauksessa katsottu oikeaksi seuraamukseksi, koska huumausaineen käyttö on ollut jokseenkin säännöllistä usean vuoden ajan, jolloin käyttökertojakin on ollut useita, vaikka kerralla hallussapidetyn/käytetyn huumausaineen määrä on ollut vähäinen.

Vankeutta on määrätty myös 40 gramman amfetamiinierän kertahallussapidosta. Ottaen huomioon huumausaineen laatu onkin oletettavaa, että ainakin osa huumausaineesta on tarkoitettu levitettäväksi.

Siinä tapauksessa että myydyn/välitetyn huumausaineen määrä on ollut vähäinen, huumausainerikoksesta on tuomittu sakkorangaistus.

Aineistossa on ollut yksi tapaus, jossa on ollut kysymys siitä, että henkilö on välittänyt, myynyt ja itse käyttänyt yhteensä noin 100 grammaa hasista. Henkilö on tuomittu 80 päiväsakkoon. Tuomioissa on nimenomaisesti perusteltu rangaistusseuraamuksen valintaa. Koska henkilön välittämän ja käyttämän huumausaineen määrä on ollut suuri, yleisen rangaistuskäytännön mukainen seuraamus olisi ollut vankeusrangaistus. Sakkorangaistukseen on kuitenkin päädytty erityisesti, koska henki-

löllä ei ole ollut aikaisempia rikoksia, minkä lisäksi hän on ilmoittanut lopettaneensa huumausaineiden käytön kokonaan. Henkilö on ollut vakituisessa työssä ja tuomitsemishetkellä teko on ollut suhteellisen vanha.

Aineistoon on sisältynyt myös erilaisten lääkeaineiden käyttöä ja hallussapitoa. Yleensä kysymys on ollut väärennyksestä ja huumausainerikoksesta eli henkilö on valmistanut väärän lääkemääräyksen, jolla hän on ainakin yrittänyt hankkia huumausaineeksi luokiteltavia lääkeaineita. Näistä rikoksista on yleisesti tuomittu sakkorangaistus, mikäli henkilö on yrittänyt hankkia tavanomaisen määrän ko. lääkeainetta omaan käyttöönsä. Edellä selostetussa tapauksessa onkin ollut kyse siitä, että kyseinen henkilö on menettelyllään levittänyt tai yrittänyt levittää huumausainetta, mikä on osaltaan puoltanut vankeusrangaistuksen määräämistä.

4. Huumausainerikos-törkeä huumausainerikos

Ainoastaan kahdessa jutussa syyttäjä on vaatinut rikoslain 50 luvun 2 §:n nojalla rangaistusta törkeästä huumausainerikoksesta.

Oulun käräjäoikeuden 15.2.2001 antamassa tuomiossa (RD 00/1556) kahden vastaajan on näytetty yksissä tuumin laittomasti hankkineen ja pitäneen hallussaan 98,5 grammaa amfetamiinia ja 43 kappaletta ekstaasitabletteja. Jutussa on esitetty näyttöä siitä, että hallussapidetty amfetamiini on ollut pitoisuudeltaan 52 prosenttista, kun amfetamiinin normaali katu-kauppapitoisuus on noin 15-20 prosenttia. Kun selvitystä on esitetty myös siitä, että 52 prosenttista amfetamiinia voidaan jatkaa ainakin puolella, oikeus on päätenyt siihen, että kysymys on ollut suuresta määrästä amfetamiinia. Teon kokonaisarvostelussa on otettu huomioon teon suunnitelmallisuus ja se, että tässä tapauksessa ainakin osa 98,5 gramman huumausaine-erästä on tarkoitettu myyntiin. Vastaajat on tuomittu törkeästä huumausainerikoksesta yhden vuoden kahden kuukauden pituisiin vankeusrangaistuksiin.

Edellä selostetussa tapauksessa huumausaineen korkea pitoisuus on siten osaltaan vaikuttanut teon törkeysarvosteluun ja rangaistuksen mittaamiseen.

Rovaniemen käräjäoikeuden 8.2.2001 (RD 00/752) antamassa tuomiossa erään vastaajan on todettu eri kerroilla pitäneen hallussaan ja myyneen yhteensä 210 kappaletta ekstaasitabletteja ja 100 grammaa amfetamiinia, minkä lisäksi hänen on näytetty vielä pitäneen hallussaan 200 grammaa hasista, josta hän on myynyt 165 grammaa. Tässä jutussa oikeus on todennut, että vaikka rikoksen kohteena onkin ollut osaksi erityisen vaarallinen huumausaine, huumausaineen määrä ei ole kuitenkaan ollut niin suuri, että tekoa olisi voitu kokonaisuutena arvostellen pitää törkeänä. Tämän vuoksi syyte törkeästä huumausainerikoksesta on hylätty ja henkilö on tuomittu huumausainerikoksesta.

5. Rangaistukseen tuomitsematta jättäminen

Rangaistukseen tuomitsematta jättäminen voi perustua paitsi rikoslain 3 luvun 5 §:n 3 ja 4 momenteissa mainittuihin yleisiin tuomitsemattajättämissäännöksiin myös rikoslain 50 luvun 7 §:ssä säädettyyn huumausainerikoksia koskevaan erityissäännökseen.

Rikoslain 50 luvun 7 §:ää on muutettu 1.9.2001 voimaantulleella lailla. Sen mukaan huumausaineen käytöstä ja huumausaineen käyttöön liittyvästä muusta rikoslain 50 luvussa mainitusta rikoksesta voidaan jättää rangaistus tuomitsematta, jos rikosta on huumausaineen määrä ja laatu, käyttötilanne sekä olosuhteet muutoinkin huomioon ottaen pidettävä kokonaisuutena arvioiden vähäisenä. Rangaistus voidaan jättää tuomitsematta myös silloin, kun tekijä on hakeutunut sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymään hoitoon. Aikaisemmin voimassa olleeseen säännökseen verrattuna hoitosuunnitelman laatimista ei enää nimenomaisesti vaadita rangaistukseen tuomitsematta jättämisen perusteena.

Huumausainerikosten rangaistuskäytäntöä koskevan muistion mukaan rangaistukseen tuomitsematta jättäminen tulee kysymykseen teon vähäisyyden perusteella tapauksissa, joissa henkilö (erityisesti nuori) on kerran tai pari kertaa käyttänyt vähäisen määrän huumausainetta, käytön voidaan otaksua olleen satunnaista ja kokeilunluonteista, tekoon ei liity muuta rikollisuutta käytön rahoittamiseksi eikä henkilö ole aiemmin syylistynyt vastaavanlaisiin rikoksiin. Myös huumausaineen käytöpaikalla voi olla merkitystä.

Työryhmän käsityksen mukaan edellä mainitut perusteet ovat juuri sellaisia, joihin uudenkin lain mukaan tulee kiinnittää huomiota arvioitaessa rangaistukseen tuomitsematta jättämisen edellytyksiä teon vähäisyytilanteissa.

Uudessa rikoslain 50 luvun 7 §:ssä mainituilla huumausaineen käytöllä ja käyttöön liittyvällä muulla huumausainerikoksella tarkoitetaan paitsi uudessa huumausaineen käyttörikossäännöksessä mainittuja tekoja, myös muitakin välittömästi tapahtuneeseen tai suunniteltuun omaan käyttöön liittyviä huumausainerikoksia.

Kun rangaistusmääräysmenettelyn käyttäminen on mahdollista 1.9.2001 voimaantulleen lainmuutoksen johdosta vähäisimmissä huumausainerikoksissa, on todennäköistä, että tuomioistuinkäsittelyyn ei tule enää kovinkaan usein tapauksia, joissa tulisi harkittavaksi rangaistukseen tuomitsematta jättäminen teon vähäisyysperusteella.

Seuranta-ajanjaksona 10 vastaajaa on jätetty rangaistukseen tuomitsematta.

Yhtä vastaajaa lukuun ottamatta tuomitsematta jättäminen on perustettu yleisiin tuomitsematta jättämissäännöksiin eli rikoslain 3 luvun 5 §:n 3 tai 4 momenttiin.

Kaiken kaikkiaan tapaukset, joissa vastaaja on jätetty rangaistukseen tuomitsematta, ovat olleet muistiossa mainittuja tyyppitapauksia. Kysymys on ollut joko hasiksen tai jonkin lääke-

aineen käytöstä. Huumausaineen määrä on ollut vähäinen, enimmillään muutamia grammoja tai muutamia tabletteja. Rangaistukseen tuomitsematta jättämistä on perusteltu myös kokeilunluonteisella käytöllä sekä hoitoon hakeutumisella ja käytön lopettamisella. Osa vastaajista on ollut myös alle 18 -vuotiaita.

Eräissä tapauksissa alle 18 -vuotiaan vastaajan hallussapitämän huumausaineen määrää on pidetty vähäisenä, mutta vastaajan aikaisempien rikosten vuoksi häntä ei ole jätetty rangaistukseen tuomitsematta.

6. Eräitä muita huomioita

Seuranta-ajanjakson tuomioissa on määrätty myös menettämisseuraamuksia. Menetetyksi on tuomittu pääasiassa hallussapidetyt huumausaineet sekä erilaiset tarvikkeet ja välineet, joita on käytetty huumausainerikoksen tekemisessä (esimerkiksi hasispiippu, vaaka, kannabiskasvin viljelyssä käytetyt lamput jne.). Aineistossa on ollut kaksi tapausta, joissa on tuomittu teon tuottamana taloudellisena hyötynä huumausaineen myynnillä saatu voitto.

Kerätty seuranta-aineisto on antanut aiheen olettaa, että eräissä kärjäoikeuksissa huumausainerikoksia koskevien syytteiden kirjoittamistapa on yhdessä suhteessa poikennut muista. Rovaniemellä ja Kemissä syyttäjä on syyttänyt (monikossa) huumausainerikoksista tapauksissa, joissa kysymys on ollut useammasta esimerkiksi huumausaineen käyttökerrasta. Vastaja on näissä tapauksissa myös tuomittu huumausainerikoksista. Syyksiluettuna rikoksena on siis ollut "huumausainerikoksia". Sen sijaan muualla jo syytteessä on lähdetty siitä, että kysymys on yhdestä huumausainerikoksesta siinäkin tapauksessa, että esimerkiksi käyttökertoja on ollut useita.

Ainakin sellaisessa tilanteessa, jossa kyse on useasta samaan huumausaine-erään kohdistuvasta teosta, tekoa on pidettävä yhtenä huumausainerikoksena. Yhtä erää koskevat toimenpi-

teet muodostavat yhden rikoksen. Tämä on oikeuskäytännön kanta.

Muussakin tapauksessa, jolloin useat käyttökerrat muodostavat luontevan kokonaisuuden joko ajallisesti tai toiminnan jatkuvuuden vuoksi, tekoa voidaan pitää yhtenä huumausainerikoksena.

Toisaalta sillä seikalla, onko kysymys yhdestä huumausainerikoksesta vai useista huumausainerikoksista, ei välttämättä ole kovin suurta käytännön merkitystä. Vaikka teko katsottaisiinkin yhdeksi huumausainerikokseksi, useat käyttökerrat voidaan ottaa huomioon rangaistuksen mittaamisessa. Näin ollen kysymys on lähinnä vain rikosnimikkeestä.

Rangaistusmääräysmenettelyyn siirtymisen vuoksi on todennäköistä, että eri käyttökerrat tulevat nykyistä useammin rangaistavaksi eri tekoina. Rangaistusmääräysmenettelyssä samaan aikaan vireillä olevia samaa syytettyä koskevia sakkoasioita ei voida käsitellä yhdessä. Lisäksi rangaistusvaatimus toimitetaan syytetylle tiedoksi yleensä heti rikkomuksen tapahtuttua. Tämä saattaa johtaa siihen, että useista käyttökeroista määrätään rangaistusmääräysmenettelyssä eri sakkorangaistukset. Lain esitöissä on kiinnitetty huomiota tähän uudistuksen tuomaan muutokseen (LaVM 13/2001 vp. s. 5 ja HE 213/2000 vp. s. 20).

7. Huumausainerikosten rangaistuskäytännön yhtenäisyyden toteutuminen - yhteenveto

Työryhmän valitsemaan seuranta-ajanjaksoon on valikoitunut lähes 100 sellaista huumausainerikostuomiota, joista on voinut tehdä johtopäätöksiä rangaistuksen mittaamisesta. Suurin osa tuomioista on luonnollisesti annettu Oulun käräjäoikeudessa.

Aineisto osoittaa, että huumausainerikosten rangaistuskäytäntö on noudattanut rangaistustaulukosta ja vuoden 2000 laatu-päivillä esitetystä muistiosta ilmeneviä periaatteita. Siinä ta-

pauksessa, että näistä periaatteista on poikettu, poikkeaminen on tuomiossa perusteltu.

Todettakoon, että Rovaniemen hovioikeus on 1.1.-31.8.2001 välisenä aikana antanut yhteensä 25 tuomiota, joissa on ollut kysymys huumausainerikoksesta (joissakin tuomioissa on tosin määrätty yhteinen rangaistus joidenkin muiden rikosten kanssa). Yhdessäkään tuomiossa hovioikeus ei ole muuttanut käräjäoikeuden määräämää rangaistusseuraamusta.

Kaiken kaikkiaan aineistosta on kuitenkin todettava, että mukana olleet tapaukset ovat koskeneet tavanomaisia ja tyyppillisiä huumausainerikoksia, jolloin rangaistuksen mittaaminen on tehtävissä suhteellisen helposti rangaistustaulukon suositusten pohjalta. Seuranta-ajanjaksoon ei ole tällä kerralla valikoitunut ns. suuria huumausainerikosjuttuja, joihin saattaa liittyä paitsi rangaistuksen mittaamisongelmia myös vaikeita näyttökysymyksiä. Kuten edellä on todettu, näytön arviointiin liittyviä kysymyksiä ei ole juurikaan sisältynyt aineiston tapauksiin.

Kerätty aineisto on ollut muutoinkin laadultaan sellaista, ettei muitakaan huumausainerikostyöryhmän muistiossa mainittuja kysymyksiä tai ongelmakohtia ole varsinaisesti noussut esille.

8. Huumausaineen käyttörikos

1.9.2001 voimaantulleella lainmuutoksella huumausaineen käytöstä ja hallussapidosta omaa käyttöä varten on säädetty rikoslain 50 luvun 2 a §:ssä oma tunnusmerkistö:

”Joka laittomasti käyttää taikka omaa käyttöä varten pitää hallussaan tai yrittää hankkia vähäisen määrän huumausainetta, on tuomittava huumausaineen käyttörikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.”

Samalla rikoslain 50 luvun 1 §:n 4 kohta on muutettu seuraavasti:

”Joka laittomasti

4) pitää hallussaan tai yrittää hankkia huumausainetta, on tuomittava huumausainerikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.”

Pelkästä huumausaineen käytöstä ei enää rangaista huumausainerikoksena, vaan kysymyksessä on huumausaineen käyttörikos.

Huumausaineen hallussapito tai huumausaineen hankinnan yritys katsotaan myös huumausaineen käyttörikokseksi, jos tekijän tarkoituksena on itse käyttää ko. huumausainetta ja huumausaineen määrä on vähäinen. Huumausaineen hallussapidon tai hankintayrityksen tulee näin ollen liittyä omaan käyttöön.

Lainmuutoksella ei ole vaikutusta huumausaineen käyttöä/hallussapidosta omaa käyttöä varten tuomittavien rangaistusten ankaruuteen, vaan tältä osin rangaistuskäytäntö työryhmän käsityksen mukaan pysynee ennallaan. Näin ollen lainmuutoksen merkitys tässä suhteessa on vain siinä, että rikosnimikkeenä on huumausaineen käyttörikos. Kun huumausainerikoksen rangaistusasteikko mahdollistaa rangaistusmääräysmenettelyn soveltamisen huumausaineen käyttörikoksiin, on todennäköistä, että tuomioistuimissa käsiteltävien pienempien huumausainerikosten määrä tulee vähentymään.

Huumausaineen käyttörikoksesta voidaan tuomita sekä kerran huumausainetta kokeileva että useamman kerran käyttänyt, jolloin useat käyttökerrat voidaan ottaa huomioon rangaistuksen mittaamisessa (HE 213/2000 vp. s. 19).

Huumausaineen hallussapito muuta kuin omaa käyttöä varten rangaistaan huumausainerikoksena. Rajanveto omaa käyttöä varten tapahtuvan hallussapidon ja muun hallussapidon välillä tehdään edelleenkin oikeuskäytännössä vakiintuneiden periaatteiden pohjalta, jolloin huomiota kiinnitetään muun muassa huumausaineen laatuun ja määrään.

Vaikka kysymys olisikin huumausaineen hallussapitämisestä tai hankinnan yrityksestä omaa käyttöä varten, mutta kyse on vähäistä suuremmasta määrästä huumausainetta, teko rangaistetaan rikoslain 50 luvun 1 §:n 4 kohdan perusteella huumausainerikoksena.

Työryhmä on keskuudessaan pohtinut sitä, milloin omaa käyttöä varten hallussapidetyn huumausaineen määrä on niin vähäinen, että kyse on huumausaineen käyttörikoksesta.

Työryhmä on ollut yksimielinen siitä, että huumausaineen laatu vaikuttaa edellä mainitun seikan arviointiin.

Työryhmässä on keskusteltu siitä, voitaisiinko kunkin huumausaineen määrän vähäisyys kytkeä niihin rangaistustaulukossa esitettyihin määriin, joiden kysymyksessä ollen ao. huumausaineen hallussapidosta omaa käyttöä varten voidaan tuomita vielä sakkorangaistus. Näin ollen esimerkiksi hasiksessa lähtökohtaisesti kuitenkin kunkin tapauksen erityispiirteet huomioon ottaen vähäisen määrän rajana voitaisiin pitää 100 grammaa. Vastaava raja amfetamiinissa olisi 10 grammaa. Tähän näkemykseen viittaisivat ainakin ensi lukemalta hallituksen esityksen perustelut, joissa hallussapidetyn huumausaineen määrän vähäisyys on liitetty kysymykseen rajanvedosta omaa käyttöä varten tapahtuvan hallussapidon ja myyntitaroituksen välillä (HE 213/2000 vp. s. 19).

Toisaalta huumausaineen käyttörikosta koskevassa tunnusmerkistössä edellytetään, että omaa käyttöä varten hallussapidetyn huumausaineen määrä on vähäinen. Työryhmässä on esitetty sellainen näkemys, että määrän tulisi jäädä edellä mainittujen rajojen alapuolelle, jotta hallussapidetyn huumausaineen määrää voitaisiin pitää lain tarkoittamalla tavalla vähäisenä. Muussa tapauksessa määrän vähäisyyskriteeri jäisi vaille merkitystä. Huumausaineen käyttöannosten lukumäärällä ja huumausaineen pitoisuudella sekä käyttöajan pituudella voi olla merkitystä vähäistä määrää arvioitaessa.

Vähäisen määrän käsitteen sisällön täsmentäminen kuuluu tuomioistuimelle. Työryhmä ei ole ottanut täsmällistä kantaa siihen, millaista määrää kutakin huumausainetta voidaan pitää lainkohdan tarkoittamana vähäisenä määränä. Työryhmässä on kuitenkin tullut edellä todetuin tavoin esille näkemyksiä, joiden pohjalta keskustelua laatupäiville osallistujien kesken voidaan jatkaa.

LÄHTEET

Hallituksen esitys 180/1992 vp

Hallituksen esitys 213/2000 vp

Lakivaliokunnan mietintö 13/2001 vp

Huumausainerikosten rangaistuskäytäntötyöryhmän muistio
3.11.2000

**TUOMARIN
MATERIAALINEN
PROSESSINJOHTO
RIKOSASIOISSA (uusi)**

Työryhmän 3/2001 raportti

Työryhmän jäsenet:

käräjätuomari Jukka Jama,
puheenjohtaja
laamanni Ville Konsén
va laamanni Keijo Siljander
käräjätuomari Kari Aho
käräjätuomari Keijo Ala-Kojola
käräjätuomari Hannu Kauppala
käräjätuomari Tapani
Luomaranta
käräjätuomari Ritva Mäkinen
käräjätuomari Irma Vähätalo
käräjätuomari Eila Väistö
käräjäviskaali Minna Leikas
hovioikeudenneuvos Heikki
Supponen
viskaali Virve Puro

Käsitteestä materiaallinen prosessinjohto rikosasioissa

Materiaallinen prosessinjohto määritellään usein tuomioistuimen selvittämisvelvollisuudeksi. Rikosjuttuihin liittyy vahva julkinen intressi toisaalta siitä, että rikos tulee selvitettyksi ja sen tekijä tuomituksi ja toisaalta taas siitä, ettei syytöntä tuomita. Rikosprosessissa oikeussuojaa annetaan viran puolesta yksilön tahdosta riippumatta määräämisvallan kuuluessa valtion lainkäyttöelimille: tuomioistuimelle ja viralliselle syyttäjälle. Rikosjutuissa ei voida lähtökohtaisesti noudattaa asianosaisten määräämisperiaatetta eikä käsittelymenetelmää. Rikosprosessissa on siten voimassa virallisperiaate, mihin kuuluu muun muassa se, ettei rangaistusvaatimuksen myöntäminen sido tuomioistuinta ja tuomion tulee perustua jutun tutkintaan. Oikeudenkäynti tulee järjestää sellaiseksi, että prosessi antaa mahdollisimman varmat takeet oikeaan lopputulokseen pääsemiseksi.

Rikosoikeudenkäyntilain säätämisen myötä rikosprosessi perustuu entistä enemmän samanlaiseen kaksiasianosaisuuteen varaan kuin siviiliprosessikin. Kantajapuolella rikosjutussa esiintyvät virallinen syyttäjä/rikoksen asianomistaja ja vastapuolella syytetty, johon rangaistusvaatimus kohdistetaan. Lähtökohtaisesti mainitut asianosaistahot ovat tasavertaisessa asemassa keskenään. Mainitusta huolimatta syytetty monista eri syistä kuitenkin aina on lähtökohtaisesti viralliseen syyttäjään verrattuna alistetussa asemassa. Tätä syytetyn alistettua asemaa on pyritty lieventämään ja tasoittamaan omaksumalla puolustuksen suosimisen periaate. Se sisältää ennen muuta sen, että epäselväksi jääneessä tapauksessa asia on ratkaistava syytetyn eduksi. Tämä näkökohta on otettava huomioon myös materiaalisessa prosessinjohdossa. Tuomioistuimen tulee rikosjutun selvittelyssä pyrkiä ennen kaikkea saamaan esille syytetyn eduksi puhuvia seikkoja ja hankkimaan niitä koskevia todisteita. Syytetyllä itsellään ei ole minkäänlaista toimimis- tai selvittämisvelvollisuutta, vaan hänellä on oikeus pysyä passiivisena käsittelyn ajan.

Kysymykseen, vaarantuuko tuomioistuimen puolueettomuus syytetyn eduksi tapahtuvan prosessinjohton vuoksi, on yleensä vastattu kieltävästi. Prosessinjohto syytetyn eduksi on sopu-soinnussa paitsi puolustuksen suosimisperiaatteen kanssa myös syyttäjän objektiviteettiperiaatteen kanssa. Myös syyttäjä on velvollinen ottamaan huomioon syytetyn eduksi puhuvat seikat.

ROL 6 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuimen tulee valvoa, että asia tulee asianmukaisesti käsiteltyksi eikä asiaan sekoiteta mitään siihen kuulumatonta. Säännös vastaa asiallisesti aikaisemmin voimassa ollutta OK 14 luvun 4 §:n säännöstä. Kun mainitussa 4 §:ssä tuomioistuimelle oli asetettu velvollisuus huolehtia asian perusteellisesta käsittelemisestä, uudessa ROL:n säännöksessä tämä on ilmaistu sanoilla "valvottava, että asia tulee asianmukaisesti käsiteltyksi". Hallituksen esityksen (82/1995) mukaan aiemmin voimassa ollut säännöksen sanamuoto saattoi olla harhaanjohtava siten, että sen oli voitu tulkita tarkoittavan tuomioistuimen velvollisuutta valvoa, että syyte tulee näytetyksi toteen. Joka tapauksessa laki ei aseta tuomioistuimelle estettä materiaalsen prosessinjohton keinoin selvittää myös syytetylle epäedullisia seikkoja. Tuomioistuimen prosessinjohtolla syytetyn eduksi on kuitenkin selvä aste-ero syytetyn vahingoksi tapahtuvaan asian selvittämiseen verrattuna. Myös rikosjutuissa tuomioistuimen on kuitenkin aina ensisijaisesti varattava asianosaiselle tilaisuus huolehtia asian selvittämisestä ja todisteiden hankkimisesta. Tuomioistuimen roolin tulisi siis olla asianosaisten toimintaa täydentävää.

Materiaalsen prosessinjohton tulisi alkaa haastehakemuksen saapumisesta kansliaan ja päättyä tuomion antamiseen. Mitä aikaisemmin epäselvyydet selvitetään, sitä vähemmän ratkaisutavaa jää istuntokäsittelyyn ja tuomioon. Tehokas materiaalsen prosessinjohto valmisteluvaiheessa poistaa materiaalsen prosessinjohton tarpeen tai ainakin vähentää sitä myöhemmässä vaiheessa.

Kyselytutkimus

Ryhmä suoritti kyselyn Rovaniemen hovioikeuden tuomiopiirin tuomareille. Kyselyssä pyydettiin selvittämään materiaaliseen prosessinjohtoon rikosasioissa liittyviä tuomareiden työtapoja ja osin asenteita.

Kyselyssä nostettiin esille paitsi materiaalisen prosessinjohtoon kannalta keskeinen ROL 6 luvun 5 §:n 2 momentti, myös haastehakemuksen täydentämistä koskeva ROL 5:5 §, esitutkinnan täydentämistä koskevat 5:7 § sekä tuomioistuimen oma-aloitteista todisteiden hankintaa koskeva OK 17:8 §. Todistelun vastaanottamiseen liittyvä materiaalinen prosessinjohto rajattiin kyselyn ulkopuolelle, koska tämä osa-alue oli määrätty ryhmän I täsmäaiheeksi.

Kysely lähetettiin kaikille hovioikeuspiirin tuomarinvirassa oleville tuomareille. Käräjäoikeustuomareilta vastauksia saapui 32 kappaletta, joten vastausaktiivisuudeksi saatiin 85 %. Hovioikeuden tuomareista kyselyyn vastasi viisi tuomaria.

I Haastehakemuksen täydentäminen

ROL 5:5 §:n mukaan jos haastehakemus on puutteellinen, syyttäjää on kehotettava määräajassa korjaamaan puute. Syyttäjälle on samalla ilmoitettava, millä tavalla hakemus on puutteellinen.

Täydentämiskehoitus voi koskea paitsi asian tutkimisen ja ratkaisemisen kannalta välttämättömiä seikkoja myös haastehakemukseen liittyviä muodollisia seikkoja. Kyselyssä pyrittiin kartoittamaan lähinnä ensin mainittuja.

ROL 5 luvun 3 §:n mukaan syyttäjän tulee haastehakemuksessa yksilöidä syyte ts. ilmoittaa se teko, jonka perusteella syyteylle vaaditaan rangaistusta. Edelleen syyttäjän tulee haastehakemuksessa muun muassa ilmoittaa todisteet, jotka syyttäjä

aikoo esittää sekä mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen.

Puolet vastanneista kärjäoikeustuomareista ilmoitti silloin tällöin täydennyttäneensä haastehakemusta. Lähes aina täydennyksen syynä on ollut syytteen teonkuvauksessa havaitut puutteet tai epäselvyydet. Esimerkkeinä tällaisista epäselvyyksistä voidaan mainita anastetun omaisuuden arvon puuttuminen ja pahoinpitelyrikoksella aiheutettujen vammojen puutteellinen kuvaus. Yksittäistapauksissa haastehakemusta oli täydennetty myös syyttäjän ilmoittamaan todisteluun liittyen. Tällöin kysymys on ollut todisteluteemojen täsmennyksistä ja myös todistelun karsimisesta.

Haastehakemuksen täydennyttäminen on tapahtunut yhtä poikkeusta lukuun ottamatta vapaamuotoisesti, yleensä puhelimitse.

Vastausten mukaan tuomarit ovat yleisesti ottaen tyytyväisiä syyttäjien laatimien haastehakemusten tasoon eikä täydentämistarvetta koettu suureksi tai ongelmalliseksi.

Työryhmä toteaa, että sellaiset puutteet haastehakemuksessa, erityisesti puutteet syytteenalaisen teon yksilöinnissä, jotka saattaisivat vaikeuttaa syytetyn valmistautumista vastaamaan syytteeseen, tulisi pyrkiä ennakolta täydennyttämään. Toisaalta haastehakemuksen täydentämisellä on joskus tarpeen myös rajoittaa liian rönsyilevää teonkuvausta. Tuomioistuimen on joka tapauksessa syyksilukemisvaiheessa karsittava teonkuvauksesta tunnusmerkistöön asiallisesti kuulumattomat seikat.

II Esitutkinnan täydentäminen

ROL 5:7 §:n mukaan jos esitutkinnassa on puute, jonka johdosta pääkäsittelyä ei voitaisi toimittaa yhtäjaksoisesti, tuomioistuimen on ilmoitettava puutteesta syyttäjälle ja kehoitettava häntä huolehtimaan määräajassa esitutkinnan täydentämisestä.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan mahdollisuus esitutkinnan täydentämiseen ei tarkoita sitä, että tuomioistuin etukäteen arvioisi väitetyn rikoksen selvitystapaa, vaan sitä, että esitutkinta on siten toimitettu, että pääkäsittelyä ei esitutkinnan puutteellisuuden vuoksi tarvitse lykätä.

Säännös näyttäisi edellyttävän, että tuomarit ainakin jossain määrin etukäteen tutustuisivat esitutkintamateriaaliin. Kysymys siitä, tuleeko tuomarin selvittämisvelvollisuutensa perusteella tutustua esitutkintamateriaaliin ennen pääkäsittelyä vai jättää siihen tutustumatta, ei ole Suomessa laintasoisesti ratkaistu.

Kyselyssä pyrittiin selvittämään sitä, kuinka yleistä ko. säännöksen soveltaminen on ja minkä laatuista ovat olleet täydentämiseen johtaneet puutteet. Tässä yhteydessä kysyttiin myös tuomareiden aktiivisuutta tutustua ennakolta esitutkinta-aineistoon.

Noin puolet vastanneista käräjäoikeustuomareista ilmoitti silloin tällöin täydennyttäneensä esitutkintaa ennen pääkäsittelyä. Kaikissa tapauksissa täydentämistarve on johtunut vastaajan ilmoittamasta uudesta henkilötodistelusta. Tapauksia, joissa tuomari oma-aloitteisesti esimerkiksi vastaajan ennakkovastauksen saatuaan olisi esitutkintaa joutunut täydennyttämään, ei esiintynyt.

Kaikki vastaajat ilmoittivat täydennyttämisen tapahtuneen vapaamuotoisesti ilmoittamalla syyttäjälle täydentämistarpeesta.

Lähes kaikki vastanneet ilmoittivat tutustuvansa etukäteen esitutkinta-aineistoon ainakin suuremmissa jutuissa. Erityiseksi syyksi etukäteiselle tutustumiselle ilmoitettiin muun muassa istutokäsittelyn vaatiman ajan sekä valmisteluistunnon tarpeen arvioiminen. Vastausten mukaan etukäteinen tutustuminen ROL:n voimaantulon jälkeen oli selvästi vähentynyt. Kysymystä siitä, tuleeko tuomarin tutustua ennakolta esitutkintamateriaaliin, ei pidetty varsin ongelmallisena. Uusi käsittelyjärjestys, jossa tuomari on aiempaa enemmän oikeudenkäyntiä seuraavassa roolissa, ilmeisesti vähentää asiakirjojen tuntemuksen merkitystä. Etukäteinen tutustuminen lienee kuitenkin välttämätöntä silloin, kun vastaaja on kutsuttu tuomioistuimeen uhalla, että asia voidaan vastaajan poissaolosta huolimatta ratkaista (poissaolo- ja suostumusoikeudenkäynnit).

III Oikeudenkäynnin materiaallinen johtaminen

ROL 6 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuimen tulee valvoa, että asia tulee asianmukaisesti käsitellyksi eikä asiaan sekoiteta mitään siihen kuulumatonta. Tuomioistuimen tulee kysymyksiin poistaa asianosaisten lausuntojen epäselvyyksiä ja puutteellisuuksia.

Kyselyssä pyrittiin selvittämään ko. säännöksen valossa tuomareiden kyselyoikeuden käytön aktiivisuutta ja muun muassa sitä, minkä laatuissa puutteellisuus/epäselvyytilanteissa kyselyoikeutta käytetään.

2/3 vastanneista tuomareista on arvioinut käyttävänsä kyselyoikeuttaan aktiivisesti. Yleisesti ottaen vastaajat toteivat aktiivisuutensa kyselyoikeuden käytössä lisääntyneen ROL:n alkuaikojen jälkeen. Aktiivisuus/passiivisuusmittarilla mitaten kyselyoikeuden käyttö on aktiivisinta vaatimusten ja vastausten ts. prosessin kohteen selvittelyssä ja passiivisinta henkilötodistelun vastaanottamisessa, erityisesti vastaajaa todistelutarkoituksessa kuultaessa.

Yleisimmiksi kyselykynnyksen ylittäväksi epäselvyytilanteiksi nimettiin asianomistajan vaatimusten selvittäminen, vastaajan vastauksen selvittäminen sekä syytteeseen että asianomistajan vaatimuksiin, lausuman epäselvyys sekä epäselvyydet syytteen teonkuvauksessa. Varsin moni vastaajista ilmoitti käyttävänsä kyselyoikeuttaan kaikissa mahdollisissa epäselvyytilanteissa. Syyttäjän istunnossa esittämän vaihtoehdoisen syytteen tunnusmerkistön yksilöimisen samoin kuin syyttäjän "muiden vaatimusten" puutteellisten perustelujen katsottiin aiheuttavan erityistä kyselytarvetta. Yleisesti tuomarit katsovat, että tuomari voi kyselyoikeuttaan käyttäen kiinnittää syyttäjän huomiota sellaiseen tunnusmerkistökäsitteeseen, joka syytteen teonkuvauksesta syystä tai toisesta on jäänyt pois. Sen sijaan mielipiteet vaihtelivat sen suhteen voiko oikeus kiinnittää syyttäjän huomiota uuden vaihtoehdoisen rangaistusvaatimuksen esittämiseen. Yksimielisen kielteisesti tuomarit suhtautuvat uuden, ankarammin rangaistavaan tekoon johtavan uuden tosiseikan esille ottamiseen tuomarin aloitteesta.

Asianomistajan vaatimusten ja vaatimusten perusteiden selvittäminen on materiaalisen prosessin johdon kannalta yksi ongelmallisimmista seikoista. Asianomistaja esiintyy oikeudenkäynnissä varsin usein ilman avustajaa ja asianomistajan vaatimukset perusteineen ovat epämääräisiä ja jäsentymättömiä. Missä määrin tuomioistuimen velvollisuutena on informoida asianomistajaa mahdollisista kysymyksiin tulevista korvausperusteista? Lähtökohtaisesti tuomioistuimen tulee selvittää asianomistajan vaatimukset ja perusteet ja tuomioistuimen velvollisuuksiin on katsottava kuuluvan asianomistajan informoiminen lainmukaisista (lähinnä vahingonkorvauslakiin perustuvista) korvauskategorioista samoin kuin viivästyskorkoa koskevista säännöksistä.

Selvää on, että vaihtoehtoinen syyte tuomioistuimen tulee ottaa esille omasta aloitteestaan vastaajan vastaamistarpeen vuoksi silloin, kun alkuperäinen syytteen teonkuvaus sisältää myös vaihtoehdoisen teon. Tuomio ei saa olla asianosaisille yllätys. Suositeltavaa on, että tuomioistuin toimii samalla

tavalla myös silloin, kun vaihtoehtoinen syyte edellyttää teonkuvauksen tarkistamista.

Syyttäjän pyyntöön käsittelyn lykkäämisestä tai peruuttamisesta uuden näytön esittämistä varten tulisi lähtökohtaisesti suhtautua myönteisesti huolimatta siitä, olisiko syyttäjä voinut esittää puuttuvan näytön jo käsillä olevassa käsittelyssä. Näin etenkin silloin, mikäli syyte olennaisin osin näyttäisi tulevan hylätyksi. Mikäli tuomioistuimien arvioi jo esitetyn näytön riittävän, käsittelyn lykkäämiseen tai peruuttamiseen ei luonnollisesti ole suostuttava.

Lähes kaikki vastaajat ilmoittivat kyselyoikeutensa käytön aktiivisuuden lisääntyvän asianosaisen ollessa istuntokäsittelyssä ilman avustajaa. Vastauksissa katsottiin tuomioistuimen selvittämismääräyksen tällöin korostuvan.

On selvää, että kyselyoikeuden käyttämisen tarve ko. tilanteissa lisääntyy. Avustajan läsnäolo ei kuitenkaan saisi aiheuttaa haitallisia seuraamuksia asianosaiselle. Tuomioistuimen kyselyvelvollisuus on siten yhtä laaja riippumatta siitä onko asianosaisella käsittelyssä avustaja vai ei.

Kysymykseen voiko tuomari käyttää kyselyoikeuttaan syytetyn vahingoksi hieman yli puolet vastaajista oli kielteisellä kannalla.

Kielteistä kantaa perusteltiin yleisimmin puolustuksen suosimisen periaatteella sekä tuomioistuimen puolueettomuuden vaarantumisella.

Myönteisesti kysymykseen vastanneet sitä vastoin korostivat tuomioistuimen asian selvittämismääräyksiä ja käsittelyn perusteellisuutta. Tuomarin velvollisuudeksi nähtiin epäselvien seikkojen ja ristiriitojen selvittäminen kuitenkin pyrkimättä aktiivisesti syytteen toteennäyttämiseen.

Estettä kyselyoikeuden käyttämiselle syytetyn vahingoksi ei ole olemassa, mikäli kysymyksen teema on asianosaisten toi-

mesta jo otettu esille. Lähtökohtana tuomarin kyselyoikeuden käyttämiselle on aina epäselvyyksien ja ristiriitojen selvittäminen. Mainituin edellytyksin kyselyoikeuttaan käyttäen tuomarin ei tule pelätä kysymysten johtamista syytetylle epäedulliseen lopputulokseen.

Lähes kaikki vastaajat ilmoittivat käyttävänsä aktiivisesti kyselyoikeuttaan rangaistuksen määräämiseen vaikuttavien tekijöiden selvittämiseen. Yleensä vastauksissa nähtiin tämän kuuluvan tuomarin viran puolesta selvitettäviin seikkoihin.

IV Todisteiden määrääminen hankittavaksi tuomioistuinaloitteisesti

OK 17:8 §:n mukaan tuomioistuin saa myös, milloin tarpeelliseksi harkitaan, omasta aloitteestaan määrätä tai päättää hankittavaksi todisteita.

Myös rikosjutuissa asianosaisilla on ensisijainen vastuu todisteiden hankkimisesta. Tuomioistuimelta edellytetään rikosjutuissa kuitenkin suurempaa aktiivisuutta todistusaineiston hankkimisessa kuin dispositiivisissa riita-asioissa. Tuomioistuimelta edellytettävä puolueettomuus edellyttää erityistä varovaisuutta tuomioistuinaloitteisen näytön hankinnassa erityisesti syyllisyyskysymyksen osalta. Tuomioistuimen lieene syytä rajoittaa materiaallinen prosessinjohtonsa todistelussa lähinnä syytetyn eduksi. Seuraamus-kysymyksiä koskevan selvityksen hankkimisessa tuomioistuimen aloiteoikeus ja -velvollisuus on oleellisesti vahvempi kuin syyllisyyskysymyksen selvittämisessä.

Tuomareilta kysyttiin ovatko he määränneet näyttöä hankittavaksi rikosasioissa tuomioistuinaloitteisesti, kuinka usein tällaista on tapahtunut, minkä laatuista tilanteista näissä on ollut kysymys. Edelleen kysyttiin miten tuomarit suhtautuvat tuomioistuimen aloitteellisuuteen näytön hankinnassa ja voiko tuomioistuin määrätä hankittavaksi näyttöä myös vastaajan vahingoksi.

Yhtä poikkeusta lukuun ottamatta kukaan tuomareista ei ollut määrännyt varsinaisesti uutta henkilö- ja kirjallista todistelua hankittavaksi. Yksi vastaajista oli määrännyt oikeudenkäyntiaineistoon kuuluneen lääkärinlausunnon antaneen lääkärin kuultavaksi todistajana. Muutamat tuomarit ilmoittivat määränneensä katselmuksia toimitettavaksi tuomioistuinaloitteisesti. Myös mielentilatutkimuksia ja tuomioistuimen hankittavia lausuntoja oli pyydetty tuomioistuimen aloitteesta.

Vastauksissa suhtauduttiin erittäin kielteisesti tuomioistuinaloitteisen näytön hankkimiseen syytetyn vahingoksi. Mahdolliseksi tilanteeksi, jossa ko. säännöksen soveltaminen saattaisi tulla kysymykseen, tuomarit nimesivät useimmin näytön hankkimisen vastaajan eduksi.

Seuraamuskytymyksiä koskevaa selvitystä (mielentilatutkimuksia, lausuntoja etc.) varsin moni tuomari ilmoitti määränneensä hankittavaksi tuomioistuinaloitteisesti.

Kysely osoittaa, että tuomioistuimen aloitteellisuus näytön hankinnassa syyllisyyskysymyksen osalta on peräti harvinaista.

**JUTTujen HALLINNOINTI
(CASE MANAGEMENT)
LAAJOISSA RIITA-
ASIOISSA (uusi)**

Työryhmän 4/2001 raportti

Työryhmän jäsenet:

käräjätuomari Markku Stenfors,
puheenjohtaja
laamanni Lars Lindh
laamanni Juha Tervo
käräjätuomari Yrjö Korhonen
käräjätuomari Pekka
Louhelainen
käräjätuomari Reetta Löija
käräjätuomari Risto Orispää
käräjätuomari Maija-Liisa
Riepula
käräjätuomari Matti Ylianunti
hovioikeudenneuvos Eero
Yrttiaho
viskaali Janne Anttila

1. Yleistä

Vuoden 1993 lopulla tuli voimaan riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn uudistus. Uudistuksen toteutumista on seurattu ja siihen liittyy hallituksen esitys (HE 32/2001) laiksi oikeudenkäymiskaaren ja eräiden muiden lakien riita-asiain valmistelua, pääkäsittelyä sekä hakemusasioiden käsittelyä koskevien säännösten muuttamisesta.

Muutoksen tarkoitus on saada riita-asiain oikeudenkäynnistä tehokkaampi siten, että valmistelu ja pääkäsittely vaiheistuisivat paremmin ja oikeudenkäynnit halpenisivat.

Tavoitteena on, että oikeudenkäynnit muodostuisivat nykyistä joutuisammiksi ja tarkoituksenmukaisemmiksi asianosaisten oikeusturvasta tinkimättä.

Laaturyhmän tavoitteet ovat samat kuin edellä mainitut huomioon ottaen nykyinen lainsäädäntö ja sen aikana muodostuneet käytännöt.

Tilastoinnin mukaan vuonna 1998 suullisessa valmistelussa päättyneiden laajojen riita-asioiden keskimääräinen käsittelyaika oli 9,4 kuukautta ja pääkäsittelyssä ratkaistujen asioiden 14,7 kuukautta. Vastaavaa täsmällistä tietoa ei vuoden 2000 tilanteesta nyt ole käytettävissä, mutta vuoden 2000 laajojen riita-asiain ratkaisuaikamediaani koko maassa on 7,5 kk.

Tilastoinnin mukaan riita-asioiden osalta pääkäsittelyssä loppuun käsitellyistä muista kuin huoneenvuokra-asioista noin 90 % ratkaistaan valmistelun yhteydessä pidettävässä yhden tuomarin kokoonpanossa. Kolmen tuomarin kokoonpanon käyttö on siten harvinaista.

Tilaston mukaan noin 50 % laajoista riita-asioista päättyy kirjallisessa valmistelussa ja lopuissa on siis istunto.

Vuoden 2000 tilastojen mukaan ratkaisuja laajoissa riita-asioissa, joista on valitusoikeus, on ollut 3.328 kappaletta ja

niistä on valitettu 1.605 tapauksessa eli valitusprosentti oli 48 ja vastaavat luvut Rovaniemen hovioikeuspiirissä: ratkaisuja 252, valituksia 105 eli valitusprosentti n. 42.

Rovaniemen hovioikeuden vuoden 2000 tilaston mukaan laajoja riita-asioita on käsitelty hovioikeudessa yhteensä 249 ja niistä perusteluja ja lopputulosta on muutettu 26 (10 %) tapauksessa näytön uudelleen arvioinnin vuoksi ja 34 (14 %) tapauksessa muusta syystä ilmeisesti mm. oikeudellinen arviointi.

Tilastoista voinee vetää sen johtopäätöksen, että käsittelyajat ovat pitkäköjä jutuissa, jotka menevät tuomioon saakka. Kolmen tuomarin kokoonpanoa käytetään vähän. Kaikista valituskelpoisista asioista muuttuu hovioikeudessa verrattain vähäinen osa.

2. Käräjäoikeuden hallinto

2.1. Hallinto yleensä

Kari Kiesiläinen on artikkelissaan: Juttujen hallinnointimenetelmä käsittelyaikojen lyhentämiseksi tuomioistuimissa (Lakimies 78/2000 s. 1325-1335) käsitellyt mm. tehokkaan tuomioistuimen avaintekijöitä.

Artikkelin mukaan tuomioistuinkohtaiset erot tehokkuudessa eivät välttämättä selity juttujen määrällä tai niiden vaikeusasteella. Tehokkaat tuomioistuimet käsittelevät niin vakavat kuin vähemmän vakavat asiat nopeasti. Hitaat tuomioistuimet ovat hitaita kummankin tyyppisissä jutuissa.

Yksi tärkeimmistä eroista on tuomioistuimen johtaminen, joka vaikuttaa ratkaisevasti työntekijöiden asennoitumiseen työhönsä.

Johdon ja hallinnon tehtävä on asennoitumisen eli halutun "käräjäkulttuurin" luomisen lisäksi tavoitteiden, standardien ja

kriteereiden asettaminen henkilökunnalle sekä lainkäyttötoiminnalle. Asetettujen tavoitteiden toteutumista tulee jatkuvasti seurata. Erityistä huomiota tulee kiinnittää viivettä aiheuttaneisiin tekijöihin kuten mm. tuomarien valmiuksiin ja koulutukseen, joista hallinnon tulee pitää huolta.

Tasainen työnjako ja delegointi luovat tehokkuutta. Tuomarin toimenkuva tulee puhdistaa sellaisista tehtävistä, jotka joku toinen tuomioistuimessa voi tehdä. Tämä korostaa muun henkilökunnan merkitystä ja tulee ottaa huomioon mm. henkilöiden valmiuksissa ja koulutuksessa.

Näiden artikkelin yleisluontoisten huomioiden johdosta voidaan todeta, että laajojen riita-asiain osalta tuomioistuimen sisäinen tehtävien jako tuomareiden kesken (tuomarin valmiudet) ja muun henkilökunnan osallistuminen tulee olla tarkoituksenmukaisesti järjestetty. Myös tavoitteet tulee asettaa ja niiden seurannan tulee olla jatkuvaa ja mahdollisiin ongelmiin on heti puututtava.

2.2. Tuomarien yhteistyö

Tällä hetkeltä näyttäisi siltä, että käräjäoikeusuudistus on ollut ainakin siltä osin tehokas, että jokainen tuomari käsittelee juttujaan yksin. Tästä on se haittapuoli, että käräjäoikeuden tuomareiden yhteistä tietotaitoa ja kokemusta ei käytetä riittävästi hyväksi.

Laajoja riita-asioita ratkaisevien tuomareiden yhteiset "epäviralliset" palaverit yksittäistenkin juttujen osalta olisivat hyödyllisiä. Kokemusten vaihto sekä jutun eteenpäin viemisessä että materiaalisessa ratkaisussa tulisi mahdolliseksi. Samassa yhteydessä voitaisiin arvioida mahdollisesta kolmen tuomarin kokoonpanosta saatavia hyötyjä ja haittoja.

Päällekkäistä työtä voitaisiin näin välttää ja varmistaa ratkaisun "oikeasuuntaisuutta". Jutun käsitteleminen ei olisi enää niin yksin tapahtuvaa kun se tällä hetkellä tuntuu olevan.

2.3. Rikos/riita-asiat

Kokemus on osoittanut, että tuomarien käsitellessä sekä rikos- että riita-asioita, riita-asiat saattavat jäädä helposti rikosasioiden "jalkoihin". Ehkä rikosasiat on totuttu käsittelemään riita-asioita nopeammin sen vuoksi, että niissä on vähemmän etukäteistyötä ja riita-asioissa harvoin on mitään määräaikaa.

Juttujen hallinnoinnin kannalta tulisi riita-asiat asettaa kiireellisyysjärjestyksessä samaan asemaan kuin rikosasiat.

3. Tuomarin hallinnointi

Kiesiläisen mukaan jutun hallinnointi perustuu viiteen perusajatuksen: (1) tuomioistuimen harjoittamaan tiukkaan kontrolliin, joka alkaa heti asian vireilletulosta ja (2) on jatkuvaa; (3) tiukkaan aikataulutukseen jutun käsittelyssä; (4) asiamiesten myötävaikutukseen; (5) odotukseen, että oikeudenkäyntita- pahtumissa pysytään odotetussa aikataulussa.

3.1. Kirjallinen valmistelu

3.1.1. Haastehakemus ja haaste

Haastehakemuksen tulee olla yksilöityjen vaatimusten mukainen. Jos haastehakemus on puutteellinen, sitä tulee täydentää.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen selvityksen mukaan täydentämiskehotuksia käytetään tuomioistuimen näkökulmasta kohtalaisesti, mutta asianajajien mukaan harvoin.

Ero käsityksissä johtunee siitä, että asianajajien haastehakemukset ovat kuitenkin jo parantuneet niin, että yleensä syytä täydennyskehotukseen ei ole, mutta kansalaisten haastehakemukset ovat usein sellaisia, että niitä on täydennettävä.

Haastehakemusten täydentämiseen on siis suhtauduttu yleensä pidättyvästi ja tulee suhtautuakin.

Asianajat ovat katsoneet, että he joutuvat tekemään turhaa työtä ja varustautumaan kaikkeen, kun vastapuolen kantaa ei vielä tiedetä. Näin ollen "liian" täydellisen haastehakemuksen vaatiminen aiheuttaisi mahdollisesti turhaa työtä ja kustannuksia sekä viivettä. Valmisteluistunnossa on hyvä tilaisuus "korjata" tilannetta vielä monelta osin.

On todettukin, että käytännössä haastehakemukset ovat usein liian seikkaperäisiä tosiseikoiltaan ja seikat, joihin vaatimus perustuu, esitetään liian laajana selostuksena, mihin sekoitetaan myös todistelua. Haastehakemuksessa voidaan lisäksi ennakoida, mitä vastapuoli tulee väittämään. Tästä kaikesta seuraa, että pitkä, yksityiskohtia sisältävä haastehakemus on omissaan aiheuttamaan sen, että vastaaja vastaa kaikkiin epäolennaisiin seikkoihin.

Miten välttää tilanne, ettei kirjallinen valmistelu suistu tällaisessa tilanteessa heti hallitsemattomaksi? Haastehakemuksen täydennyttäminen ei tuone selkeyttä asiaan.

Tilanteen hallitsemiseksi voi laatia haastehakemuksesta yhteenvetoa tai myöhemmin yhteenvetoon siirtyvää muistiota, jossa siis on vastaamisen kannalta vain olennainen. (Kts. esimerkki työryhmän III loppuraportissa laatutavoitteet vuodelle 2001). Tämän muistion sisältöä voi käyttää haasteen laatimiseksi tavanomaisesta haastepohjasta poikkeavaksi niin, että haasteessa on esitetty täsmennetyt kysymykset, joihin vastaaminen riittää käsittelyn eteenpäin viemiseksi.

Toinen vielä "tiukempi" menettely on vastaajan kutsuminen vastaamaan istuntoon tai OK 5:18 tarkoitettuun neuvottelutuntoon. Istunnossa kirjallisen valmistelun täsmentäminen on mahdollista sekä haastehakemuksen sisällön että vastapuolen vastauksen osalta niin, että turhat rönsyt on mahdollista karsia ja vastaaja vastaa sen jälkeen kirjallisesti vain yhdessä todettuihin olennaisiin seikkoihin.

Tässä vaiheessa eli haastetta annettaessa on kantajapuolelle syytä ilmoittaa käsittelijät, tuomari ja sihteeri.

Juttu voidaan myös aikatauluttaa jo tässä vaiheessa eli ehdotus aikataulusta kantajalle ja haasteen yhteydessä vastaajalle. Vastauksen määräaika on yleensä 14-21 päivää. Aikatauluttamisessa on otettava huomioon, että vastaajalle joudutaan jopa aika usein antamaan lisäaikaa. Jutun laadusta riippuen vastaajan vastauksen johdosta on jutun "jalostamiseksi" joskus tarve vielä pyytää kantajan lausuma vastaajan väitteistä. Näiden vuoksi valmisteluistunnon päivä, useampia vaihtoehtoisia päiviä, tulee ehdottaa riittävän pitkälle vireilletulosta noin 2-3 kuukautta ja pääkäsittely siitä yleensä maksimissaan 14 päivän päähän.

Kokemus on osoittanut, että tässä vaiheessa aikatauluttaminen onnistuu yleensä hyvin, koska esim. asiamiesten almanakoissa on vielä tilaa, asianosaiset voivat järjestää päivät ja todistajienkin kanssa alustavaan ajankohdan sopimiseen on hyvin aikaa. Joka tapauksessa mahdolliset esteet ehdotetuille päiville tulevat hyvissä ajoin tietoon. Tuomarin ja sihteerin työn kannalta käsittelyjen mahdollisimman pitkälle ennakoiminen on töiden ja ajankäytön suunnittelun osalta tärkeää.

Yhteenvedon laatiminen on hyvä aloittaa tässä vaiheessa. Yhteenvedosta tulee tässä vaiheessa lyhyt, koska vastapuolen kanta ei ole tiedossa, ja siihen tulee siis vain vaatimukset ja olennaiset kanneperusteet. Yhteenvetoa voi tuomari laatia haastehakemusta tarkistaessaan tai sitä voi laatia myös sihteeri.

Hyvä tapa vaatii, että vastaukselle varatun määräajan pidentyksestä ilmoitetaan kantajalle varsinkin, jos jutun käsittelyä ei ole aikataulutettu.

3.1.2. Vastaus

Vastauksen saapumisen jälkeen on jutun käsittelyn aikataulu tehtävä valmistelun ja pääkäsittelyn osalta ja myös yhteenve-

toa laadittava. Käytäntö on osoittanut, että jutun hallinnointi ja hallinta riippuu näistä toimista.

Vastauksen jälkeenhän yleensä voi todeta jutun riidattomat ja riitaiset seikat sekä mahdolliset vielä selvittämättä olevat seikat. Nämä asiat tulevat parhaiten esille yhteenvetoa laadittaessa. Tällöin on myös helppo havaita täytyykö kirjallista valmistelua vielä jatkaa vai voiko jo siirtyä valmisteluistuntoon. Kummassakin tapauksessa jutun aikataulun voi lyödä lukkoon asianosaisten kanssa.

Yleensä ainakin asianajajat toimittavat suoraan vastapuolelle vastauksen liitteineen. Tämä on kuitenkin syytä varmistaa ja ellei näin ole, toimitettava asiakirjat vastapuolelle.

3.1.3. Kirjallisen valmistelun jatkaminen

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen selvityksestä ilmenee, että kirjallisen lausuman pyytäminen on tavanomaisempaa kuin esimerkiksi haastehakemuksen täydennyspyyntö. Selvityksen mukaan tuomarit korostavat lausumapyynnön perusteena asian selvittämistä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sekä jutun hallintaa. Asianajajat katsovat osittain, ettei lausumapyynnöille aina ole ollut selkeää syytä. Kirjallisen valmistelun johtaessa kaavaan haastehakemus, haastehakemuksen täydentäminen, kirjallinen vastaus ja vielä kirjalliset lisälausumat, ollaan lähellä sitä, että menettely on liian pitkälti kirjallista, ja tilannetta, joka on omiaan pitkittämään oikeudenkäyntiä ja lisäämään kustannuksia. Tällainen menettely voi laajassa ja vaikeassa asiassa olla kuitenkin tarpeellinen.

Edellä oleva kappale on suora lainaus mainitusta hallituksen esityksestä ja se on sellaisenaan otettu tähän, koska kokemuksen mukaan tämä vaihe on jutun hallinnoinnin kannalta juuri yksi kriittisimmistä.

Yleensä jutun kirjallisen valmistelun jatkaminen vastauksen jälkeen ei enää tuota sellaista lisäselvitystä, että se edistäisi

käsittelyä paremmin kuin valmisteluistunto. Poikkeuksena on tietysti summaarisesta laajaksi muuttunut juttu.

Tässä yhteydessä on korostettava yhteenvedon merkitystä. Sen laatimisella tuomari voi lähes aineistosta kuin aineistosta selvittää itselleen riidattomat ja riitaiset seikat sekä seikat, joiden selvittäminen (tuomarilla selvitysvelvollisuus) katsotaan tarpeelliseksi. Näiden kaikkien läpikäyminen tapahtuu parhaiten valmisteluistunnossa eli asianosaisten yhtäaikaa läsnä ollessa.

Tämän vuoksi kirjallisen valmistelun jatkamiseen on suhtauduttava kielteisesti. Asianosaisilta voi kysyä puhelimitse miten valmistelua tulisi jatkaa. Tällainen neuvottelu asianosaisten kanssa voi muutoinkin olla hyödyllinen esim. sovinnon mahdollisuuden tiedustelemiseksi.

Kirjallisen lisälausuman pyytäminen edellyttää, että on selvittävä kantajan suhtautuminen vastaajan ilmoittamiin perusteisiin, jotta pidettävää valmisteluistuntoa ei tarvitse lykätä sen vuoksi, että vastaaja ei tiedä, miten kantaja väitteisiin suhtautuu. Lisälausuma on pyydettävä yksilöityyn ja täsmälliseen kysymykseen.

Esimerkkinä tilanteesta, jossa kirjallinen valmistelu vastauksen jälkeen on vielä aiheellista, voi olla kuittausvaatimuksen sisältävä vastaus taikka työsuhteen päättämisasia, jossa työntekijäkantajalla ei ole tarkkaa tietoa päättämisen täsmällisistä perusteista ja vastauksessa ne kerrotaan. Tällöin on kantajan kirjallinen lausuma tarpeen työsuhteen päättämisen perusteista eli jutun peruskysymyksistä ja suoraan näyttöön vaikuttavista seikoista.

Poikkeuksellisen laajassa ja monisärmäisessä jutussa on käytännössä menetelty niin, että kuten edellä on mainittu haastehakemukseen on pyydetty vastaamaan valmisteluistunnossa taikka sitten valmisteluistunto on pidetty vastauksen jälkeen, vaikka on selvää, ettei asiaa istunnossa voida valmistella niin, että siirrytään sen jälkeen pääkäsittelyyn. Tällaisessa "väli-istunnossa" asiaa on selvitetty niin, että sen jälkeen siirtyminen

takaisin kirjalliseen valmisteluun voi tapahtua täsmennetyin kysymyksin. Tämä tuo jutun käsittelyyn enemmän jänteveyttä kuin pelkkä kirjallinen valmistelu, jossa on vaarana, etteivät kysymykset riittävästi täsmenny, lausumat sisältävät toistoa ja lausumat "kulkevat toistensa ohi". Ajan ja kustannusten säästökin on huomattava. Selvää on, että "väli-istuntoon" on valmistauduttava yhtä huolella kuin lopulliseen valmisteluistuntoon. Sovinnon mahdollisuuskin on huomattavan paljon suurempi kuin muutoin, koska kaikille "väli-istunnossa" viimeistään valkenee mikä juttu on.

Asianosaisille on syytä ilmoittaa, mikäli kirjallista valmistelua jatketaan ja edelleen on varmistettava, että vastapuoli saa aina kirjallisen materiaalin.

3.2. Suullinen valmistelu

3.2.1. Yhteenvedo

Suullinen valmistelu on tarkoitus pitää yhdessä istunnossa. Yhteenvedon laatiminen on laissa jätetty harkinnanvaraiseksi. Yhteenvedon laatiminen jo kirjallisen valmistelun jälkeen on kuitenkin välttämätöntä, jotta valmisteluistunto voidaan pitää yhtenä istuntona.

Yhteenvedo on välttämätön tuomarin jutun hallinnan ja erityisesti riidattomien ja riitaisten seikkojen toteamisen sekä tuomarin selvittämisvelvollisuuden kannalta. Yhteenvedo palvelee myös myöhemmin laadittavan tuomion kirjoittamisessa.

Yhteenvedolla on ratkaiseva merkitys asianosaisten kannalta. Siitä he voivat todeta, onko tuomari ymmärtänyt jutun kaikki vaikuttavat seikat niin kuin on tarkoitettu. Yhteenvedo on tämän vuoksi oikeusturvan kannalta olennainen.

Yhteenvedon tulee sisältää myös ilmoitetut todisteet ja mitä niillä näytetään toteen. Verrattaessa riidattomia ja riitaisia seikkoja todisteisiin voidaan yhteenvedon nojalla arvioida to-

disteiden tarpeellisuus ja selvittää se myöhemmin valmisteluistunnossa. Tällä tavoin on mahdollisuus estää tarpeetonta todistelua.

3.2.2. Valmisteluistunnon valmistautuminen

Edellä on jo pyritty korostamaan jutun aikataulutuksen tärkeyttä jutun eteenpäin viemiseksi. Tässä vaiheessa ei siis yleensä ole enää kysymys päivän määräämisestä valmisteluistunnolle eikä pääkäsittelylle.

Tässä vaiheessa, jollei sitä ennen ole tehty, on selvitettävä asianosaisten tai asianosaisten edustajien henkilökohtainen läsnäolo valmisteluistunnossa. Jutun selvittäminen tai mahdollinen sovinnon aikaansaaminen ja vahvistaminen voi edellyttää henkilökohtaista paikallaoloa tai ainakin olemista puhelimella tavoitettavissa.

Kutsut valmisteluun ja pääkäsittelyyn toimitetaan kirjallisesti, vaikka päivät on jo määrätty.

Jutussa, jossa voi selvästi havaita, että kirjallinen valmistelu on onnistunut eli jutun riitakysymykset ja niiden vaatima näyttö on asianosaisille ja tuomarille selvä, on tarkoituksenmukaista sopia asianosaisten kanssa menettelystä niin, että välitön pääkäsittely voidaan pitää heti valmistelun päätyttyä.

Edellä on korostettu yhteenvedon merkitystä. Yhteenvedossa tai sen yhteydessä toimitettavassa erillisessä "kysymysluettelossa" on esitettävä seikat, joiden selvittämistä tuomari pitää tarpeellisena. Tällaisia voi olla esim. epäselväksi tai täsmennyttömäksi jäänyt väittäminen tai vetoaminen.

Yhteenvedo ja kysymykset on toimitettava asianosaisille hyvissä ajoin ainakin kutsujen yhteydessä eli useita päiviä ennen valmisteluistuntoa, jotta istunnon sujuminen yllätyksittä ja suullinen valmistelu yhdessä istunnossa onnistuu.

Viimeistään tässä vaiheessa on selvitettävä myös kokoonpano-vaihtoehtoa. Parasta olisi, jos kolmen tuomarin kokoonpanon käyttäminen pystyttäisiin arvioimaan jo haastehakemuksen perusteella ja arvioimaan jutun aikataulu mahdollisesti erilaiseksi kuin yhden tuomarin kokoonpanossa käsiteltäessä. Tällöin muutkin tuomarit kuin valmisteleva voisivat halutessaan ottaa osaa valmistelun suunnitteluun ja ainakin istuntopäivien määrämiseen jo alkuvaiheessa.

Joka tapauksessa kirjallisen valmistelun perusteella voi arvion suorittaa ainakin siitä onko juttu selvä. Kokoonpanoa on hyvä tiedustella asianosaisilta laajahkoissa (intressi, näyttö) jutuissa tässä vaiheessa, jotta pääkäsittelyn ajankohtaa voi täsmentää.

3.2.3. Valmisteluistunto

Kirjallisesta valmistelusta laaditun yhteenvedon ansiosta asianosaisilla ja tuomarilla on yleensä hyvä käsitys jutun ratkaisuun vaikuttavista oikeuskysymyksistä, näyttötaakasta, näytön mahdollisuuksista ja näihin nähden myös ratkaisuvaihtoehtoista. Tässä vaiheessa, siis ennen varsinaiseen valmisteluun ryhtymistä, on istunnossa otettava esille sovinnon mahdollisuus ja pyrittävä saamaan selville ainakin sovinnon "haarukka" eli millä edellytyksillä sovinto olisi mahdollinen. Tämä alkukeskustelu voi vaikuttaa valmisteluistunnon painotuksiin, niiden seikkojen erityiseen esille ottamiseen ja niistä keskustelemiseen, jotka näyttäisivät olevan sovinnon esteenä.

Varsinainen valmistelu käy parhaiten läpikäymällä yhteenve-to. Tällä tavoin tuomarin aktiivinen rooli jutun käsittelyssä korostuu. Tuomarihan on kiteyttänyt jutun yhteenve-toon ja siinä todennut jutun riidattomat ja riitaiset seikat sekä etukäteen tiedottanut asianosaisille tuomarin mielestä epäselviksi jääneet seikat. Istunnossa käytävässä vuoropuhelussa nämä seikat "kirkastuvat" asianosaisille ja tuomarille. Tämän jälkeen jutussa ei pitäisi olla mitään asiaan vaikuttavaa käsittelemätöntä seikkaa.

Jutun hallinnointi edellyttää myös todisteiden tarkkaa ja täsmällistä läpikäymistä istunnossa. Jutusta on karsittava ne todisteet niin kirjalliset kuin varsinkin henkilötodistajat, jotka eivät asian riidattomuuden tai näyttötaakkasäännösten vuoksi ole tarpeellisia. Tällä varmistetaan pääkäsitteilyn hallittavuutta ja tiiviyttä.

Valmistelun tultua tähän pisteeseen on syytä taas palata sovinnon mahdollisuuteen. Nythän asianosaisille pitäisi olla selvillä jutun ratkaisuun vaikuttavat kaikki seikat. Puuttuu enää henkilönäytön sisältö ja riitakysymysten oikeudellinen arviointi. Tässä vaiheessa tuomarin rooli sovinnon aikaansaamiselle on parhaimmillaan. Usein valveutuneet asianosaiset pystyvät päättämään miten jutussa käy tai ainakin supistamaan vaihtoehdot vähiin. Jos asia näyttää tuomaristakin ilmeiseltä, sovinnosta keskustelemiselle ja siihen pääsemiselle on hyvät mahdollisuudet. Laki sallii myös sovintoehdotuksen tekemisen.

Jos kuitenkin sovinnon mahdollisuudet kariutuvat, sovitaan pääkäsitteilyä.

Ainakin tässä on otettava esille kokoonpanovaihtoehdot. Asianosaisilta on saatava selkeä kannanotto yhden/kolmen tuomarin kokoonpanosta. Oikeusturvan toteutumisesta tässäkin suhteessa ei saa asianosaiselle jäädä epäilyä.

Pääkäsitteilyn varmistamiseksi on sovittava tarkkaan siitä kutsuvatko asianosaiset itse vai kutsuuko oikeus todistajat. Jos on vähänkin epäilyä todistajan paikalle tulosta, on oikeuden kutsuttava todistaja.

Pöytäkirja valmisteluistunnosta syntyy parhaiten tekemällä se istunnossa yhteenvedon koneella olevaan pohjaan. Tällöin pöytäkirjaan tulee heti asianosaisten kuullen mahdolliset muutokset ja täydennykset ja se voidaan antaa vaikka heti istunnon päätyttyä.

Jos pöytäkirjan toimittaminen tapahtuu myöhemmin, se kuitenkin vastaa valmistelun jälkeen laadittavaa yhteenvedoa. Se on toimitettava hyvissä ajoin ennen pääkäsitelyä asianosaisille, koska heillä tulee olla tilaisuus lausua käsityksensä yhteenvedosta (pöytäkirjasta). Tällöin voi joutua varmuuden vuoksi varaamaan ennen pääkäsitelyä aloittamista vielä lyhyen ajan valmistelulle eli yhteenvedon (pöytäkirjan) tarkistamiselle. Näin varmistetaan, ettei valmistelun päättäminen heti istunnon päätteeksi aiheuta minkään seikan preklusiota ja tässä suhteessa aiheuta ongelmia.

3.3 Pääkäsitely

Pääkäsitelyssä ei yleensä hallinnon kannalta katsottuna ole ongelmia.

Yleensä on sovittu niin, että asianosaiset kutsuvat todistajansa. Etukäteen ei aina voida tietää onko joku todistaja tulossa vai ei.

Ainoat ongelmat ovatkin olleet todistajan saapumatta jääminen. Tätä ei voi pääkäsitelyä aloitettaessa aina edes tietää, koska todistajien kutsuminen on kelloitettu arvioitujen aikataulujen mukaan. Tämäkin ongelma yleensä ratkeaa juttua lykäämällä niin, ettei uutta pääkäsitelyä tarvitse pitää. (OK 6:10 ja 11)

Pääkäsitelyyn peruuttamisesta huolimattakin voidaan ottaa vastaan suullista todistelua ja asiaa joiltakin osin käsitellä. (OK 6:8)

Hyvä hallinnointi tietysti edellyttää, että tutkitaan mahdollisuudet tehdä aiotussa pääkäsitelyssä niin paljon kuin mahdollista ja siirtää pääkäsitelyä niin vähän kuin mahdollista.

Sovinnon mahdollisuuden läpikäyminen ennen varsinaisesti pääkäsitelyyn siirtymistä on paikallaan.

Samoin sovinnon mahdollisuutta on vielä tarkasteltava näytön vastaanottamisen jälkeenkin, koska silloin asianosaisilla on ainakin selvissä tapauksissa käsitys näyttökysymyksen ratkaisusta.

3.4. Tuomio

Tuomion voi julistaa heti pääkäsittelyn päätyttyä. Tämä lienee aika harvinaista nykyisin. Joskus kannattaa kuitenkin selvässä jutussa julistaa tuomio heti, niin että perustelut on ilmoitettu lyhyesti, mitä näytetty, millä perusteella ja mikä on johtopäätös sekä lopputulos. Heti käsittelyn jälkeen asia on kaikilla tuoreessa muistissa ja selvässä jutussa kaikille on lopputulos ilmeinen.

Muutoinhan tuomio on annettava kahdessa viikossa paitsi erityisestä syystä. Tuomion pystyy yleensä laatimaan kahdessa viikossa.

Tuomiota on jo hyvän matkaa kirjoitettu valmisteluistunnon pöytäkirjassa. Siinä ovat kanne, vastine ja luettelo todisteista. Joskus saattaa olla syytä tiivistää kannetta ja vastinetta niin, että tuomion muun osan kirjoittaminen selkiytyy olennaisen näytön ja vain tarpeellisten johtopäätösten ja oikeudellisten arvioiden suorittamiseksi.

Koska jutun asiakirjoissa ei periaatteessa ole muuta kuin asianosaisten kirjoitukset ja tarpeelliset kirjalliset todisteet, tulisi kaikista kirjallisista todisteista eli muista kuin kirjoituksista lausua tuomiossa jotakin. Samoin tulisi lausua jokaisesta henkilötodistajasta. Tämänkin vuoksi turhien todisteiden vastaanottaminen tulee torjua.

Tuomion laatimisen voi toivoa vaikuttavan hallinnointiin niin, että hyvin laadittu tuomio voisi jopa jäädä lainvoimaiseksi. Joka tapauksessa se vaikuttanee jutun hallinnointiin ainakin käsiteltäessä juttua hovioikeudessa.

4. Hallituksen esityksen tavoitteet

Edellä mainitun hallituksen esitystä valmistelleen työryhmän tavoitteet olivat erityisesti:

-laajentaa mahdollisuuksia ratkaista riita-asiat suoraan kirjallisen valmistelun jälkeen ilman pääkäsittelyä,

-tiukentaa valmistelun lykkäämistä koskevia säännöksiä siten, että valmisteluistuntoja ei pääsääntöisesti saisi olla kuin yksi,

-tehdä rajoitetusti mahdolliseksi siirtyä kirjallisesta valmistelusta suoraan pääkäsittelyyn,

-selvittää, onko tarpeen nimenomaisesti säätää laissa puhelimen käytöstä käräjäoikeuden valmistelussa, sekä

-selvittää, onko perusteltua lieventää preklusiosääntelyä käräjäoikeudessa.

5. Loppuyhteenveto

Edellä olevalla tavalla hallinnoiden laaja riita-asia on laaturyhmän käsityksen mukaan saatavissa päätökseen harvoja poikkeuksia (esim. erittäin laajat jutut, jutut, jotka vaativat välituomion tai osatuomion) lukuun ottamatta alle 6 kuukaudessa oikeusturvaa mitenkään vaarantamatta.

Edellä on hallinnointi käsitetty laajasti ja siihen otettu myös sovinnon aikaansaaminen, vaikka se kuuluukin oikeastaan enemmän materiaaliseen jutun hallintaan, mutta vaikuttaa myös käsittelyn nopeuteen ja asian ratkaisun kustannuksiin.

Laaturyhmä on halunnut korostaa seikkoja, joihin hallituksen esityksessäkin on puututtu.

Eryteisesti on haluttu korostaa jutun aikataulun laatimista jo heti alkuvaiheessa ja sen seuraamista ja siinä pysymistä, yhteen-

vedon keskeistä asemaa jutun hallinnassa ja sitä kautta hallinnoinnissa ja oikeusturvan takeena, valmistelun merkitystä käsittelyssä, koska valmistelu on oikeastaan jutun hallinnoinnin ja hallitsemisen kannalta tärkeintä. Yhteenveto ja valmistelu edesauttavat sovintoa/varmistavat hyvän tuomion. Lisäksi on pidetty silmällä yhteydenpitoa asianosaisiin.

Edellä luetellut hallituksen esityksessä olevat erityiset tavoitteet näyttäisivät olevan sellaisia, että niiden saavuttaminen nykyisen lain mukaankin on sopivin menettelytavooin mahdollista:

kirjallisen valmistelun jälkeen voi, jos asianosaisten kanssa sopii, kirjallisen valmistelun perusteella laatia tuomion ja pitää "muodolliset" valmisteluistunto ja pääkäsittely,

asian käsittely voidaan hoitaa niin, ettei valmisteluistuntoa tarvitse lykätä kuin poikkeuksellisesta syystä,

puhelin on jokapäiväinen työväline ja puhelinneuvottelun voi pitää, valmisteluistunnon voi pitää juuri ennen pääkäsittelyä,

preklusiosäännöt eivät suoranaisesti kuulu hallinnointiin, mutta ilmeisesti nyt voimassa olevia preklusiosääntöjä voidaan tulkita väljästi niin, etteivät ne aiheuta oikeudenmenetyksiä. Hallituksen esityksen mukaan suuntaus on tällainen.

6. Esimerkki riita-asioiden case managementistä tuomarisalla (kät Louhelainen/Oulu)

Lähtökohtana on yksittäisen jutun hallinnointi viiden perusajatuksen¹ pohjalta:

---

¹ perusajatusten formulointi on saatu K. Kiesiläinen "Asioiden käsittely ja hallinnointi" LM 78/2000 s 1331. Tämän mukaan asiamiehet tulkitsevat tuomarin henkilökohtaiset ominaisuudet, erityisesti "**päätäväisyyden**" (decisiveness), kaikkein tärkeimmäksi ominaisuudeksi, jolla on vaikutusta käsittelyajan pituuteen. Tähän onkin syytä yhtyä.

- 1) tuomioistuimen harjoittama tiukka kontrolli heti vireilletulosta alkaen
- 2) on jatkuvaa
- 3) tiukkaan aikataulutukseen jutun käsittelyssä
- 4) asiamiesten myötävaikutukseen (reasonable accommodation) ja
- 5) odotukseen, että oikeudenkäyntitapahtumissa pysytään asetussa aikataulussa

Käytännössä työtapa lähtee vanhoista tuomiokunnista tutustavasta laatia vuoden käsittävä **istuntolista** hyvissä ajoin etukäteen, yleensä edellisen vuoden syys - lokakuussa (LIITE 4.1). Istuntolista sisältää riita-asioiden istuntopäiväparit (valmistelu ja välitön pääkäsittely enintään 14 päivän sisällä), mahdolliset rikosistunnot sekä alustavasti tiedetyt lomat. Istuntolistan etuna on mm. helpottaa oman työn hahmottamista vuositasolla ja se, että yksittäisten juttujen hallinnointi voidaan sen pohjalta delegoida käräjäsihteerille.²

Kun uusi juttu saapuu ja on todettu sellaiseksi, että siitä voidaan antaa haaste, kantajan asiamieheltä tiedustellaan sopiiko seuraava vapaa päiväpari (käytännössä 2-4 kk haastehakemuksen saapumisesta) kantajalle. Tuolla tiedustelulla saadaan esitetty päivä sopimaan jo 50 prosentille asianosaisista. Mikäli näin sopii, annetaan seuraavanlainen **yksilöity haaste** (LIITE 4.2), jolla tuota päivää tarjotaan vastaajapuolelle³. Päivistä tehdään alustava merkintä TUOMAKSELLE. (Valokopio haasteesta lähetetään tiedoksi kantajalle, jolloin eri käsittelyaikailmoitusta ei tarvita.)

---

² On kuitenkin syytä huomata, että jäljempänä kerrottu hallinnointi ei välttämättä edellytä vuoden käsittävän istuntolistan laatimista, vaan ajantasalla oleva juttukirja, johon jutut päivitetään saapumishetkellä, on riittävä.

³ Se tehdään TUOMAS pohjaan seuraavalla lisäyksellä (LIITE 4.3).

Vastausaikana käytetään lähes aina 14 päivää tiedoksisaanista, koska kokemus on osoittanut, että huolimatta pyrkimyksestä määrätä yksilöllinen vastausaika jutun laadun mukaan, jatkoaikapyyntö yleensä aina esitetään, todennäköisesti siksi, että päämies on vasta tuossa vaiheessa hakeutunut asianajajan luokse. Kun siis vastaajan asiamies pyytää vastausajan pidentämistä, se myönnetään hänelle auliisti ja samalla tiedustellaan tarjotun päivän sopivuutta. Mikäli päivä ei jostain syystä sattuisi sopimaan, tiedustellaan välittömästi uusi sopiva päiväpari ja varmistetaan sen sopivuus kantajalle. Näin on molemmat asianosaiset saatu hyvin varhaisessa vaiheessa sitoutetuksi suunniteltuun käsittelyaikatauluun.

Kun vastaus on saapunut, asianosaisille lähetetään kutsua vastaava **ilmoitus** istunnoista (LIITE 4.4). Siihen voidaan liittää, mikäli vastaaja on haasteen yksilöinnin mukaisesti ilmoittanut jutun riidattomat ja riitaiset seikat, seuraava **lausumapyyntö** kantajalle (LIITE 4.5) sekä mahdolliset muut lausumapyynnot etukäteen tai istunnossa.

Ennen suullisen valmistelun istuntoa laaditaan kirjallisen valmistelun pohjalta luonnos istunnon pöytäkirjaksi, joka puheenjohtajan yhteenvedo -nimikkeellä (tai muistio jne.) pyritään toimittamaan asianosaisille noin viikkoa etukäteen (pohja LIITE 4.6). Tästä pöytäkirjaluonnoksesta saadaan sitten uuden riitaprosessin tärkein asiakirja: suullisen valmistelun (lopullinen) pöytäkirja, josta puolestaan saadaan tuomion kertoelma (resiitti).

Käytännössä tämänkaltainen työtapa mahdollistaa sekä asianosaisten että tuomarin kannalta hyvin juohean työtavan sekä hämmästyttävän nopean käsittelyajan, josta on leikattu pois kirjallisen vastauksen saapumisen ja käsittelypäivän sovittamisen välinen viive. Viimehetken peruutuksia sattuu yllättävän vähän. Siihen voi olla syynä osaksi se, että kun myös asiamies on joutunut kalenteriinsa varaamaan nuo päivät, peruuntumisesta aiheutuu myös hänelle palkatonta "tyhjäkäyntiä". Näin ollen asiamiehillä ja oikeudella on yhteinen intressi pyrkiä pysymään sovituissa aikatauluissa.

Summary

SUMMARY

Finland's northernmost court of appeal jurisdiction, consisting of the Rovaniemi Court of Appeal as a higher court and six district courts as lower courts, launched a quality project regarding the administration of justice in 1999. The aim of this quality project is to improve the quality of the work of the courts so that they can respond more effectively and with better results to the expectations of the citizens and society concerning the protection of law.

The quality project in the Rovaniemi Court of Appeal jurisdiction has and will be based on a new practice of discussion in which all the judges in the jurisdiction participate. In the future the intention is to invite other parties to the administration of justice, i.e. prosecutors, attorneys, legal aid counsels and others to participate in the discussion more extensively in those cases where the quality considerations affect their work. The representatives of the Ministry of Justice have contributed to the success of the quality project by ensuring the project and the courts in the jurisdiction have sufficient resources.

The quality project has progressed by selecting a few quality themes each year. In the selection, special attention has been paid both to the possibility of implementing the themes and to their topicality. After the selection, the themes have been dealt with in quality teams with all the justices of the district courts in the jurisdiction, representatives of the members and a rapporteur of the Court of Appeal as participants. At the annual quality seminar arranged in October or November the work of the quality teams has been taken up, and after a debate the judges have drafted their own opinion on the goals to be set for the following year. In November the Court of Appeal, the district courts and the Ministry of Justice have arranged result negotiations where these quality goals have been recorded in the agreement on result oriented management.

The implementation of the quality goals has been followed up by reporting the results in the quality seminar the following year and in the result negotiations. As early as when working on the quality themes plans have been made for the practical implementation of the follow-up and assessment. In practice the follow-up has been based on the self-assessment of the judges and on hearing the various interest groups concerned with the administration of justice. The Court of Appeal has also monitored the implementation of its quality goals and, if necessary, given feedback in its decisions and on its website, in informal contacts and first and foremost by participating in the quality discussions of the jurisdiction.

The independence of judges, also relative to court instances, has been guaranteed in the quality work. The judges themselves select the quality themes to be discussed and make suggestions for improvement of the quality goals. No outside forces can influence the choice of the quality themes nor the goals set. The discussion between the justices is general and voluntary.

In the publication at hand you will find the writings of chief judge Harri Mäkinen and president Esko Oikarinen on the background of the quality project as well as the final reports of four quality groups working in 2001. The themes of the quality groups were the follow-up of previous year's quality goals concerning the problems of argumentation management and the consistency in the punishment practices in relation to drug-related offences, and also the new quality goals set for the year 2002, i.e. the material process management in criminal matters and case management in extensive cases of litigation.

LIITTEET

1. Rovaniemen hovioikeuspiirin laatupäivillä hyväksytty taulukko soveltamisohjeineen seuraamusten määräämisestä rattijuopumusrikoksissa
2. Lainkäytön laadunparannushankkeen aikataulu 2001-2004
3. Kysely todistelun johtamisesta (taulukko)
4. Esimerkkiasiakirjat riita-asioiden case managementistä tuomaritasolla

LIITE 1

Rovaniemen hovioikeuspiirin laatupäivillä 25.-26.10.2001 hyväksyty taulukko soveltamisohjeineen seuraamusten määräämisestä rattijuopumusrikoksista

SEURAAMUSTEN MÄÄRÄÄMINEN RATTIJUOPUMUSRIKOKSISSA

Laatuhankkeen kehittämistyöryhmä 26.10.2001 (pj. Harri Mäkinen ja jäsenet Esko Oikarinen, Seppo Karvonen, Kauko Kempainen ja Antti Savela sekä hallintopäällikkö Kari Turtiainen)

SEURAAMUSSUOSITUSTAULUKKO NS. TYYPPITAPAUKSESSA

Rattijuopumus (RL 23:3; rangaistusasteikko sakkoa - 6 kk)

Veren alkoholi- pitoisuus (promillea)	Alkoholia litrassa uloshengitysilmaa (milligrammaa)	Rangaistus tyyppi- tapauksessa	Ajokielto tyyppi- tapauksessa
0,50	0,25	30 ps	2 kk
0,60	0,30	35 ps	
0,70	0,35	40 ps	3 kk
0,80	0,40	45 ps	
0,90	0,45	50 ps	4 kk
1,00	0,50	55 ps	5 kk
1,10	0,55	60 ps	
1,19	0,59	65 ps	6 kk

Törkeä rattijuopumus (RL 23:4; rangaistusasteikko 60 ps - 2 v)

Veren alkoholi- pitoisuus (promillea)	Alkoholia litrassa uloshengitysilmaa (milligrammaa)	Rangaistus tyyppi- tapauksessa	Ajokielto tyyppi- tapauksessa
1,20	0,60	20 pv vankeutta / 65 ps	6 kk →
1,30	0,65	25 pv vankeutta / 70 ps	
1,40	0,70	30 pv vankeutta / 75 ps	
1,50	0,75	35 pv vankeutta / 80 ps	
1,60	0,80	40 pv vankeutta	
1,70	0,85	45 pv vankeutta	
1,80	0,90	50 pv vankeutta	
1,90	0,95	55 pv vankeutta	
2,00	1,00	60 pv vankeutta	
2,10	1,05	65 pv vankeutta	
2,20	1,10	70 pv vankeutta	
2,30	1,15	75 pv vankeutta	
2,40	1,20	80 pv vankeutta	
2,50	1,25	85 pv vankeutta	
2,60	1,30	3 kk vankeutta	
2,70	1,35	3 kk 10 pv vankeutta	
2,80	1,40	3 kk 20 pv vankeutta	
2,90	1,45	4 kk vankeutta	
3,00 →	1,50 →	4 kk 15 pv vankeutta	

TAULUKON SOVELTAMISOHJEET

Rangaistuslajin valinta ja rangaistuksen mittaaminen

Kuten taulukossa on todettu, kunkin promilleryhmän yhteydessä esitetty suositus rangaistuksen määrästä ja ajokiellon pituudesta koskee rikosta, jota voidaan pitää ns. tyyppitapauksena. Tyyppitapauksellisuutta arvioitaessa huomioon on otettava kuljetetun ajoneuvon laatu, tieosuus, jolla kuljettaminen on tapahtunut (esimerkiksi pää- tai sivutie taikka piha-alue), ajomatkan pituus, muun liikenteen määrä, rikoksen tekoajankohta (viikonpäivä ja vuorokaudenaika) ja ajotapa (mahdolliset ajovirheet). Tyyppitapauksena tekoa voidaan pitää silloin, kun kuljettaminen on tapahtunut yleisellä tiellä muun liikenteen ollessa määrältään tavanomaista ja kun ajoneuvo on pysäytetty liikennevalvonnan yhteydessä.

Ks. KKO 1999:87, jossa A oli syylistynyt törkeään rattijuopumukseen kuljettamalla autoa aamuyöllä yleisellä tiellä lyhyen matkan veren alkoholipitoisuuden ollessa ainakin 2,07 promillea. Kysymys rangaistuksen mittaamisesta ja erityisesti rikoslain 6 luvun 4 §:n soveltamisesta, kun vankeusrangaistuksesta saattoi olla seurauksena, että A:n omistamalle yhtiölle myönnetty taksilupa peruutettaisiin määräajaksi tai kokonaan.

Huomionarvoista on, että mainituilla seikoilla voi olla merkitystä myös rikosnimikettä harkittaessa. Tapauksessa KKO 1995:27 teko, jossa oli kysymys lyhyestä ajomatkasta ajoneuvoliikenteeltä suljettuna olleessa pysäköintihallissa, arvioitiin veren alkoholipitoisuudesta (1,57 promillea) huolimatta rattijuopumukseksi. (Tämän ratkaisun perusteella johtopäätöksiä tehtäessä on otettava huomioon, että rikokseen sovelletun lain mukaan törkeän rattijuopumuksen alaraja oli 1,50 promillea.)

"Tavallisesta" rattijuopumuksesta tuomittava rangaistus on pääsääntöisesti sakko. Sen sijaan törkeässä rattijuopumuksessa ensisijainen seuraamus on vankeusrangaistus. Törkeissä rattijuopumuksissa sakkoa on syytä tuomita vain poikkeuksellisesti – esimerkiksi tilanteessa, jossa ensikertalaisen veren alkoholipitoisuus on alle 0,75 mg/l (1,50 promillea) ja teon kokonaisarvioinnissa päädytään siihen, että sakko on oikeudenmukainen rangaistus.

Rikoksen poikkeaminen tyyppitapauksesta joko vähemmän tai enemmän paheksuttavaan suuntaan otetaan huomioon mittaamalla rangaistus joko lievemmin tai ankarammin taulukkoa soveltaen.

Esimerkiksi mopoilijalle tai moottorikelkkailijalle rangaistus voidaan mitata taulukon osoittamaa lähtökohtaista rangaistusta lievemmin.

Rattijuopumusrikoksen uusijalle rangaistus mitataan taulukon osoittamaa lähtökohtaista rangaistusta ankarammin.

Esimerkiksi uusijan veren alkoholipitoisuuden ollessa 0,70 promillea rangaistuksen määrä voisi olla lähtökohtaisesti tuomittavan 40 ps:n sijasta 50 ps.

Vankeusrangaistuksen ehdollisuus

Ensikertalaisuus

Rikoslain 2 b luvun 1 §:n 1 momentin (520/2001) mukaan määräaikainen, enintään kahden vuoden vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi (ehdollinen vankeus), jollei rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisempi rikol-

lisuus edellytä ehdottomaan vankeuteen tuomitsemista. Lain mukaan ehdollisen vankeuden tuomitseminen on pääsääntö silloin, kun sille asetetut muodolliset edellytykset täyttyvät. Pääsäännöstä poikkeaminen ankarampaan suuntaan on perusteltava (ks. myös HE 177/2000 s. 12 ja 18).

Huomattava on, että edellä mainitun pykälän 2 momentin mukaan alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei kuitenkaan saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi.

Rattijuopumusrikoksissa lähtökohtana voidaan pitää sitä, että ainakin ensimmäisestä törkeästä rattijuopumuksesta tuomittava vankeusrangaistus on ehdollinen. Tosin jos veren alkoholipitoisuus on ollut 2,60 promillea tai enemmän, myös ensikertalaisen kohdalla tulee harkittavaksi vankeuden tuomitseminen ehdottomana (harkintakriteereinä siis rikoksen vakavuus ja rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys).

Uusiminen

Uusijoiden kohdalla seuraamusharkinnassa on otettava kantaa, edellä mainittujen kriteerien lisäksi, myös tekijän aikaisempaan rikollisuuteen. Tällöin lähtökohtana voidaan pitää sitä, että aikaisemmin tuomitun ehdollisen vankeuden koeajan loppupuolella tapahtuneesta toisesta (törkeästä) rattijuopumuksesta ei yleensä tuomita ehdotonta vankeutta. Sen sijaan tilanne voi olla toinen silloin, kun toinen teko on tapahtunut aikaisemmin tuomitun ehdollisen vankeuden koeajan alkupuolella. Luonnollisesti näistä lähtökohdista voidaan poiketa, jos arvioitavana olevan rikoksen muut olosuhteet, kuten esimerkiksi rikoksen vakavuutta ilmentävä veren alkoholipitoisuus, sitä edellyttävät.

Ks. vankeusrangaistuksen ehdollisuudesta/ehdottomuudesta:

KKO 1991:112 Syytetty oli ajanut autoa nautittuaan alkoholia niin, että hänen verensä alkoholipitoisuus oli ajon aikana ollut 2,86 promillea, ja käyttänyt kaupungin keskustassa 50 kilometrin nopeusrajoitusalueella 84 kilometrin tuntinopeutta. Syytetty tuomittiin ehdottomaan vankeusrangaistukseen, vaikkei häntä ollut vastaavasta rikoksesta aikaisemmin tuomittu.

KKO 1993:72 Syytetty oli kuljettanut autoa nautittuaan alkoholia niin, että hänen verensä alkoholipitoisuus välittömästi ajon jälkeen oli ollut 2,31 promillea, ja vääriä kaistaa ajamalla aiheuttanut vakavan vaaratilanteen. Hän oli vuotta aikaisemmin syyllistynyt törkeään rattijuopumukseen, josta hänet oli tuomittu ehdolliseen vankeusrangaistukseen ja oheissakkoon. Syytetty oli

hakeutunut alkoholisminsa vuoksi hoitoon ja rikosten vakavuuden johdosta oli ryhdytty irtisanomismenettelyyn hänen irtisanomisekseen vakinaisesta upseerinvirasta. Yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitämisen katsottiin vaativan rangaistuksen tuomitsemista ehdottomana. Ään.

Aiemmin tuomitun ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpano

Rikoslain 2 b luvun 5 §:n 1 momentin (520/2001) mukaan tuomioistuimien voi määrätä ehdollisen vankeuden pantavaksi täytäntöön, jos tuomittu tekee koeaikana rikoksen, josta tuomioistuimen harkinnan mukaan hänet olisi tuomittava ehdottomaan vankeuteen ja josta syyte on nostettu vuoden kuluessa koeajan päättymisestä. Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuimien voi myös määrätä ehdollisen vankeuden täytäntöön pantavaksi vain osaksi.

Rattijuopumusrikoksissa oikeuskäytäntö on vakiintunut sellaiseksi, että aiemmin tuomittu ehdollinen vankeusrangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön vain poikkeuksellisesti, vaikka laissa säädetty täytäntöönpanon edellytykset sinänsä olisivat olemassa.

Oheisseuraamukset

Rikoslain 2 b luvun 2 §:n 1 momentin (520/2001) mukaan, jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta, voidaan sen ohessa tuomita sakkoa tai, jos ehdollinen vankeus on vuotta pidempi, vähintään 20 ja enintään 90 tuntia yhdyskuntapalvelua.

Pykälän 2 momentin mukaan rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi koeajaksi valvontaan, milloin tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi sekä uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Oheissakkoa käytetään vakiintuneesti oheisseuraamuksena etenkin rattijuopumusrikoksissa. Oheissakon määrän osalta peukalosääntö on se, että päiväsakkojen lukumäärä on noin puolet vankeusrangaistuksen pituudesta päivinä (esimerkiksi 60 pv ja 30 ps).

Yhdyskuntapalvelun määrääminen oheisseuraamuksena rattijuopumusrikoksissa ajankohtaistuu vain poikkeuksellisissa tapauksissa rangaistuksen pituutta koskevan lisäedellytyksen (vuotta pidempi vankeus) vuoksi.

Ajokielto

Ajokiellon määrääminen

Tuomioistuimen on määrättävä rattijuopumukseen tai törkeään rattijuopumukseen syyllistynyt henkilö ajokieltoon tieliikennelain 75 §:n 1 momentissa ja 78 §:ssä säädetyllä tavalla. Tieliikennelain 78 §:n 1 momentin mukaan ajokielto määrätään olemaan voimassa enintään viisi vuotta. Tuomioistuimen päätöksessä on mainittava ajokiellon viimeinen voimassaolopäivä.

Viimeksi mainitun pykälän 3 momentin mukaan ajokiellon kestosta määrättäessä on otettava huomioon ne vaikutukset, jotka toimenpiteellä on ajokieltoon määrättävän toimeentuloon ja muihin olosuhteisiin. Ajokiellon kestosta määrättäessä on vähennyksenä otettava huomioon aika, jonka kuljettaja on ajokieltoon johtaneen teon vuoksi ollut ilman ajo-oikeutta, taikka katsottava ajokielto väliaikaisen ajokiellon pituuden vuoksi kokonaan kärsityksi.

Tosin tieliikennelain 78 §:n 4 momentin mukaan, jos moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajaa ei 75 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa tuomita teostaan rangaistukseen, ajokieltokin voidaan jättää määräämättä.

Käsillä olevassa taulukossa kunkin promilleryhmän yhteydessä esitetty suositus ajokiellon pituudesta koskee - edellä jo selostetulla tavalla - rikosta, jota voidaan pitää ns. tyyppitapauksena. Rikoksen poikkeaminen tyyppitapauksesta joko vähemmän tai enemmän paheksuttavaan suuntaan vaikuttaa myös ajokiellon pituuteen. Uusijoille määrättävä ajokielto mitataan taulukon osoittamaa määrää pidemmäksi.

Ajokiellon ehdollisuus

Tieliikennelain 79 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuin voi, jollei yleinen etu muuta vaadi, määrätä ajokiellon ehdollisena, jos ajo-oikeus on ajokieltoon määrättävälle ammatin takia välttämätön tai jos siihen on muu erityisen painava syy, eikä teosta ole aiheutunut vaaraa toisten turvallisuudelle. Ajokiellon tai väliaikaisen ajokiellon aikana taikka 2 momentissa tarkoitettuna koetusaikana tehdystä teosta ei voida määrätä ajokieltoa ehdollisena.

Pykälän 2 momentin mukaan ajokielto on ehdollinen tuomioistuimen asettaman määräajan (koetusaika), jonka pituus on vähintään vuosi ja enintään kolme vuotta. Koetusaika alkaa ehdollisen ajokiellon sisäl-

tävän päätöksen julistamisesta tai antamisesta. Tuomioistuimen päätöksessä on määrättävä ehdollisen ajokiellon koetusajan päättämispäivä.

Ajokiellon määrääminen ehdollisena edellyttää luotettavan selvityksen esittämistä ehdollisen ajokiellon edellytyksistä. Esimerkiksi työnantajan kirjallisiin todistuksiin on aihetta suhtautua kriittisesti.

Viimeksi mainitun pykälän 3 momentin mukaan tuomioistuimen on määrättävä ehdollisena määrätty ajokielto pantavaksi täytäntöön, jos ajokieltoon määrätty syyllistyy koetusaikana törkeään liikenneturvallisuuden vaarantamiseen, rattijuopumukseen tai törkeään rattijuopumukseen. Lainkohdan sanamuodon ("on määrättävä") mukaan tuomioistuimella ei ole harkintavaltaa aiemmin tuomitun ehdollisen ajokiellon täytäntöönpanemisen suhteen (vrt. aiemmin tuomitun ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta säädetyn rikoslain 2 b luvun 5 §:n 1 momentin sanamuoto "voi määrätä", joka jättää tuomioistuimelle harkintavaltaa).

Tosin tieliikennelain 79 §:n 3 momentin toisen virkkeen mukaan ehdollisena määrätty ajokielto voidaan jättää määräämättä pantavaksi täytäntöön, jos kuljettajaa ei tuomita rangaistukseen.

ROVANIEMEN HOVIOIKEUSPIIRIN TUOMIOISTUIMET
Lainkäytön laadunparannushanke

- [1] Ehdotus 3 v (kehittämisyöryhmä)
- [2] Suunnitelman hyväksyminen (johto)
- [3] Laatutyöryhmien asettaminen (HO presidentti)
- [4] Laatutyöryhmän työ ja raportit
- [5] Suunnitelman tarkistus (kehittämisyöryhmä)
- [6] Laatupäivät (tuomarikunta)
- [6.4] Uuden kehittämisyöryhmän pj:n valitseminen
- [7] Tulosneuvottelut (OM, KäO, HO)
- [8] Uusien laatutyöryhmien asettaminen (HO presidentti)
- [9] Uusi kehittämisyöryhmä kootaan (pj)

2001								2002					2003					2004			
[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]	[8]	[4]	[5]	[6]	[7]	[8]	[9]	[11]	[4]	[5]	[12]	[6]	[7]	[3]	
			[10]					[11]		[6.4]					[11]						

[10] Tuomarikoulu

[11] Laatutyötä tukevaa koulutusta

TYÖRYHMÄN 1/2001 RAPORTTI

LIITE 3

Todistelua Rovaniemen hovioikeuspiirissä koskeva kysely tuomareille, syyttäjille, asianajajille ja yleisille oikeusavustajille.

Ammattiryhmät	Asianajaja	Syyttäjä	Tuomari	Oikeus-avustaja	Yht.	%
Kyselyjä lähetetty/palautettu						
lähetetyt kyselyt	72	27	36	27	162	100
vastauksia palautettu sähköpostitse	6	5	6	2	19	11,7
vastauksia palautettu faxilla	5	1	6		12	7,4
vastauksia palautettu postitse	3	6	15	4	28	17,3
palautetut vastaukset yhteensä	14	12	27	6	59	36,4
ei palautettu	58	15	9	21	103	63,6

Montako kertaa viimeisen vuoden aikana ollut

riita-asian pääkäsitellyssä	Asianajaja	Syyttäjä	Tuomari	Oikeus-avustaja	Yht.
1-5 kertaa	8	2	5	4	19
5-10 kertaa	5		8	1	14
yli 10 kertaa	1		12	1	14
rikosasian pääkäsitellyssä					
1-5 kertaa	7		1		8
5-10 kertaa		2	2	4	8
yli 10 kertaa	6	10	23	2	41

Tarpeettoman todistelun epäminen Riitaprosessi

Riitaprosessi	aina tai lähes aina %	usein %	joskus %	hyvin harvoin tai ei koskaan %
- asianosaiset ilmoittavat todisteet ja todistusteemat jo kirjallisessa valmistelussa	47	49	4	0
- puheenjohtaja tekee yhteenvedon riitakysymyksistä	55	23	9	13
- todisteet ryhmitellään riitakysymyksittäin	21	28	38	13
- puheenjohtaja osallistuu todistusteemojen määrittelyyn	19	38	23	19
- todisteiden todistusarvosta keskustellaan	9	27	44	20
- asianosaiset luopuvat jostakin todisteesta	9	48	39	4
- puheenjohtaja epää jonkin todisteen käyttämisen	2	2	36	60
- oikeudenkäyntiaineistoksi otetaan ns. harmaata kirjallista aineistoa	31	24	27	18
- käräjäoikeus nimeää kuulusteltavat asiantuntijat (OK17:44§)	15	5	2	78
- asianosaiset nimeävät asiantuntijat (OK17:55§)	35	23	25	18

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva prosessi

	aina tai lähes aina	usein	joskus	hyvin harvoin tai ei koskaan
	%	%	%	%
Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva prosessi				
-sosiaalilautakunnalta pyydetään selvitys	74	19	7	0
- sosiaalilautakunnan selvitys pyydetään yksilöidyistä kysymyksistä	20	17	44	20
-selvityksen tekijöitä kuullaan todistajina	5	17	45	33
- mielipidetodistelua otetaan vastaan	12	15	51	22

Rikosprosessi

Rikosprosessi	aina tai lähes aina	usein	joskus	hyvin harvoin tai ei koskaan
	%	%	%	%
- vastaajan pääkuulustelun aloittaa				
vastaajan avustaja	12	18	35	35
virallinen syyttäjä	39	18	24	18
puheenjohtaja	28	11	25	36
- todistusteemaksi ilmoitetaan ja hyväksytään "Tapahtumainkulku"	28	30	26	17
- esitutkinnan suorittanutta kuulustelijaa kuulustellaan todistajana	0	2	36	62
- vastaajalta pyydetään kirjallinen vastaus ennen pääkäsitelyä	33	33	27	7
-todistajia nimetään vielä pääkäsitelyssä	0	7	51	42
- esitutkintaa täydennetään, jos asian vireille tulon jälkeen nimetään uusi todistaja	22	20	33	24
- esitutkintapöytäkirjaan merkitään asianosaisten ja todistajien lisäksi ne muut henkilöt, joita on kuultu ja mitä on kuulemisessa on tullut esiin	17	27	31	25

Todistelun vaiheistaminen ja kysymysten esittäminen

2. Todistelun vaiheistaminen ja kysymysten esittäminen	aina tai lähes aina	usein	joskus	hyvin harvoin tai ei koskaan
	%	%	%	%
- jako pääkuulusteluun, vastakuulusteluun ja täydentävään kuulusteluun toteutuu	29	51	14	7
-todistajien kuulustelu aikataulutetaan	29	41	15	15
- pääkuulustelussa sallitaan esittää johdattelevia kysymyksiä	2	8	42	47
- asiassa ilmoitettujen todistusteemojen ulkopuolelle meneviä kysymyksiä sallitaan esittää	15	42	36	7
- kiellettyjä tai muuten sopimattomia (painostavia, vaativia, loukkaavia, eksyttäviä tai uuvuttavia) kysymyksiä sallitaan esittää	0	12	39	49

Kirjallisten todisteiden läpikäynti ja esitutkintapöytäkirja

3. Kirjallisten todisteiden läpikäynti ja esitutkintapöytäkirja

	aina tai lähes aina %	usein %	joskus %	hyvin harvoin tai ei koskaan %
- kirjalliset todisteet luetaan niiltä osin kuin ne halutaan oikeudenkäyntiaineistoon	67	21	10	2
- jos esitutkintapöytäkirjaan merkittyyn lausumaan vedotaan, se otetaan vedotulla osin kirjalliseksi todisteeksi	17	15	21	47
- jos esitutkintapöytäkirjaan merkittyyn lausumaan vedotaan, se otetaan lukemalla vedotulla osin oikeudenkäyntiaineistoksi	62	25	5	7
- esitutkintapöytäkirjan ottaminen oikeudenkäyntiaineistoksi tapahtuu pääkuulustelussa	11	26	36	26
- esitutkintapöytäkirjan ottaminen oikeudenkäyntiaineistoksi tapahtuu vastakuulustelussa tai täydentävässä kuulustelussa	31	30	28	11
- jos todistaja ilmoittaa, että hän ei halua kertoa, puheenjohtaja pyrkii saamaan kertomuksen opastamalla kuulustelijaa ja todistajaa menettelystä ennenkuin esitutkintapöytäkirjaa ryhdytään lukemaan	31	19	30	20

Menettelytavoista informointi

4. Menettelytavoista informointi

	kyllä %	ei %		
- syyttäjille ja avustajille on annettu yhteisissä tapaamisissa yleisohjeita todistelumenettelystä (Vastaa kyllä tai ei)	79	21		
			aina tai lähes aina %	usein %
			joskus %	hyvin harvoin tai ei koskaan %
-syyttäjille ja asianosaisille/avustajille annetaan yleisohjeet ennen kuulustelua	36	7	21	36
- todistajaa informoidaan ja ilmapiiri "vapautetaan"	57	7	19	17

Todistelua koskeva koulutus

Vastaa alla oleviin kysymyksiin joko "kyllä" tai "ei".

	kyllä %	ei %
-tunnen tarvetta osallistua koulutukseen	95	5
- koulutus tulisi järjestää yhteiskoulutuksena tuomarien, syyttäjien ja avustajien kesken	100	0

TYÖRYHMÄN 4/2001 RAPORTTI

Esimerkkiasiakirjat riita-asioiden case managementistä
tuomarisalla (kät Louhelainen/Oulu)

- istunto luettelo
- haaste lisäyksineen riita-asiassa
- haastelisäysteksti
- istuntoilmoitusteksti
- lausumateksti kantajalle
- pöytäkirjapohja suullisen valmistelu-istunnolle

OULUN KÄRÄJÄOIKEUS

Istuntoluettelo 1.1. - 31.12.2000

14. osasto (KäT Louhelainen)

Osaston istuntopäivät: **ti, to** (lihavoitu luettelossa). Osaston istuntopaikat: Oulu (riita), Pudasjärvi (rikos)

===== = loma

_____ = päivystysviikko (nrot 1, 28 ja 40)

3.1. ma		1.2. ti	Val 3	1.3. ke	
4.1. ti		2.2. ke		2.3. to	PK 5
5.1. ke		3.2. to	PK 2	3.3. pe	
7.1. pe		4.2. pe		6.3. ma	Hiihto- loma
10.1. ma		7.2. ma		7.3. ti	
11.1. ti	Val 1	8.2. ti	Val 4	8.3. ke	
12.1. ke		9.2. ke		9.3. to	
13.1. to		10.2. to	PK 3	10.3. pe	
14.1. pe		11.2. pe		13.3.-ma	
17.1. ma		14.2. ma		14.3. ti	Val 7
18.1. ti	Tuomarik.	15.2. ti	Tuomarik.	15.3. ke	
19.1. ke		16.2. ke		16.3. to	PK 6
20.1. to	PK 1	17.2. to	PK 4	17.3. pe	
21.1. pe		18.2. pe		20.3. ma	
24.1. ma		21.2. ma		21.3. ti	Val 8
25.1. ti	Val 2	22.2. ti	Val 5	22.3. ke	
26.1. ke		23.2. ke		23.3. to	Pud./r
27.1. to	Pud./r	24.2. to	Pud./r	24.3. pe	
28.1. pe		25.2. pe		27.3. ti	
31.1. ma		28.2. ma		28.3. ti	PK 7
		29.2. ti	Val 6	29.3. ke	
				30.3. to	PK 8
				31.3. pe	

...

OULUN KÄRÄJÄOIKEUS
14. OSASTO
Rata-aukio 2, PL 141
90100 OULU

LIITE 4.2
HAASTE RIITA-
ASIASSA/Kirjallisen
vastauksen pyytäminen

11.9.2000 00/0000

Teikäläinen, Silja
Tuomelantie 107
90000-OULU

Kantaja   Meikäläinen, Merja
                    c/o Asianajotoimisto Oy/AA
                    Isokatu 16 B 14, PL 303
                    90100-OULU

Vastaaja   Teikäläinen, Silja
                    Tuomelantie 107
                    90000-OULU

Asia   Työsuhteen irtisanominen/purkaminen

Vireille   08.09.2000

KANTEESEEN VASTAAMINEN

Käräjäoikeus kehottaa Teitä vastaamaan kirjallisesti oheisesta haastehakemuksesta ilmenevään kanteeseen.

Erityisesti pyydetään ottamaan kantaa seuraaviin kysymyksiin:

kiistettäessä kanne perustelemaan

-kiistetäänkö kaikkien tai joidenkin kantajan ilmoittamien vaatimusperusteiden (oikeustositteet; haastehakemuksen s. 2) olemassaolo (näyttöväite)

-katsotaanko vastaajan puolelta, että kantajan ilmoittamista perusteista ei seuraa tämän vaatima seuraamus (oikeusväite) vai

-vetoaako vastaaja johonkin vastaseikkaan, jonka johdosta kantajan vaatimus ei seuraa (vastatositteikkaväite)

onko kantajan vaatimus määrältään oikea; mikäli se ei ole, pyydetään yksilöidysti erittelemään miltä osin vaatimus Teidän mielestänne on virheellinen.

ilmoittamaan vastaajan käsityksen mukaiset

-riidattomat seikat ja

-riitakysymykset

-sopiiko istuntokäsittelyä varten vastaajalle seuraava päivä

Suullinen valmistelu, jolloin

Pääkäsittely

Ti 7.11.2000

To 16.11.2000

(Tuosta päivästä voitte halutessanne keskustella myös suoraan kantajan asiamiehen kanssa.)

Päivän sopivuudesta olisi suotavaa ilmoittaa osaston käräjäsihteerille Tuulikki Saarelle heti ensitilassa jo ennen vastausajan päättymistä.

SEURAUUS VASTAUKSEN ANTAMATTA JÄTTÄMISESTÄ TAI PUUTTEELLISESTA VASTAUKSESTA

Jos kantajan vaatimukset ovat mielestänne kokonaan tai osaksi virheellisiä, käräjäoikeus kehottaa Teitä määräajassa vastaamaan kanteeseen. Te voitte antaa vastauksen myös siinä tapauksessa, että vaatimukset ovat mielestänne oikeat. Vastaaminen ei tällöin kuitenkaan ole välttämätöntä, sillä vastaamiselle asetetun määräajan päätyttyä käräjäoikeus voi ratkaista asian yksipuolisella tuomiolla kantajan vaatimuksen mukaisesti. Jos Te siis myönnätte kantajan vaatimukset oikeiksi, Teidän tarvitsee ainoastaan viipymättä palauttaa mahdollisesti saamanne vastaanottotodistus.

Jos Te muusta syystä kuin kanteen myöntämisen vuoksi ette vastaa määräajassa tai jos Te vastauksessanne vain kiistätte kantajan vaatimuksen perustelematta kiistämistä jäljempänä selostetulla tavalla, käräjäoikeus voi niin ikään ratkaista asian yksipuolisella tuomiolla kantajan vaatimuksen mukaisesti, ellei vaatimus ole selvästi perusteeton.

VASTAUKSEN TOIMITTAMINEN KÄRÄJÄOIKEUDELLE

Teidän on toimitettava vastauksenne käräjäoikeuden kansliaan 14 päivän kuluessa tämän haasteen tiedoksiannosta. Voitte omalla vastuullanne toimittaa sen kansliaan myös postitse, telekopiona, muuna sähköisenä viestinä tai lähetin välityksellä.

Jos ennen määräajan päättymistä pyydätte määräajan pidentämistä, käräjäoikeus voi erityisestä syystä pidentää määräaikaa vastauksen antamiselle.

KIRJALLISEN VASTAUKSEN SISÄLTÖ

Teitä kehoitetaan vastauksessanne ilmoittamaan, myönnättekö vai kiistättekö kanteen.

Jos kiistätte kanteen, Teitä kehoitetaan vastauksessanne esittämään sellaiset kiistämisen perusteet, joilla voi olla merkitystä asian

ratkaisemisessa; ilmoittamaan mahdollisuuksien mukaan ne todisteet, jotka aiotte esittää, ja ilmoittamaan mitä Te kullakin todisteella aiotte näyttää toteen; esittämään markkamääräisen vaatimuksenne tähänastisten oikeudenkäyntikulujenne korvaamisesta, jos pidätte sitä aiheellisena; tekemään väitteenne siitä, ettei käräjäoikeus voi ottaa asiaa tutkittavaksi.

Teidän tulee myös liittää vastaukseenne asiakirja, johon kanteen kiistäminen perustuu, ja ne kirjalliset todisteet, joihin vastauksessanne vetoatte. Asiakirja on liitettävä vastaukseen joko alkuperäisenä tai jäljennöksenä. Vastauksessa on myös ilmoitettava todistajan ja muun kuultavan postiosoite ja puhelinnumero virka-aikana.

Te voitte laatia vastauksen itse tai **antaa sen (lainoppineen) asiamiehen tehtäväksi**. Ohjeita vastauksen laatimisesta saatte käräjäoikeuden kansliasta. Laatijan on allekirjoitettava vastaus ja lisäksi ilmoitettava ammattinsa, kotipaikkansa, osoitteensa ja puhelinnumeronsa, josta hänet virka-aikana tavoittaa. Vastauksessa on myös ilmoitettava se postiosoite, johon kutsut, kehotukset ja ilmoitukset voidaan lähettää. Nämä asiakirjat voidaan antaa Teille tiedoksi lähettämällä ne postitse vastauksessa ilmoitettuun osoitteeseen.

Vastauksessa on mainittava käräjäoikeuden asianumero 00/0000.

Käräjätuomari Pekka Louhelainen

LIITTEET Haastehakemuksen jäljennös liitteineen

TIEDOKSI Kja/AA

Erityisesti pyydetään ottamaan kantaa seuraaviin kysymyksiin:

kiistettäessä kanne perustelevaan

kiistetäänkö kaikkien tai joidenkin kantajan ilmoittaminen vaatimusperusteiden (oikeustositseikat; haastehakemuksen) olemassaolo (näyttöväite)

katsotaanko vastaajan puolelta, että kantajan ilmoittamista perusteista ei seuraa tämän vaatima seuraamus (oikeusväite) vai

vetoaako vastaaja johonkin vastaseikkaan, jonka johdosta kantajan vaatimus ei seuraa (vastatositseikkaväite)

onko kantajan vaatimus **määrältään** oikea; mikäli se ei ole, pyydetään **yksilöidysti erittelemään** miltä osin vaatimus Teidän mielestänne on virheellinen.

ilmoittamaan vastaajan käsityksen mukaiset

riidattomat seikat ja

Tuolloin voidaan käyttää apuna paitsi em. oikeustositseikkoja **myös kantajan ilmoittamia taustatietoja**

riitakysymykset

sopiiko istuntokäsittelyä varten vastaajalle jokin seuraava päivä

Suullinen valmistelu, jolloin

Pääkäsittely

(Tuosta päivä voitte halutessanne keskustella myös suoraan kantajan asiamiehen kanssa)

Päivän sopivuudesta olisi suotavaa ilmoittaa osaston käräjäsihteerille Tiina Kokolle **heti ensitilassa** jo ennen vastausajan päättymistä.

LIITE 4.4

Viitaten puhelinkeskusteluun ilmoitan, että asiassa toimitetaan suullisen valmistelun istunto ti .2001 klo 9.00 alkaen valmisteluhuoneessa **nro** . (Muuta kutsua ei lähetetä.)

Teille toimitetaan ennen valmistelun istuntoa tai viimeistään istunnon alussa kirjallisen valmistelun pohjalta laadittu **luonnos puheenjohtajan yhteenvedoksi**, jota käytetään valmistelun työjärjestyksenä ja valmistelunistunnon pöytäkirjan pohjana. Koska yhteenveto ilmaisee miten käräjäoikeus on ymmärtänyt asian, Teitä kehoitetaan käymään se läpi huolella, erityisesti kanteenne ja vastauksenne perusteena olevien seikkojen **(oikeustositseikat)** sekä todistelukeinojen ja teemojen kartoituksessa keskeisten **riidattomien** seikkojen ja jutun **riitakysymysten** osalta.

Jos asianosainen jää ilman laillista estettä saapumatta istuntoon, asia voidaan vastapuolen vaatimuksesta ratkaista yksipuolisella tuomiolla tai tuomiolla taikka jättää sillensä.

Päämiesten läsnäolo valmistelun istunnossa on suotavaa. Mikäli nämä ovat estyneet saapumasta, olisi toivottavaa, että nämä olisivat tuolloin tavoitettavissa puhelimitse.

Samalla ilmoitan, että mahdollista välitöntä pääkäsittelyä varten on varattu **to** .2001 klo 9.00 alkaen istuntosali **nro** . (Tästä aikataulusta pyydän jo tässä vaiheessa sopimaan todistajien kanssa.)

Käräjätuomari Pekka Louhelainen

Kantajaa pyydetään viimeistään .2001 ilmoittamaan oikeudelle ja vastapuolelle

-ovatko vastaajan riidattomaksi ilmoittamat seikat kantajan mielestä riidattomia,

-onko jutussa kantajan mielestä vielä muitakin riidattomia seikkoja,

-onko jutussa vastaajan ilmoittamien lisäksi vielä muita riitakysymyksiä.

OULUN KÄRÄJÄOIKEUS

PÖYTÄKIRJA Dnro 01/

1. osasto
Pj. Kät Louhelainen
Tstosiht. Tuulikki Saari

Suullisen valmistelun istunto
klo

ASIANOSAISET

Kantaja
asiamiehenään

Vastaaja
asiamiehenään

ASIA

KANNE

Vaativukset
Vastaaja on veloitettava suorittamaan kantajalle

- 1) markkaa korkolain 4 §:n 3 momentin mukaisine viivästyskorkoineen lukien sekä
- 2) oikeudenkäyntikuluja viivästyskorkoineen, joka ylittää seitsemällä prosenttiyksiköllä kulloinkin voimassa olevan viitekoron, siitä lähtien, kun kuukausi on kulunut korvauksen tuomitsemispäivästä.

Perusteet

VASTAUS

- Vaativukset**
Vastaaja vaatii
- 1) kanteen hylkäämistä sekä
  - 2) oikeudenkäyntikuluja viivästyskorkoineen, joka ylittää seitsemällä prosenttiyksiköllä kulloinkin voimassa olevan viitekoron, siitä lähtien, kun kuukausi on kulunut korvauksen tuomitsemispäivästä.

Myöntäminen

Perusteet

PUHEENJOHTAJAN YHTEENVETO

Riidattomat seikat

Riitakysymykset

TODISTUSTAAKKA

Asianosaisten mielestä todistustaakka kuuluu .

TODISTELU

Kantajan

kirjalliset todisteet

1)

henkilönäyttö

Vastaajan

kirjalliset todisteet

henkilönäyttö

Vedot asiakirjat merkittiin Esitetty asiakirja leimasimella. Muihin asianosaisten kirjallisessa valmistelussa esitettyihin asiakirjoihin vetoamisesta luovuttiin.

SOVINTO

Sovinnolle ei ainakaan tässä vaiheessa ollut edellytyksiä.

Asianosaiset tekivät sovinnon, joka vahvistettiin erillisellä asiakirjalla.

VÄLITÖN PÄÄKÄSITTELY

Asianosaiset ilmoittivat suostuvansa siihen, että jutussa toimitetaan valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely.

VALMISTELUN JATKAMINEN

Suullista valmistelua päätettiin jatkaa puheenjohtajan yhteenvedolla samassa paikassa kello 9.00, jolloin voidaan toimittaa valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely.

Asia voidaan asianosaisen poissa ollessa jättää sillensä taikka vastapuolen vaatimuksesta ratkaista yksipuolisella tuomiolla tai tuomiolla.

VALMISTELUN PÄÄTTÄMINEN

Valmistelu todettiin päättyneeksi ja asia siirretään pääkäsittelyyn.

Pääkäsittelyn aika

kello 9.00 alkaen

Pääkäsittelyn paikka

Oulun oikeustalo, istuntosali numero-

Asianosaisten läsnäolo ja lykkäysuhat

määrätään saapumaan pääkäsittelyyn nyt esteettömän poissaolon varalta asetetun tuhannen (1.000) markan sakon uhalla.

Asia voidaan myös asianosaisen poissa ollessa jättää sillensä taikka vastapuolen vaatimuksesta ratkaista yksipuolisella tuomiolla tai tuomiolla.

VALMISTELUN PÄÄTTÄMINEN JA VÄLITÖN PÄÄKÄSITTELY

Asianosaiset ilmoittivat suostuvansa siihen, että jutussa toimitetaan valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely.

Valmistelu todettiin päättyneeksi ja asia siirrettiin pääkäsittelyyn, joka toimitettiin heti.

TODISTELU

Asiakirjanäyttö

Asiakirjanäyttö käytiin läpi.

Kantajan henkilönäyttö

Vastaajan henkilönäyttö

Henkilönäyttö kuultiin ja äänitettiin.

LOPPUKESKUSTELU

Asianosaiset esittivät loppulausuntonsa.

KANSLIATUOMION ANTAMINEN

Ilmoitettiin, että tuomio annetaan kansliassa

Päätös todistajanpalkkioista

Muutoksenhakuohjeet

Toimistosihteri Tuulikki Saari

